

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ**

На правах рукопису

ГОНЧАРСЬКИЙ Іван Львович

УДК 351:316.332

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ
ПРОЦЕСАМИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І.Л.Гончарський

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор Грановська Вікторія Григорівна

АНОТАЦІЯ

Гончарський І.Л. Публічне управління соціально-економічними процесами – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Черкаси, 2025.

В дисертації: систематизовано теоретичні засади та обґрунтовано науково-прикладні рекомендації щодо удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами. Для досягнення визначеної мети було вирішено наступні завдання, а саме: систематизовано значення публічного управління в соціально-економічних процесах держави, та визначено вплив глобальних інституціональних змін на процеси формування публічного управління соціально-економічних макросистем. В процесі роботи оцінено інституціональні умови збалансованого публічного управління соціально-економічними макросистемами та проаналізовано методичні особливості управління збалансованістю окреслити функціонування механізмів соціально-економічних макросистем. Нами окреслено напрями підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами і обґрунтовано організаційний механізм публічного управління соціально-економічними системами.

Об'єктом дослідження є публічне управління в державі, а предметом дослідження виступає публічне управління соціально-економічними процесами.

Методологічну основу дисертації склали такі загальнонаукові та спеціальні методи пізнання:

- вибірки, аналізу й узагальнення – під час розгляду закордонного та вітчизняного досвіду публічного управління соціально-економічною процесами в умовах сучасних викликів;

- абстрагування та дедуктивний метод – для визначення методологічних

підходів до характеристики сучасних викликів і критеріїв соціально-економічних процесів в державі, а також їхніх складових;

- метод структурного моделювання – для обґрунтування методології побудови механізмів публічного управління соціально-економічними процесами в Україні;

- системний підхід – для характеристики стану наукової розробки публічного управління у сфері соціально-економічної сфери держави та виокремлення перспективних напрямів її розвитку в Україні;

- векторний аналіз – для визначення пріоритетів підвищення ефективності державної політики щодо забезпечення соціально-економічної сфери України;

- статистичний аналіз – для оцінки ретроспективної динаміки зміни показників соціально-економічної сфери в Україні;

- економіко-математичного моделювання – для прогнозування майбутнього стану державного забезпечення соціально-економічних процесів в Україні та передбачення стратегічних векторів соціально-економічного розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами. Автором вперше було обґрунтовано комплекс заходів з вдосконалення системи публічного управління, що полягає в розробці заходів попередження і згладжування впливу змін національних макроекономічних параметрів на процеси інноваційного розвитку соціально-економічних макросистем; заходів стабілізації і структурного реформування економіки в цілях забезпечення виконання соціальних зобов'язань держави перед населенням; заходів підвищення і розвитку промислового потенціалу, збільшення людського капіталу на базі накопичення нових знань, формування інноваційно-технологічного заділу для нових розробок і виробництв, збереження екосистем і примноження природних ресурсів для майбутніх

поколінь; заходів залучення фінансування за рахунок державних джерел, ресурсів фінансових інститутів, а також альтернативних інвестиційних джерел; заходів з усунення бюрократичних і скороченню адміністративних бар'єрів.

В роботі удосконалено: механізм публічного управління розвитком соціально-економічних макросистем, що полягає в послідовній реалізації функцій планування, прогнозування, організації і контролю діяльності усіх об'єктів управління (територій і регіонів, що входять до складу соціально-економічної макросистеми) в національних інтересах, який включає: постановку цілей і завдань політики управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем; розробку критеріїв і цільових показників управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем (кількісні і якісні значення цілей і завдань); виявлення чинників управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем або драйверів соціально-економічного розвитку, а також умов, що впливають на цей процес; встановлення і налаштування методів і способів впливу на процеси функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем; забезпечення ресурсами соціально-економічних макросистем для збалансованого функціонування і розвитку, та перспективні напрями вдосконалення державної політики в області публічного управління соціально-економічними макросистемами в умовах глобалізації і становлення інформаційного суспільства, основними з яких виступають : впровадження національної інноваційної системи на базі опорних інтегрованих науково-освітніх центрів, розробка заходів стимулювання і створення умов для інтенсифікації когнітивної діяльності людини і приросту інтелектуального капіталу; інфраструктурне опрацювання створення платформи розумної спеціалізації, що служить трансмісійним механізмом доведення генерованих ідей до конкретних технологічних рішень.

Таким чином, у дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці

практичних рекомендацій, щодо удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами. Результати проведених досліджень уможливають отримання обґрунтованих висновків.

Ключові слова: публічне управління соціально-економічних макросистем, публічне управління та адміністрування, механізми соціально-економічних макросистем, механізми публічного управління, організаційний механізм публічного управління.

ABSTRACT

Goncharskyi Ivan. Public Management of Social and Economic Processes
– Qualifying scientific work as a manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the PhD in Public Administration in the specialty 25.00.02 - Mechanisms of Public Administration. – National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, 2025.

The dissertation systematizes theoretical principles and substantiates scientific and applied recommendations for improving public management of social and economic processes. To achieve the specified goal, the following tasks were solved, namely: the importance of public management in the of social and economic processes of the state was systematized, and the impact of global institutional changes on the processes of forming public management of social and economic macrosystems was determined. In the process of work, the institutional conditions for balanced public management of social and economic macrosystems were assessed and the methodological features of balanced management were analyzed to outline the functioning of the mechanisms of social and economic macrosystems. We have outlined directions for increasing the efficiency of the mechanism of public management of social and economic processes and substantiated the organizational mechanism of public management of social and economic systems.

The object of research is public management in the state, and the subject of research is public management of social and economic processes.

The methodological basis of the dissertation was formed by the following

general scientific and special methods of cognition:

- sampling, analysis and generalization - when considering foreign and domestic experience of public management of social and economic processes in the context of modern challenges;
- abstraction and deductive method – to determine methodological approaches to the characterization of modern challenges and criteria of social and economic processes in the state, as well as their components;
- structural modeling method – to substantiate the methodology for building mechanisms for public management of social and economic processes in Ukraine;
- systemic approach – to characterize the state of scientific development of public management in the social and economic spheres of the state and identify promising areas of its development in Ukraine;
- vector analysis – to determine priorities for increasing the effectiveness of state policy in ensuring the social and economic spheres of Ukraine;
- statistical analysis – to assess the retrospective dynamics of changes in social and economic indicators in Ukraine;
- economic and mathematical modeling – for forecasting the future state of state support for social and economic processes in Ukraine and predicting strategic vectors of social and economic development.

The scientific novelty of the results obtained in solving the scientific task of developing theoretical foundations and substantiating scientific and applied recommendations for improving public management of social and economic processes. The author first substantiated a set of measures to improve the public administration system, which consists in developing measures to prevent and smooth the impact of changes in national macroeconomic parameters on the processes of innovative development of social and economic macrosystems; measures to stabilize and structurally reform the economy in order to ensure the fulfillment of the state's social obligations to the population; measures to increase and develop industrial potential, increase human capital based on the accumulation of new knowledge, form an innovative and technological reserve for new developments and production,

preserve ecosystems and increase natural resources for future generations; measures to attract financing from state sources, resources of financial institutions, as well as alternative investment sources; measures to eliminate bureaucratic and reduce administrative barriers.

The work improved: the mechanism of public management of the development of social and economic macrosystems, which consists in the consistent implementation of the functions of planning, forecasting, organizing and controlling the activities of all management objects (territories and regions that are part of the social and economic macrosystems) in the national interests, which includes: setting goals and objectives of the policy for managing the functioning and development of social and economic macrosystems; developing criteria and target indicators for managing the functioning and development of social and economic macrosystems (quantitative and qualitative values of goals and objectives); identification of factors governing the functioning and development of social and economic macrosystems or drivers of social and economic development, as well as conditions influencing this process; establishment and adjustment of methods and means of influencing the processes of functioning and development of social and economic macrosystems; providing social and economic macrosystems with resources for balanced functioning and development, and promising areas for improving state policy in the field of public management of social and economic macrosystems in the context of globalization and the emergence of an information society, the main ones of which are: implementation of a national innovation system based on supporting integrated scientific and educational centers, development of incentive measures and creation of conditions for intensification of human cognitive activity and growth of intellectual capital; infrastructural development of the creation of a smart specialization platform, which serves as a transmission mechanism for bringing generated ideas to specific technological solutions.

Thus, the study proposes a solution to the current problem, which consists in substantiating theoretical foundations and developing practical recommendations

for improving public management of social and economic processes. The results of the research conducted make it possible to draw well-founded conclusions.

Keywords: public management of social and economic macrosystems, public management and administration, mechanisms of social and economic macrosystems, mechanisms of public management, organizational mechanism of public management.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Гончарський І. Л. Підходи до формування системи публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку держави та регіонів. "Інвестиції: практика та досвід", №6, 2025. С. 232-236. Режим доступу: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5957>

2. Гончарський І. Л. Стратегування як інструмент публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку України та її регіонів. [Електр.журнал], Режим доступу:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/5970/6033>

3. Гончарський І. Л. Державного регулювання соціально-економічних процесів в українському суспільстві. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2023. Вип. 2(19)2023. 2023. С. 477-484 URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/470-goncharskij-i-l-derzhavnogo-regulyuvannya-sotsialno-ekonomichnikh-protsesiv-v-ukrajinskomu-suspilstvi>

4. Goncharskyi I. Development of the mechanism of public management of social and economic processes of society. Public administration and state security aspects. Vol.1/2023. 2023. p. 216-224 URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/9-eng/author-page/210-goncharskyi-i-development-of-the-mechanism-of-public-management-of-social-and-economic-processes-of-society>

5. Гончарський І. Л. Механізм трансформації публічного управління соціально-економічними системами. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2025. Вип. 1(22)2025. С. 66-74- URL <http://vdu-nuczu.net/ua/arhivukr>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Гончарський І. Публічне управління соціально-економічними макросистемами. Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 20 лютого 2025 року / за заг. ред. С. М. Домбровської. Черкаси: НУЦЗ України, 2025. С. 21-22.

7. Гончарський І. Ефективність механізму публічного управління соціально-економічних процесами. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Черкаси, 2025 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків: НУЦЗУ, 2025. С.

8. Гончарський І. Забезпечення соціально-економічної безпеки держави. Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 7 лютого 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С.116-118.

9. Гончарський І. Механізми функціонування соціально-економічних систем. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток компетентності в публічному секторі: європейські стандарти та перспективи». Івано-Франківськ. 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ	20
1.1. Генезис і еволюція соціально-економічних процесів	20
1.2. Публічне управління соціально-економічними процесами	33
1.3. Формування і типологія механізму публічного управління соціально-економічними системами	50
Висновки до першого розділу	65
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ	68
2.1 Вплив глобальних інституціональних змін на процеси формування публічного управління соціально-економічних макросистем	68
2.2 Оцінка інституціональних умов збалансованого публічного управління соціально-економічних макросистем	81
2.3 Методичні особливості управління збалансованістю функціонування механізмів соціально-економічних макросистем	95
Висновки до другого розділу	115
РОЗДІЛ III. УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ	119
3.1. Напрями підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами	119
3.2. Організаційний механізм публічного управління соціально- економічними системами	133
3.3. Методичні основи формування інноваційних шляхів розвитку публічного управління соціально-економічними процесами	148
Висновки до третього розділу.....	164
ВИСНОВКИ.....	166

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	170
ДОДАТКИ	206

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Перетворення у вітчизняній економіці кінця XX – початку XXI століття соціально-економічні умов стали визначальними для розвитку економічних відносин в Україні і формування нового інституціонального середовища в державі. Початок XXI століття став періодом активної інформатизації і цифровізації у світі, періодом становлення інформаційного суспільства. Незважаючи на певний прорив, в Україні останніми роками спостерігається серйозне відставання за цими напрямками. В першу чергу це стосується інноваційного розвитку економіки, як в масштабі усієї країни, так і в окремих макрорегіонах. Цей факт актуалізує проблему публічного управління соціально-економічними макросистемами в умовах становлення інформаційного суспільства в державі.

Глобалізація і загальні макроекономічні умови трансформують систему публічного управління, яка в Україні до кінця не сформована, тобто існує необхідність детального вивчення процесів її розвитку, національних особливостей організації.

На сьогодні настає момент нового розставлення акцентів і зосередження уваги влади на проблемах цифровізації економіки, переходу до економіки знань з метою інтенсифікації економічного зростання і забезпечення реалізації збалансованої соціально-економічної політики, орієнтованої на підвищення рівня і поліпшення якості життя населення. По суті, вибудовування нової моделі економічного зростання стає стратегічно важливим вибором для України.

Грунтуючись на процесах становлення і розвитку інноваційної економіки в розвинених країнах, можна зробити висновок, що інноваційний розвиток країни можливий тільки при реалізації комплексного підходу до формування державної політики у сфері освіти і науки, а також при забезпеченні ефективної взаємодії держави і приватного бізнесу. Подібний

підхід має на увазі об'єднання зусиль інститутів влади, наукових і освітніх організацій, суб'єктів підприємницької діяльності в цілях формування кадрового потенціалу, підготовки і перепідготовки висококваліфікованих кадрів, організації і забезпечення проведення наукових досліджень.

Світовий досвід показує, що однією з ключових умов ефективності соціально-економічних процесів є результативне публічне управління, яке можливе за наявності добре розробленої системи партнерської взаємодії і взаємної відповідальності інститутів влади і суспільства, що функціонує на основі дотримання законодавчо регламентованих основ партисипації. В умовах інформаційного суспільства, що диктують потребу в забезпеченні відкритості і доступності діяльності інститутів влади для інститутів суспільства, публічне управління потребує серйозної реконструкції, а механізм цього управління набуває якостей партисипативного. Вищесказаним обумовлена актуальність дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять праці відомих зарубіжних вчених: Альберта М., Акоффа Р., Беккер Г., Вурворда Д., Грейсона Дж., Друкера П., Дорнбуша Р., Карлоффа Б., Канеман Д., Котлера Ф., Махлуп Ф., Маслоу А., Мескона М., Мейо Е., Минсер Дж., Оучи У., Портера М., Саймона Г., Сміт В., Тейлора Ф., Фалмера Р., Форда Г., Фішера С., Хедоурі Ф., Якокка Л. та інших.

Важливі аспекти теорії управління досліджували у своїх працях такі українські вчені, як: Бакуменко В. Д., Баюра Д. О., Безверхнюк Т. М., Воротін В. Є., Горник В.Г, Грицишин Д.О., Дацій Н.В., Драган І.О., Домбровська С. М., Єманов В.В., Єщенко П. С., Сергієнко Л.В, Коваль О. М., Козаченко Г. В., Коробка І.М., Копанчук В.О., Помаза-Пономаренко А.Л, Сергієнко Л.В., Супрунова І.В., Мордвінов О. Г., Малий І. Й., Ніколенко Ю. В., Торічний В.О., Панченко Є. Г., Пухкал О. Г., Приліпко С.М., Чечель О. М., Чухно А. А., Шведун В.О., Щепанський Є.В., Ястремський І. С. та інші.

Проте, аналіз досліджень, присвячених проблемі публічного управління соціально-економічними макросистемами в сучасній Україні в умовах

глобалізації та воєнного стану, та необхідності переходу до інформаційного суспільства, заснованого на економіці знань, дає можливість зробити висновок про недостатню опрацьованість низки її істотних запитань, що у тому числі стосуються впливу когнітивної науки на розвиток і забезпечення стабільного росту економіки в результаті публічного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розроблялася навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано заходи удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій, щодо удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- систематизувати значення публічного управління в соціально-економічних процесах держави;
- визначити вплив глобальних інституціональних змін на процеси формування публічного управління соціально-економічних макросистем
- оцінити інституціональні умови збалансованого публічного управління соціально-економічними макросистемами;
- проаналізувати методичні особливості управління збалансованістю функціонування механізмів соціально-економічних макросистем:
- окреслити напрями підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами
- обґрунтувати організаційний механізм публічного управління

соціально-економічними системами.

Об'єкт дослідження – публічне управління в державі.

Предмет дослідження – публічне управління соціально-економічними процесами.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації склали такі загальнонаукові та спеціальні методи пізнання:

- вибірки, аналізу й узагальнення – під час розгляду закордонного та вітчизняного досвіду публічного управління соціально-економічними процесами в умовах сучасних викликів;

- абстрагування та дедуктивний метод – для визначення методологічних підходів до характеристики сучасних викликів і критеріїв соціально-економічних процесів в державі, а також їхніх складових;

- метод структурного моделювання – для обґрунтування методології побудови механізмів публічного управління соціально-економічними процесами в Україні;

- системний підхід – для характеристики стану наукової розробки публічного управління у сфері соціально-економічної сфери держави та виокремлення перспективних напрямів її розвитку в Україні;

- векторний аналіз – для визначення пріоритетів підвищення ефективності державної політики щодо забезпечення соціально-економічної сфери України;

- статистичний аналіз – для оцінки ретроспективної динаміки зміни показників соціально-економічної сфери в Україні;

- економіко-математичного моделювання – для прогнозування майбутнього стану державного забезпечення соціально-економічних процесів в Україні та передбачення стратегічних векторів соціально-економічного розвитку.

Дисертаційне дослідження спирається на аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових джерел, у тому числі інтернет-ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

обґрунтовано комплекс напрямів з вдосконалення системи публічного управління, що полягає в розробці заходів попередження і згладжування впливу змін національних макроекономічних параметрів на процеси інноваційного розвитку соціально-економічних макросистем; заходів стабілізації і структурного реформування економіки в цілях забезпечення виконання соціальних зобов'язань держави перед населенням; заходів підвищення і розвитку промислового потенціалу, збільшення людського капіталу на базі накопичення нових знань, формування інноваційно-технологічного заділу для нових розробок і виробництв, збереження екосистем і примноження природних ресурсів для майбутніх поколінь; заходів залучення фінансування за рахунок державних джерел, ресурсів фінансових інститутів, а також альтернативних інвестиційних джерел; заходів з усунення бюрократичних і скороченню адміністративних бар'єрів;

удосконалено:

механізм публічного управління розвитком соціально-економічних макросистем, що полягає в послідовній реалізації функцій планування, прогнозування, організації і контролю діяльності усіх об'єктів управління (територій і регіонів, що входять до складу соціально-економічної макросистеми) в національних інтересах, який включає: постановку цілей і завдань політики управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем; розробку критеріїв і цільових показників управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем (кількісні і якісні значення цілей і завдань); виявлення чинників

управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем або драйверів соціально-економічного розвитку, а також умов, що впливають на цей процес; встановлення і налаштування методів і способів впливу на процеси функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем; забезпечення ресурсами соціально-економічних макросистем для збалансованого функціонування і розвитку;

напрями державної політики в області публічного управління соціально-економічними макросистемами в умовах глобалізації і становлення інформаційного суспільства, основними з яких виступають: впровадження національної інноваційної системи на базі опорних інтегрованих науково-освітніх центрів, розробка заходів стимулювання і створення умов для інтенсифікації когнітивної діяльності людини і приросту інтелектуального капіталу; інфраструктурне опрацювання створення платформи розумної спеціалізації, що служить трансмісійним механізмом доведення генерованих ідей до конкретних технологічних рішень;

набуло подальшого розвитку:

методика формування ефективної системи публічного управління соціально-економічними макросистемами з чотирьох ключових напрямів діяльності: в економічному аспекті - управління ресурсним потенціалом макросистеми зміщується з точкового принципу управління на системний, коли розподілюване фінансування торкається не окремих сфер діяльності макросистеми, а її господарсько-виробничого комплексу в цілому; у соціальному аспекті - управління кадровим потенціалом і трудовими ресурсами макросистеми повинно виходити із стимулювання їх когнітивної діяльності і залучення до процесів продукування інновацій, здатних дати поштовх розвитку господарсько-виробничого комплексу макросистеми; у інноваційному аспекті - управління полягає у формуванні умов і способів трансформації згенерованих інновацій в конкретні технології і технічні рішення з метою впровадження в господарсько-виробничий комплекс макросистеми; у екологічному аспекті - управління полягає в подоланні

протиріччя між економічним зростанням і зниженням міри навантаження на природне довкілля;

поняття публічного управління соціально-економічними макросистемами як системної, багаторівневої категорії, цілісної і локалізованої в економічному просторі сукупності взаємозв'язаних і взаємодіючих державних і муніципальних інститутів управління, здатних до гнучкості і реактивного перенастроювання при збереженні стабільних принципів взаємодії, що реалізують механізм управління, побудований на принципі зворотного зв'язку з об'єктами управління, сприяючий, зрештою, підвищенню ефективності функціонування макросистем і підвищенню міри публічності управління ними.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі формування сучасних засад публічного управління соціально-економічними процесами.

Теоретичні напрацювання та практичні рекомендації використовуються в роботі Скадовської районної військової адміністрації Херсонської області (довідка про впровадження №01-34/1239 від 25.04.2025).

Рекомендації автора дисертаційного дослідження впроваджено в роботі Херсонської обласної ради (довідка про впровадження №01-36/700/378/3/11 від 05.05.2025).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-

конференції «Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації», (м. Черкаси, 2025), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика» (м. Черкаси, 2025). IV Міжнародній науково-практичній конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 2025). Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток компетентності в публічному секторі: європейські стандарти та перспективи». (Івано-Франківськ. 2025).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях, у тому числі – 5 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 4 – тез конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3, 45 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 207 сторінки. Обсяг основного тексту становить 169 сторінок. Список використаних джерел включає 318 найменувань.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ

1.1. Генезис і еволюція соціально-економічних процесів

Історичний досвід свідчить, що без держави і сформованими нею інститутами державної влади неможливо забезпечити цілісність, суверенітет, безпеку, впорядкованість і розвиток громадських відносин, права і свободи кожного громадянина. У сучасних умовах публічне управління є головним ресурсом рішення будь-яких громадських проблем.

Тільки на його основі і з його допомогою можливе вдосконалення соціально-економічних процесів, тобто сукупності взаємозв'язаних соціально-економічних відносин інститутів влади і суспільства з приводу створення, розподілу і використання матеріальних і духовних благ, що забезпечують підвищення якості життя населення[20].

Поетапна масштабна адміністративна реформа припускає поступову і неухильну демократизацію соціально-економічних стосунків в системі публічного управління, тобто об'єктивно обумовлює необхідність координаційної діяльності за допомогою партисипації, що актуалізує активне залучення інститутів суспільства в управління державою. Упродовж усієї історії економічної думки тема залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні соціально-економічними процесами цікавила дуже багатьох дослідників (таблиця. 1).

Певні роздуми про управління соціально-економічними процесами в різних формах державного устрою можна знайти в працях мислителів античної Греції, присвячених демократичним ідеям. Саме раннє міркування на цю тему міститься в «Пелопонезській війні» Фукідіда, де переказується

похоронна мова Перикла, що є одним з найбільш відомих виступів на захист демократичної форми правління [247].

Таблиця 1

Витоки зародження основ публічного управління соціально-економічними процесами [242]

Автори	Основні судження
1	2
Платон	Серед виділених 5 типів держави «хорошими і правильними» є царський або аристократичний, а чотири інших є порочними і слідують один за одним у міру зростання деградації : темократія, олігархія, демократія, тиранія. Тільки варта повинна мати політичну владу і домінувати в управлінні соціально-економічними процесами.
Аристотель	У державах правильних форм державного правління - монархія, аристократія, полита) правителі керуються громадською користю (функція і завдання - загальне благо усіх громадян, а не благо самих «керівників»), неправильних форм («парекаасис» - тиранія, олігархія, демократія) - особистими інтересами. Кінцевою метою політики має бути наближення до ідеального громадського устрою, що дозволяє усім громадянам брати участь в правлінні закону і розуму
Макіавеллі Н.	Держава непорушна, якщо уряд не дає приводу для змов і обурень, якщо страх підданих не переростає в ненависть, а любов - в презирство. Перевага віддається, також як і у мислителів античності, змішаної формі державного правління (з монархічного управління, аристократичної влади і демократії).
Гоббс Т.	Уряд в умовах демократії гірший за монархію, оскільки демократія породила ряд безвідповідальних політиків, спрямованих на вузькі інтереси одних за рахунок інших, або навіть в різних сегментах суспільства один з одним.
Юм Д	Пропонував збільшити масштаб політичних одиниць, які встановлюють представницький уряд. За його словами, у великих політичних утвореннях депутат вимушений враховувати широке коло інтересів кожного члена
Руссо Ж.Ж.	Держава виникає в результаті громадського договору Згідно з громадською угодою верховна влада в державі належить усьому народу. Вважав, що за інших рівних умов чим більше людей залучені до вироблення рішення, тим більше шансів, що рішення буде правильним.
Джефферсон Т.	Під республікою визнавав суспільний устрій, в якому уряд працює в межах компетенції і можливостей самих його членів або через своїх обраних представників громадян здійснюють прямий контроль держави Розвиваючи ідеї Ж. Ж. Руссо про суверенітет народу при республіканській формі правління, побачив прояв народної влади в царюванні волі виборців, в розширенні способів участі усіх громадян в громадських справах, постійному контролю з боку людей діяльності органів державної влади.

1	2
Мілль Дж.С.	Процес ухвалення рішень в умовах демократії кращий, ніж інші форми правління, таким чином, вона примушує осіб, що приймають рішення, взяти до уваги інтереси ширших інститутів суспільства і надає їм повніший об'єм інформації. Підвищення морального рівня суспільства і посадовців також призводить до кращих рішень і законів в порівнянні з суспільством, де панують егоїзм, безвідповідальність і підлесливість.
Вебер М.	Розглядаючи механізми, що дозволяють обмежити владу чиновників, приділив основну увагу аналізу системи представницького правління, яка, на його думку, мала найбільші можливості для встановлення контролю за діяльністю адміністративного апарату.
Дьюї Дж.і	У демократичному суспільстві громадяни співпрацюють один з одним в атмосфері взаємної поваги і доброї волі для раціонального пошуку рішень загальних проблем. Державне управління має бути динамічним: у разі різкої зміни історичних обставин і громадських інтересів політичні інститути також мають бути переглянуті. Наполягав, що працівники мають право брати безпосередню участь в управлінні компаній, в яких вони працюють. Дотримувався, на відміну від елітичного підходу, думки, що і некомпетентні люди можуть брати участь в управлінні. Він стверджував, що тільки суспільство може вирішити, що є громадським інтересом. Для правильніших рішень люди повинні більше брати активну участь в діалозі з іншими членами місцевих громад.
Хабермас Ю.	Вибудовує власний варіант моделі делиберативной демократії, яка, на його думку, ґрунтується на налагодженій комунікації між суспільством і управлінськими структурами. Найважливішою запорукою демократії вважає розвиток інститутів громадянського суспільства, що полегшують комунікацію між громадянами, групами громадян і владою як політичним інститутом.
Сінгер П.	Демократія — це спосіб взаємодії з народом як з рівним, коли необхідно організувати їх спільне життя певним чином. Вважає, що демократія повинна прагнути в рівній мірі враховувати інтереси громадян. Громадяни також зацікавлені у присутності демократичних процедур, оскільки інакше у них складається враження, що інтереси інших осіб мають більшу вагу в процесі ухвалення рішень.
Барбер Б	Пряма демократія вимагає не лише участі, але і цивільної підготовки і цивільної доброчесності, щоб ефективно брати участь в обговоренні і ухваленні рішень. Демократія участі, таким чином, розуміється як пряме правління освічених громадян. Громадяни - це не лише приватні особи, діючі в приватній сфері, але і добре інформовані громадяни, відчужені від своїх приватних інтересів тільки в тій мірі, в якій публічна сфера віддалена від приватної. Демократія - це не стільки влада народу або верховенство мас, скільки царювання освічених громадян.

1	2
Ейзенштейн	Партисипативна демократія характеризується правлінням не вузького елітного прошарку, сформованого з професійних політиків - управлінців і олігархів, а громадян конкретної держави в цілому. При цьому виділяє два розуміння «демократії участі» : республіканський підхід обґрунтовує необхідність участі громадян в управлінні державою незалежно від будь-яких обставин і зовнішніх перешкод, тоді як комунітарний підхід розуміє партисипативні стосунки ширше, поширюючи їх не лише на сферу політики і управління, але і на економіку, соціальну інфраструктуру, організацію виробничого
Нейсбіт Дж.	Визначає, що «смерть представницької демократії» і її трансформація в «демократію участі» може бути однією з найбільш важливих ознак пришествя інформаційного суспільства.
Барлоу Дж.П.	Бачить в електронних технологіях базис для соціальної революції, яка полягає в переході до радикально нової цивілізаційної парадигми, заснованої на достовірно демократичних принципах участі.

Джерело: складено автором, за [212, 226, 246, 247].

Платон, класифікуючи державний устрій залежно від душевного складу людей, виділяє 5 типів держави, з яких «хорошим і правильним» є один, — царський, або аристократичний (правління кращих), а чотири інших є порочними і хворими і сліднують один за одним у міру зростання порочності і деградації : тимократія (правління честолобних воїнів, благо — військові успіхи), олігархія (правління небагатьох сильних і багатих, благо — багатство), демократія (правління народу або черні, благо — свобода) і тиранія (правління самокорисливого диктатора, благо — рабство).

Усіх громадян Платон ділить на три класи: простих людей, воїнів і вартових. Тільки останні повинні мати політичну владу і домінувати в управлінні соціально-економічними процесами. У діалозі «Політик» Платон переглянув свою більше ранню класифікацію, приведену в «Державі», і виділив монархію (її негативний різновид - тиранія), аристократію (її збочення - олігархія) і демократію. Ці форми державного устрою і управління соціально-економічними процесами з певною мірою допущення Платон умовно ділив на правильні і неправильні форми за критерієм дотримання інтересів усіх груп суспільства в процесі розподілу і споживання матеріальних і духовних благ. З усіх правильних форм демократія - найгірша, а з неправильних — найкраща

[138].

Арістотель уточнив класифікацію державних устроїв Платона і залежно від цілей, які ставлять перед собою правителі держави, розділив основні форми державного правління на «правильні» і «неправильні». По своїй цілеспрямованості усі правильні режими є народними, оскільки відрізняються тим, що служать усьому народу, тоді як спотворені режими служать головним чином благу самих носіїв влади. Народний лад ґрунтується на публічності усієї влади. У ідеальній державі співтовариство громадян здійснює правління над самим собою, а для цього треба, щоб усі мали не лише особливі цивільні доброчесності, але і доброчесності загальнолюдські. Це вимагає створення досконалішої системи освіти для усіх громадян, здатної виховати в них розумові і моральні доброчесності. Наближення до цього ідеального громадського устрою, що дозволяє усім громадянам брати участь в правлінні закону і розуму, має бути кінцевою метою політики [247].

Арістотель серед загальних принципів, характерних для демократичного ладу, виділяє: необхідність призначення усіх посадовців з усього складу громадян - «усі управляють кожними, окремо узятими, кожен - усіма, коли до нього дійде черга»; «народне зібрання здійснює верховну владу в усіх справах». Вказуючи на необхідну обмежуючу передумову, а саме, щоб усі громадяни могли, зібравшись разом і бачити один одного, він означає максимальну цифру громадян одного полісу - 20 000 чол. (без урахування дружин, дітей і не громадян (в т.ч. рабів)) [8].

У античній Греції цивілізований політичний устрій цінував голос кожного громадянина і був орієнтований на людей компетентних, ініціативних, з високим рівнем мотивації, із задоволенням тих, що беруть участь в управлінні справами полісу. Місцем економічного обміну товарами і обміну політичними новинами виступала Агора - саме сюди приходили для того, щоб дізнатися не лише про падіння або підвищення цін на товари, але і політичні новини, взяти участь в засіданні народного зібрання, звернутися у своїх справах до суду, поговорити з філософами, послухати ораторів. Усі

основні питання у внутрішній і в зовнішній політиці в Древній Греції були вирішені в Народному Зібранні, в якому могли брати участь що досягли 20-річного віку будь-які з афінських громадян, незалежно від багатства. Народне Зібрання скликалося 4 рази в місяць. Порядок денний оголошувався заздалегідь. Для вирішення деяких питань навіть існувало вимоги кворуму : так, наприклад, щоб піддати громадянина ostracism (виключенню з полісу) потрібна була присутність щонайменше шести тисяч чоловік [246].

У Зборів було декілька основних функцій: ухвалення законів, вибори посадовців і розгляд їх звітів. Головною, звичайно, була функція законотворчості. Ініціатором законопроекту міг стати будь-який громадянин Афін (коли виконувалися усі існуючі умови, що дозволяють захиститися від законодавчої тиранії). Рішення по законопроекту приймалося Національними зборами шляхом відкритого голосування, але цьому передувало розгляд законопроекту Радою П'ятисот, думка якого оголошувалася на засіданні. У перервах між Зборами люди в правлінні, що відповідають за Раду П'ятисот, мінялися щорічно за рахунок з тих, хто досяг тридцятирічного віку. Арістотель визначав громадянина як того, «хто бере участь в суді і в народному зібранні», філософ визнавав, що такому визначенню громадянина понад усе сприяє демократія: «Той громадянин, про якого сказано вище, відповідає переважно громадянину демократичного устрою... При деяких видах державного устрою демосу немає, немає і звичаїв скликати народні зібрання, за винятком надзвичайних випадків, і судові повноваження поділені між різними посадовцями» [212].

У Римі влада належала одночасно і спільно більшості і меншості - сенату і народу. Формально сенат не мав прямої законодавчої влади і підкорявся рішенням народного зібрання (плебісциту), на якому римський плебс вершив законодавство не через вибраних представників, а прямим шляхом. Виходячи з досвіду античного світу, можна відмітити, що спостерігається максимальна міра залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні, оскільки усі громадяни, що мають право голосувати, беруть участь в

здійсненні влади на усіх найважливіших стадіях процесу владарювання (у підготовці, ухваленні політичних рішень і в контролі над їх здійсненням). Залучення їх до ухвалення найважливіших політичних рішень здійснювалося через народні зібрання.

Проте антична демократія народного зібрання була безпосередньою, що навіть у рамках крихітного античного полісу було недосяжне: у зборах брали участь жителі столиці — не більше десятої частини громадян. Думки інших як би і не існувало. Тому після збільшення території римського «полісу» стало неможливо управляти ним спільно і прямо «сенатом і народом» і уперше з'явилася ідея представництва, що стала основою більш високого рівня демократії — представницької, такої, що означає, що від імені усього народу, влади здійснюють його довірені особи — представники, вільно обрані народом [220]. Свій подальший розвиток політико-соціологічна традиція отримала в роботах багатьох політичних мислителів, і передусім в працях представників епохи Відродження.

У роботах «Правитель» і «Міркування на першу декаду Тита Лівія» Нікколо Макіавеллі розглядає державу (незалежно від його форми) як політичний стан суспільства : відношення між урядом (що володарює) і підданими (підвладними), що спирається на страх або любов останніх; наявність відповідним чином влаштованої, організованої політичної влади, установ, законів. Держава непорушна, якщо уряд не дає приводу для змов і обурень, якщо страх підданих не переростає в ненависть, а любов - в презирство.

Усі держави за формою правління Нікколо Макіавеллі ділить на республіки (найкраща форма правління), на держави, керовані єдиновладно, і на ліцензії (найгірший тип). Услід за античними мислителями Макіавеллі віддає перевагу змішаній (з монархії, аристократії і демократії) формі [212].

У XVII ст. з'являються висловлювання на захист демократії, що спираються на визнання рівних прав за усіма громадянами, - Томас Гоббс і Джон Локк в «Двох трактатах про правління» визнають політичну рівність

громадян. Т. Гоббс стверджував, що уряд при демократії гірший, ніж при монархії, оскільки демократія стимулює здійснення безвідповідальної політики, що просуває вузькі інтереси одних за рахунок інших або навіть що зіштовхує різні сегменти суспільства один з одним.

Девід Юм запропонував для послаблення загрози фракційної боротьби збільшити масштаб політичних одиниць, де засновується представницьке право громадян.

Французький письменник і мислитель Жан-Жак Руссо вважав, що держава виникає в результаті громадського договору. Згідно з громадською угодою, верховна влада в державі належить усьому народу. Ж.Ж. Руссо заперечує представницьку форму демократичного правління, оскільки суверенітет народу полягає в єдиній, загальній волі, яка не може бути представлена. Народ як колективне співтовариство громадян може бути представлене тільки самим собою, а не обраними представниками. Його загальна воля (інтереси усього суспільства) виражається безпосередньо на зборах. Вона визначає закони і діяльність уряду, функції якого зводяться лише до виконання і чисто технічного обслуговування рішень народу [212].

В цілому, Ж.Ж. Руссо вважав, що за інших рівних умов чим більше людей залучені до вироблення рішення, тим більше шансів, що рішення буде правильним. Маркіз де Кондорсе оформив цю думку в теорії журі, згідно якої у випадках, що вимагають досить великої переваги голосів, для ухвалення правильного рішення покладатися доводиться на велике число лише відносно компетентних людей.

Ж.Ж. Руссо розробив пряму форму правління народу державою - пряму демократію. Не без впливу його ідей виникли такі нові демократичні інститути, як референдум, народна законодавча ініціатива, і такі політичні вимоги, як можливе скорочення терміну депутатських повноважень, обов'язковий мандат, відгук депутатів виборцями.

Основні принципи колективної демократичної теорії Ж.Ж. Руссо отримали подальший розвиток в соціалістичному понятті демократії, що

забезпечує поєднання прямих і формальних принципів представницької демократії (вибори депутатів як делегатів, щоб пройти через загальну волю виборців; особлива роль належить керівному авангарду - партії, покликаний акумулювати і передбачати волю народу) [226].

З точки зору теорії громадського договору і природних прав Томас Джефферсон критикував монархічну форму держави і відстоював ідею народного суверенітету. Грунтуючись на теорії договірної походження держави, Томас Джефферсон вважав, королівська влада отримана від влади народу. Ці ідеї були розвинені демократами-мислителями в Декларації незалежності США.

Політичний ідеал Томаса Джефферсона як захисника інтересів дрібних виробників - фермери, які стали засновниками демократичної республіки. Під республікою він розумів таку форму правління, в якій уряд працює в межах своєї компетенції і можливостей або через своїх обраних представників, - громадян здійснює прямий контроль держави. Розвиваючи ідеї Ж.Ж. Руссо про суверенітет народу в республіканській формі правління, Томас Джефферсон бачив прояв народної влади в домінантності волі виборців, в розширенні способів участі усіх громадян в громадських справах, постійному контролі народом за діяльністю органів державної влади.

Джон Стюарт Мілль вважав, що процес ухвалення рішень в умовах демократії кращий, ніж при інших формах правління, таким чином, вона примушує осіб, що приймають рішення, взяти до уваги інтереси ширших інститутів суспільства і надавати їм повнішу інформацію. Демократія також робить позитивний вплив на мораль, як свідомість свого впливу на поточну політику та заохочує розвиток особистої гідності, відповідальності, почуття справедливості і загального блага. Згідно Дж.С. Міллю, підвищення морального рівня суспільства і посадовців також призводить до кращих рішень і законів в порівнянні з суспільством, де панує егоїзм, безвідповідальність і раболіпство [212] .

Дж.С. Мілль закликав до розширення сфери участі громадян в політиці,

вважаючи, що право голосу повинне надаватися усім людям, за винятком безграмотних. Виборче право — радикальна ідея для того часу, і вона поширилася на жінок. Важливе місце в його теорії — сильні і незалежні органи місцевої влади для залучення все більшої кількості людей до виконання певних позицій управління.

Практики управління організацією, в есе «Політика як покликання і професія» визначають державу як інститут, який має монопольне право, що делегується, на легітимне застосування насильства. У книзі «Економіка і суспільство» М. Вебер виділив безліч типів державного управління, серед яких найбільш дієвим і раціональним способом організації державного управління визначає бюрократизацію.

Розглядаючи механізми, що дозволяють обмежити владу чиновників, М. Вебер приділив основну увагу аналізу системи представницького правління, яка, на його думку, мала найбільші можливості для встановлення контролю над діяльністю адміністративного апарату. Парламентська система бачилася німецькому соціологові найкращим засобом забезпечення динамізму політичного життя. Але для того, щоб парламент міг контролювати державну бюрократію, він повинен мати реальну владу, а не просто бути ареною для ідеологічних суперечок [247].

Джон Дьюї вважав, що демократія є найзаповітніша форма правління, оскільки вона забезпечує права, потрібних для розвитку осіб, у тому числі плюралізму думок, можливість вільної самоорганізації для реалізації спільних цілей, свободу власного уявлення про «хороше життя» і прагнення до цього. У своїй роботі «Демократія і Освіта» він особливо акцентує той факт, що при демократії інститути суспільства співпрацюють в умовах взаємоповаги, доброї волі для найбільш раціонального вирішення проблем. Правління має бути динамічним: зі зміною історичних обставин, а також і громадських інтересів, політичні інститути також повинні трансформуватися. У праці «Суспільство і його проблеми» Дж. Дьюї визнає, що досягнення повного розвитку особистості можливе тільки в демократичній державі загального

благоденства. Він також наполягав на тому, що працівники мають право брати безпосередню участь в управлінні компаніями, в яких вони працюють. Дж. Дьюї був супротивником елітарності і думки, що простий народ некомпетентний в менеджменті. Він стверджував, що тільки суспільство може вирішити, що представляє для нього громадський інтерес. Для ухвалення правильних рішень люди повинні брати активну участь в діалозі з іншими членами місцевих громад.

Ю. Хабермас вибудовує власний варіант - модель деліберативної демократії, яка, на його думку, ґрунтується на налагодженій комунікації між суспільством і управлінськими структурами. Найважливішою запорукою демократії філософ також рахує розвиток інститутів громадянського суспільства, що полегшують комунікацію між громадянами, групами громадян і владою як політичним інститутом [226].

Модель демократії Ж.Ж. Руссо допомогла сформувати сучасну ідею «суспільства участі», за яку в 1960-1970-х рр. виступали теоретики «нових лівих». «Суспільство участі», на їх думку, - це суспільство, в якому кожен громадянин матиме повну свободу для розвитку шляхом участі в ухваленні рішень, що визначають його життя. Це не досягається без прозорості, підзвітності і децентралізації найважливіших соціальних інститутів - сім'ї, громад, а разом з ними політичних установ - політичних партій, груп інтересів і законодавчої влади. Основою цієї моделі є поняття «Низова демократія», або «демократія у коренів трави»: йдеться про те, що політична влада повинна піднятися «від низу до верху» з мінімально можливого рівня. Проте теорія Руссо критикується на тій основі, що «істинні» громадяни будуть повністю відрізані від їх «уявної» або чисто суб'єктивної волі. Небезпека тут дійсно в тому, що оскільки загальна воля не може бути визначена шляхом опитування громадян про їх бажання (оскільки вони можуть привести в якості своєї волі елементарний егоїзм), стає можливим визначити це тільки шляхом зверху «вниз», і абсолютно не виключено, що у такому разі не знайдеться диктатора, що уявляє себе носієм «істинних» інтересів суспільства. Тому Ж.Ж. Руссо

бачиться піонером так званої «тоталітарної демократії» [246].

У своїй роботі «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство» Й. Масуда робить висновок про те, що система публічної влади в інформаційному суспільстві має бути по суті демократією участі (participatory democracy), що є формою правління, при якій політичні рішення як для держави, так і для органів місцевого самоврядування прийматимуться за рахунок участі пересічних громадян.

Концепція партиципаторної демократії (Д. Пейтман, Д. Макферсон, Д. Циммерман, Н. Боббіо, П. Бахрах, Б. Барбер), модель цивільної участі, що вибудовує, в управлінському процесі, адекватну умовам сучасного суспільства, займає значне місце в сучасних демократичних теоріях починаючи з другої половини XX століття. Суттю цієї теорії є повернення до класичних ідеалів демократії, що має на увазі активну участь громадян в обговоренні і ухваленні рішень з основних питань громадського життя. Найважливішою умовою для демократичної участі визнана наявність соціальної рівності: принцип участі повинен також застосовуватися до недержавних установ, де люди виражають свою волю безпосередньо (в першу чергу в трудових колективах), що перетворює їх на так званих «самоврядних громадян». У партиципаторному суспільстві громадяни добре інформовані, держава ж зацікавлена у високій активності громадян в громадському житті.

Б. Барбер критикує сучасну систему представницької демократії, яка визначається ним як «крихка демократія». На його думку, «пряма демократія» вимагає не лише участі, але і цивільної підготовки і доброчесності, щоб ефективно брати участь в обговоренні і ухваленні рішень. Демократія участі, таким чином, розуміється як пряме правління освічених громадян. Громадяни при цьому є не лише приватними особами, діючими в приватній сфері, але і громадськими і добре інформованими громадянами, відчуженими від їх приватних інтересів тільки в тій мірі, в якій публічна сфера віддалена від приватної. Демократія є не стільки владою народу або верховенством мас, скільки громадською радою з освічених громадян [226].

У моделі участі добробут народу може бути досягнутий тільки шляхом забезпечення загальної рівності, яка проявляється в тому, що усі громадяни в обов'язковому порядку беруть участь в повсякденному ухваленні рішень (і, отже, захищені від рішень, накладених згори), а не тільки мають рівні можливості для участі. Ідеальне партисипаторне суспільство характеризується безпосередньою участю громадян в управлінні без політичних посередників. Чим більше громадян беруть безпосередню участь в політичному процесі, тим більше інтелектуального потенціалу для ухвалення політичних рішень і, отже, менш ймовірно, що влада прийде до помилкових рішень [11].

Партисипативна демократія, або «демократія участі», дана Ш.Н. Ейзенштадтом, характеризується правлінням не вузького елітного прошарку, сформованого з професійних політиків - управлінців і олігархів, а громадян конкретної держави в цілому. При цьому Ш.Н. Ейзенштадт виділяє два розуміння «демократії участі»: республіканський підхід обґрунтовує необхідність участі громадян в управлінні державою незалежно від будь-яких обставин і зовнішніх перешкод, тоді як комунітарний підхід розуміє партисипативні стосунки ширше, поширюючи їх не лише на сферу політики і управління, але і на економіку, соціальну інфраструктуру, організацію виробничого процесу і так далі.

Д. Белл головну роль в економічному і соціальному житті віддав становленню устрою (інформаційного суспільства), що засновано на нових способах обробки інформації і знань за допомогою комп'ютера, розкривається паралельно із становленням постіндустріального суспільства, руйнує уявлення про простір і час, відповідно до яких організовується реальність.

Поява сучасних засобів зв'язку і техніко-технологічний прогрес усунули багато перешкод на шляху безпосередньої демократії. Так, Дж. Нейсбіт визначив «смерть представницької демократії» і перехід до «демократії участі» в якості однієї з найважливіших ознак прийдешнього інформаційного суспільства. Дж.П. Барлоу розглядає електронні технології як базис для ініціації справжньої соціальної революції, переходу до кардинально іншої

цивілізації, заснованої на достовірно демократичних і партисипативних принципах [40].

1.2. Публічне управління соціально-економічними процесами

Вивчення проблем і чинників, що визначають процес формування і розвитку партисипативно орієнтованого публічного управління, вимагає теоретичного осмислення поняття «партисипація» стосовно участі інститутів суспільства в здійсненні державного і муніципального (публічного) управління. У західній літературі партисипація вважається дієвим способом активних зворотних зв'язків і розглядається як добровільна участь інститутів суспільства в урядових проектах і заходах місцевого самоврядування. Відсоток участі характеризує міру партисипації.

Термін «партисипація» у вітчизняних літературних джерелах використовується в різних наукових областях: економіці, політиці, юриспруденції і так далі. У дослідницькому аспекті питання залучення до управління справами держави стали займати видне місце в другій половині ХХ ст. переважно в контексті розвитку системи представницької демократії і «демократії участі».

У сучасній літературі по політології склалося декілька теоретичних концепцій демократії, в т.ч. і партисипативної демократії, що виходить з необхідності широкої участі громадян в розробці правових норм. Предметом її уваги є політична активність і готовність громадян нести відповідальність за наслідки своїх рішень [11].

Останнім часом спостерігається актуалізація соціологічних досліджень цього процесу, в яких найважливішими конкурентними перевагами залучення інститутів суспільства в управлінський процес за допомогою застосування різних форм участі визначені наступні :

-створення умов залучення інститутів суспільства не лише до управлінського контролю, але і до здійснення динамічного накопичення розробок і управлінських інновацій - з'являються передумови руйнування бар'єрів у використанні ініціативи чиновників, співробітників різного рангу, соціальних організацій, інститутів суспільства;

самовирішення соціальних конфліктів - оскільки передбачається постійне вивчення і облік думки інститутів суспільства відносно тих або інших рішень держави;

забезпечення постійного органічного вдосконалення системи публічного управління, своєчасного коригування діючих методів, інструментів, технологій управління, соціальних програм, планів і проектів;

-досягнення максимальної соціальної ефективності публічного управління (розвиток співпраці і партнерства в стосунках влади і соціальних груп, максимальне забезпечення потреб і інтересів різних інститутів суспільства) - оскільки в його реалізації безпосередньо або опосередковано беруть участь інститути суспільства. Партисипативний стиль управління в системі державної служби припускає партисипативність в стосунках чиновників і інститутів суспільства.

Дослідники-психологи вивчають «партисипацію» стосовно вдосконалення комунікаційного і мотиваційного процесу в організації, а правознавці - через систему заходів у взаємодії інститутів влади і суспільства в рамках звернень, публічних слухань, здійснення цивільної правотворчої ініціативи та інше [72].

У спектрі досліджень економічних наук, безумовно, усе вищесказане також має місце бути. Економіка відчула потребу в переході до партисипативних принципів організації управління у кінці XX ст., оскільки ті компанії, в яких персонал активно брав участь в процесі управління, вироблення стратегії розвитку і усвідомлював свою безпосередню зацікавленість в процвітанні цієї компанії, демонстрували незрівнянно великі успіхи у веденні бізнесу, ніж компанії, що керуються консервативними

методами. Велика частина економістів характеризує партисипацію стосовно управління в комерційній сфері і протиставляє її делегуванню.

Слід зауважити, що в ракурсі державного (муніципального) менеджменту акцент робиться на розвитку теоретичних і методологічних основ прийняття і реалізації державних рішень, що створюються переважно методами менеджменту і маркетингу, з відповідним зменшенням області ухвалення суб'єктивних (політичних) рішень оперативного характеру. Тому пріоритет віддається вивченню в системі публічного управління не політичного напрямку децентралізації через процес «разбюрократизації» і демократизації (громадянські свободи і політичні права), а управлінського - за допомогою активізації діяльності інститутів влади з залучення (у оптимальному для кожного рівня управління ступені і з використанням можливостей сучасного інформаційного суспільства) інститутів суспільства до управлінського процесу. Ця точка зору диктує необхідність визначення для кожного управлінського явища функції, ролі і цінності партисипації в процесі досягнення однієї з головних цілей публічного управління - підвищення якості життя інститутів суспільства на основі постійного інноваційного перетворення публічного управління, відповідно до запитів суспільства, що розвивається, та міняється [69].

Таким чином, публічне управління припускає партисипативну взаємодію інститутів влади і суспільства при ухваленні загальноважливих рішень тадій. Тема залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні знаходить своє відображення в працях мислителів і дослідників упродовж усієї історії економічної думки, у тому числі в роботах, присвячених античним демократичним ідеям (Платон, Арістотель), політико-соціологічним традиціям епохи Відродження (Н. Макіавеллі), глибоким змінам в соціальній, економічній, політичній і культурній сферах життя Нового часу (Т. Гоббс, Дж. Локк, Д. Юм, Ж.Ж. Руссо) і так далі.

У сучасних державах неможливо здійснити основний принцип старогрецької демократії - особистий контакт між усіма громадянами і пряма

участь усіх громадян в управлінні і правосудді. Це обмеження усунене за допомогою введення представницької системи, забезпечення періодичності цього представництва і розділення гілок державної влади. Сучасне публічне управління неможливо представити без партисипації, тобто без залучення громадян до ухвалення політичних рішень - власне народовладдя [247].

У західній літературі партисипація вважається дієвим способом активних зворотних зв'язків, що забезпечує участь інститутів суспільства в урядових проектах і заходах місцевого самоврядування. Аналіз вітчизняних літературних джерел показує, що термін «партисипація», в тому або іншому його тлумаченні, використовується в різних наукових областях: економіці, соціології, політиці, психології, юриспруденції і так далі. У ракурсі державного менеджменту акцент робиться на розвитку теоретичних і методологічних основ прийняття і реалізації державних рішень з відповідним зменшенням області ухвалення суб'єктивних (політичних) рішень оперативного характеру. Тому пріоритет віддається вивченню не політичного напрямку децентралізації через процес «разбюрократизації» і демократизації, а управлінського - за допомогою активізації діяльності інститутів влади по залученню інститутів суспільства до управлінського процесу.

Термін «публічне управління» (public management, public governance) увійшов до обороту понад 140 років тому, проте на сьогоднішній момент він не має єдиного однозначного трактування. Слово «публічний» в українській мові найчастіше розуміється як «загальний, громадський, відкритий», в деяких західних мовах означає і «громадський», «державний» [226].

Як окремий науковий і освітній напрям публічне управління уперше було досліджене В. Вільсоном, який виділяв три основні принципи публічного управління :

- розділення політичних і адміністративних питань;
- порівняльний аналіз політичних і бізнес-організацій;
- підвищення ефективності державної служби шляхом впровадження практик ділового адміністрування в роботу державних органів.

У найзагальнішому сенсі (відповідно до класичного розуміння) публічне управління є управлінням суспільства, здійснюване органами влади разом з суспільством для досягнення загальних (погоджених) інтересів. В ході дослідження проведений порівняльний аналіз визначень публічного управління, представлених в роботах сучасних учених (таблиця. 2).

Таблиця 2

Визначення публічного управління в працях сучасних учених

Концепція / теорія	Визначення публічного управління	Примітка
1	2	3
Публічне управління інвестиційним потенціалом територіальної соціально економічної системи	Процес реалізації публічно-управлінських стосунків, що свідчать про громадську природу державного управління на основі гласної взаємодії державного апарату управління і суспільства при ухваленні важливих для інститутів суспільства рішень. При цьому діяльність органів влади орієнтована на задоволення загальних інтересів інститутів суспільства, прозора і зрозуміла для суспільства, а інтереси публічного характеру виражаються через інститути демократії у вигляді публічних обговорень суспільно значимих проблем.	Акцент зроблений на прозорості діяльності органів влади для суспільства, їх активній взаємодії через інститут публічних обговорень.
Становлення розпорядливих органів місцевого самоврядування як інституту публічного управління	Різновид соціального управління, що має декілька рівнів інституціоналізації : державний, регіональний і муніципальний. Публічне управління в сучасних умовах реалізації ідеї народовладдя характеризується унікальними сутнісними властивостями: прозорістю, легітимністю, демократичністю.	Даний політичний аспект публічного управління як форми соціального управління з визначенням його специфіки і процедури безпосередньої участі інститутів суспільства в управлінні; підкреслюється багаторівневий характер публічного управління.

Оцінка результативності і бюджетного регулювання в умовах модернізації публічного управління	Процес цілеспрямованої дії органів державної влади і місцевого самоврядування на об'єкт управління на основі адекватного науково-практичного інструментарію в цілях забезпечення стійкого економічного росту публічно-правових утворень і якості життя населення -	Публічне управління розглядається з позиції отримання певного результату - поліпшення економічного стану і підвищення якості життя інститутів суспільства.
Формування системи публічного управління соціально економічним розвитком території	Діяльність органів державного (муніципального) управління при безпосередній участі громадян і інших зацікавлених сторін, спрямована на формування і розвиток громадських стосунків в цілях стійкого розвитку держави, орієнтованої на забезпечення прав і свобод громадян і задоволення їх потреб в кратко-, середньо- і довгостроковій перспективі.	Підкреслюється залучення до участі в публічному управлінні інших, окрім громадян, зацікавлених осіб. Визначені цілі публічного управління.
Публічне управління процесами забезпечення якості життя в соціально-економічних системах	Сукупність функцій публічно-правових утворень, що реалізуються на основі принципів транспарентності, легітимності, демократичності, стратегічного партнерства влади, інститутів суспільства і бізнесу, забезпечення стійкого зворотного зв'язку і залучення до процесу управління інститутів суспільства у формі інституціоналізованих стосунків на державному, регіональному, муніципальному рівнях, в цілях забезпечення стійкого соціо- еколого-економічного розвитку територій і підвищення якості життя.	Визначені принципи і цілі реалізації публічного управління при стратегічній взаємодії трьох акторів (партнерів) : влади, населення, бізнесу. Підкреслюється необхідність інституціоналізації стосунків влади і населення на кожному з трьох рівнів публічного управління.
Розвиток адміністративної регламентації в умовах реформування публічного управління	Цілеспрямована дія суб'єкта управління (що має публічну владу), на керований об'єкт (соціально-економічний процес) з метою досягнення громадських інтересів. Найважливішою ознакою, що відрізняє цей вид управління, є його публічність як відношення до необмеженого за якісною і кількісною ознакою кола осіб.	Підкреслюється публічний характер цього виду управління, що припускає спільну діяльність в цілях досягнення загальних інтересів, ухвалення рішень, що мають певну значущість практично для усіх членів суспільства.

Публічне управління розвитком державно-приватного партнерства	Транспарентний процес активної взаємодії трьох груп акторів - держави, представників громадянського суспільства і підприємництва - у ході прийняття і реалізації суспільно значимих рішень, дозволу актуальних проблем.	Акцент зроблений на транспарентності і активності взаємодії виділених трьох груп акторів взаємодії, визначена їх роль в здійсненні публічного управління.
Авторське визначення	Діяльність, у рамках якої інститути влади і суспільства виступають в ролі суб'єкта публічного управління, що впливає на об'єкт, - соціально-економічні процеси - за допомогою вибору, обґрунтування, узгодження цілей, завдань, технологій, інструментів розробки програм соціально-економічного розвитку, створення умов для їх реалізації з урахуванням взаємних інтересів і вимог транспарентності спільної діяльності на державному, регіональному, муніципальному рівнях.	Уточнено поняття публічного управління з позицій суб'єкт-об'єктного підходу, з визначенням сутнісних ознак, а також цілей, завдань, функцій, результатів (ефектів) для кожного учасника. Інститути суспільства виступають не лише в ролі об'єктів управління, але і як суб'єкти управління в стосунках з інститутами влади.

Джерело: складено автором за [212, 246].

Загальним в сприйнятті публічного управління є транспарентний (відкритий, прозорий) характер взаємовідносин органів влади з населенням через різні інститути демократії, узгодженість їх інтересів в досягненні головної мети процесу взаємодії — стійкого соціально-економічного розвитку територій і підвищення якості життя інститутів суспільства, а відмітними особливостями виступають відсутність єдиного підходу до кількісної характеристики суб'єкта взаємодії з органами влади при здійсненні публічного управління, рідкісне визначення в якості відмітної ознаки публічного управління називає наявність стійкого зворотного зв'язку між суб'єкт управління, реалізовується для узгодження інтерес (рішень).

Порівняльний аналіз визначень публічного управління в працях сучасних учених дозволяє нам дати авторське визначення з позицій суб'єкт –

об'єктного підходу, у рамках якого інститути влади і суспільства виступають в ролі суб'єкта публічного управління, що впливає на об'єкт, - соціально-економічні процеси - за допомогою вибору, обґрунтування, узгодження цілей, завдань, технологій, інструментів розробки програм соціально-економічного розвитку, створення умов для їхньої реалізації з урахуванням взаємних інтересів і вимог транспарентності спільної діяльності на державному, регіональному, муніципальному рівнях [210].

Практичне здійснення публічного управління завжди обумовлене історичним етапом розвитку певного суспільства, його культурою, політичною і правовою зрілістю, пануючими в ньому ідеалами і цінностями, а також рівнем розвитку соціально-економічних процесів з точки зору розвитку продуктивних сил (чи ресурсів) і виробничих (чи соціально-економічних) стосунків. На думку автора, сукупність ресурсів, інструментів, технологій їх взаємодії в процесі розвитку суспільства визначають механізм публічного управління соціально-економічними процесами.

Існування і розвиток, зміст і форми, напрями і сенс вдосконалення публічного управління визначаються об'єктивними потребами в цілеспрямованому узгодженні процесів взаємодії інститутів влади і суспільства з урахуванням узгодження їх інтересів. Рівень ефективності і характер публічного управління знаходяться в прямій залежності від ступеня еволюційного розвитку соціально-економічних процесів. Соціально-економічні процеси в сучасному суспільстві змінили свою конфігурацію і якість в силу поширення інформаційно-комунікаційних технологій, переходу до нових форм організації економіки і виробництва, що зумовлює потребу в зміцненні партисипативних, стосунків в системі публічного управління [200].

Різноманітні інформаційно-комунікаційні технології в умовах сучасного інформаційного суспільства дозволяють розвивати можливості комунікативної взаємодії інститутів влади і суспільства, що призводить до

збільшення швидкості і поліпшення якості передачі інформаційних послань на будь-які відстані. Дослідник в області теорій інформаційного суспільства Ф. Уебстер виділяє п'ять визначень інформаційного суспільства - технологічне, економічне, просторове, культурне і пов'язане з сферою зайнятості визначення, і підкреслює, що кожна з цих сфер, зазнаючи трансформацію, призводить до принципово важливим змін.

У тісному зв'язку з цим М. Кастельс відмічає трансформацію явища влади. Інститути суспільства через засоби масової комунікації трансформуються з реципієнтів урядової інформації в інтерактивний індикатор змін, що відбуваються, отримавши можливість оперативно реагувати на зміни, що відбуваються. З розвитком Інтернет-технологій інститутам суспільства надається можливість здійснювати громадський контроль над діяльністю інститутів влади. Але ці перспективи, згідно з дослідженнями, приведеними М. Кастельсом, мало здійснюються, тому цей важливий канал комунікації не використовується на повну потужність, що могло б принести вигоду не лише інститутам суспільства, але і інститутам влади [193].

На підставі базових положень теорії публічного управління можна систематизувати основні вимоги до публічного управління соціально-економічними процесами. Перша група - загальносистемні вимоги до публічного управління соціально-економічними процесами, що визначають його зміст:

- вимоги бути об'єктивним;
- демократичним;
- законодавчо впорядкованим в правовому і нормативному аспектах;
- спеціалізованим за рівнями.

Друга група вимог до публічного управління соціально-економічними процесами визначає склад його основних елементів як системи і пов'язана з аналізом і науковою характеристикою закономірностей, стосунків і взаємозв'язків (цілей, завдань, функцій, технологій, структури, культури, зворотного зв'язку). Ці вимоги підрозділяються на:

структурно-цільові - сформульовані в результаті пізнання соціальної природи публічного управління, загальних закономірностей і основних особливостей його розвитку;

структурно-функціональні - абстраговані за допомогою дослідження взаємодій компонентів суб'єкта і об'єкту публічного управління і розкриваючі закономірності структури дій, що управляють;

структурно-організаційні - відбивають характер, закономірності і специфіку організаційної структури публічного управління, служать відправними моментами при його формуванні;

структурно-процесуальні - розкривають закономірності, відношення і взаємозв'язку методів, форм управлінської діяльності інститутів влади при формуванні і реалізації управлінських функцій і підтримці власної життєдіяльності.

Третя група вимог визначає специфіку публічного управління в юридичному аспекті і відбита в затверджених регламентах. В умовах інформаційного суспільства успішної реалізації усіх вищеперелічених вимог до публічного управління соціально-економічними процесами сприяє рівноцінна співучасть інститутів влади і суспільства, або партисипація. Рішення численних проблем соціально-економічного розвитку території інституту влади можуть добитися лише за цієї умови [190] .

У публічному управлінні зарубіжних країн партисипація вже давно є невід'ємним атрибутом взаємодії інститутів влади і суспільства через інструменти і технології забезпечення транспарентної (відкритою) діяльності

інститутів влади і їх взаємодії з інститутами суспільства. Досвід активної партисипації на усіх рівнях публічного управління соціально-економічними процесами (державному, регіональному і муніципальному) міжнародних співтовариств, приклади вдалих проектів в розвинених країнах свідчать про зміну якості публічного управління в позитивну сторону і для інститутів влади, і для інститутів суспільства. Результати цього проявляються в підвищенні якості їх життя.

Масуда Й. виділяє шість основних принципів партисипації в публічному управлінні, які повинні строго і неухильно дотримуватися:

Усі громадяни, зацікавлені прямо або побічно у вирішенні суспільно-важливого питання, повинні брати участь в ухваленні рішень, або, принаймні, максимальна кількість.

Широка взаємодія і взаємодопомога (з урахуванням досягнення взаємних інтересів) інститутів влади і суспільства для забезпечення ефективного управління системою участі [247].

Необхідна інформація має бути доступна для інститутів влади в повному об'ємі (має бути обнародована).

Усі отримані пільги і зроблені інститутами суспільства поступки мають бути розподілені між ними рівномірно.

Рішення має бути знайдене шляхом переконання і угоди (за загальною згодою усіх зацікавлених громадян).

Усі громадяни повинні співпрацювати в реалізації рішення, прийнятого з їх участю.

В умовах інформаційного суспільства початковий етап трансформації публічного управління соціально-економічними процесами, як правило, пов'язаний з впровадженням нових комунікаційних технологій і активним використанням їх можливостей для організації мережевої взаємодії інститутів влади і суспільства. Далі вектор трансформації публічного управління

соціально-економічними процесами спрямований на досягнення результативності публічного управління як відкритого, з чим пов'язана реалізація концепції його транспарентності у рамках «відкритого уряду».

Ідея «відкритого уряду» адміністрації президента Дж. Байдена є подальшим розвитком поняття «Електронний уряд», де основний упор зроблений на посилення відкритості і спробу залучення широкого кола інститутів суспільства в публічне управління. У 2009 р. в США було підписано «Меморандум главам департаментів і агентств виконавчої влади про прозорість і відкритість уряду», в якому оголошено про ідею створення безпрецедентного рівня відкритості, щоб виправдати довіру суспільства і встановити систему прозорості, громадської участі і співробітництва. За декілька років інтернет-сайти урядових відомств були перетворені в зручну систему пошуку інформації і комфортної «електронної» взаємодії чиновників і громадянського суспільства [8].

Нині принципи «відкритого уряду» набувають велику тенденцію до розвитку і універсалізації (таблиця. 3). У 2010 р. Б. Обама під час виступу на Генеральній Асамблеї ООН висунув ініціативу «Відкритий уряд», яка в 2011 р. буде оформлений у вигляді міжнародного руху - 8 країн (США, Бразилія, Великобританія, ЮАР, Мексика, Індонезія, Філіппіни, Норвегія) у рамках партнерства «Відкритий уряд» об'єднали зусилля з метою забезпечення виконання урядами конкретних зобов'язань зі сприяння прозорості публічного управління, залучення громадян до участі в процесах публічного управління, боротьбі з корупцією, використанню нових технологій для поліпшення публічного управління. У 2012 р. до ініціативи приєдналися більше 40 держав, в їх числі: Канада, Ізраїль, Італія, Швеція, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Латвія, Литва, Україна, Естонія. У кожної з країн партнерства є власні програми і розуміння того, що вони впроваджують в якості «відкритого уряду»[24, 25].

Таблиця 3

Цілі реалізації механізму публічного управління через принципи міжнародного партнерства «Відкритий уряд»

№ з/п	Принципи «відкритого уряду»	Суть принципів «відкритого уряду»	Основні цілі реалізації механізму публічного управління
1	Прозорість	Інформація про рішення і діяльність уряду відкрита, усеосяжна, вільно доступна для громадськості і відповідає стандартам відкритої інформації	Максимальне розкриття інформації про діяльність держави, збільшення доступу до інформації про урядову діяльність
2	Участь громадян	Уряд прагне мобілізувати громадян для участі в громадському обговоренні, висловити свою думку, запропонувати рекомендації для підвищення ефективності публічного управління	Підтримка громадської участі, включення в роботу уряду людей і громадських структур, зазвичай не допущених до прийняття державних рішень
3	Підзвітність	Впроваджуються правила, норми і механізми, що зобов'язують чиновників пояснювати свої дії, виконувати вимоги, виправляти критиковані недоліки і визнавати відповідальність за невиконання узятих на себе зобов'язань	Застосування в управлінні найвищих стандартів професійної чесності, підвищення відповідальності чиновників за боротьбу з корупцією
4	Технологія і інновації	Уряд приймає важливість надання громадянам відкритого доступу до технологій і підвищення здатності громадян використати технології	Збільшення доступності до нових технологій заради відкритості і підзвітності, широке використання інформаційних технологій для

Серед основних умов трансформації публічного управління соціально-економічними процесами через призму концепції його транспарентності, що реалізуються у тому числі міжнародним партнерством «Відкритий уряд», можна назвати:

перехід уряду на стиль публічного управління через виявлення пріоритетних потреб соціально-економічного розвитку, інститутів суспільства у вдосконаленні діяльності інститутів влади, що вимагають участі;

надання можливості для уряду бути партисипативно орієнтованим (реалізація інноваційних механізмів підзвітності публічного управління, створення нових державних органів, зміни в законодавстві і системах доступу до інформації, розробка нових антикорупційних стратегій, вдосконалення надання держпослуг);

наявність умов, спонукаючих інститути суспільства почати і продовжувати участь в публічному управлінні (наявність швидкої і ефективної системи взаємодії з інститутами влади, системи розкриття бюджетної інформації на національному і місцевому рівнях, доступ і навичка використання порталів відкритих даних, порталів за поданням держпослуг, порталів для он-лайн петицій і заяв)[209].

Що стосується України, то публічне управління соціально-економічними процесами знаходиться в початковій стадії трансформації у форми відкритої взаємодії згідно з вищепереліченими вимогами. Реформування системи публічної влади в Україні має на меті підвищення ефективності і якості її діяльності на основі прозорості, відповідальності і підконтрольності інститутів влади суспільству, у тому числі через створення і розвиток «відкритого уряду» як елементу масштабного транспарентного перетворення публічного управління. У доповіді Президентів України робочої групи з підготовки пропозицій з формування в Україні системи «Відкритий уряд» розроблені чотири основні умови роботи цієї системи (таблиця. 4), дотримання яких дозволить зробити владу відкритою і підзвітною суспільству, а системі «Відкритий уряд» - ефективно сприяти досягненню цієї мети [40].

Таблиця 4

**Основні умови функціонування системи «Відкритого уряду» і
особливості їх дотримання**

№	Основні умови	Особливості дотримання умов
1	Відкритість і прозорість інформації	Вільний і еквівалентний для усіх доступ до інформації, наданої інститутами влади, ясність інформації для інститутів суспільства, відкриті, прозорі інститути працюють в системі «Відкритий уряд»
2	Діалог і залученість суб'єктів системи «Відкритий уряд»	Постійний діалог інститутів влади з інститутами суспільства для поліпшення якості публічного управління і надання держпослуг; активна, регулярна, обов'язкова участь інститутів влади в обговоренні з інститутами суспільства питань «відкритого уряду»
3	Взаємна відповідальність влади і суспільства	Інститути влади зобов'язані відповідати на запити інститутів суспільства; інститути влади повинні використати «відкритий уряд», щоб знайти оптимальні рішення, провести громадське обговорення пропозицій інститутів суспільства; інститути влади реагують на прохання інститутів суспільства про отримання від установ необхідної інформації
4	Безперервне вдосконалення системи	Постійне вдосконалення системи «Відкритого уряду» для балансування інтересів інститутів і суспільства; постійний пошук ефективних механізмів «відкритого уряду»

Як було нами відмічено далі, негативні наслідки ігнорування думок і пропозицій інститутів суспільства з питань публічного управління соціально-економічними процесами мають місце при небажанні здійснювати партисипацію тих інститутів влади, в якій досі не приділяється належної уваги питанням міцного зворотного зв'язку з населенням. В той же час спостерігається і зворотна ситуація, при якій вже у інститутів суспільства в силу втраченої довіри до інститутів влади відсутнє прагнення вступати з ними у взаємодію. Для усунення проблеми недостатньої взаємодії з інститутами суспільства і відновлення їх довіри до інститутів влади потрібне розуміння ролі і значення партисипації в публічному управлінні через дотримання певних принципів, що є обов'язковими для інститутів суспільства.

1.3. Формування і типологія механізму публічного управління соціально-економічними системами

Вивчення вітчизняного досвіду залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні об'єктивно вимагає розгляду зміни характеру партисипативних стосунків, починаючи з ранньої стадії (IX ст.) феодалізму, оскільки про їхнє існування можна говорити вже в період виникнення територіальних громад (згодом - перших міст). У територіальних громадах старійшини (виборні посади) повинні були виконувати волю віче - головного органу управління, що було народним зібранням (схід), на якому обговорювалися і вирішувалися корінні проблеми соціально-політичного життя земель - війна, світ, обрання князя, призначення судово-адміністративних чинів .

Вічовий формат партисипативних стосунків зберіг свою актуальність і при еволюції громад - на сході вибиралися посадовці міської общини. Оскільки скликання віче носило періодичний характер, в якості постійного органу влади була створена Рада, в обов'язки якої входили:

- підготовка і внесення на віче законодавчих питань,
- представлення готових законопроектів,
- здійснення загального спостереження за роботою державного апарату і посадовців,
- контроль діяльності виконавчої влади.

Згодом Рада стала направляти усю діяльність віче, спільно з князем посадником і тисячниками вирішуючи питання про її скликання [212].

Поява ще одного формату партисипативних стосунків пов'язана з формуванням державного управління нового етапу - військового князівського, обумовленого потребою оборони від нашеств'я сусідів і захисту зовнішньоторгівельних інтересів купецтва (з часом привів до встановлення спадкової монархічної влади). Влада князя не була абсолютною і

обмежувалася не лише віче, але і дружиною (старшій знаті, що складається з бояр і представників, і молодшою, представленою рядовими воїнами), без згоди (думки) якої не приймалося жодне важливе рішення.

Таблиця 5

Визначення партисипації в працях сучасних учених

Підхід до визначення	Визначення партисипації	Примітка
Політологічний	Більшість видів співучасті інститутів суспільства в політиці, для того, щоб впливати на ідеї політичних рішень, також усі форми активної участі, як можна більшої кількості громадян в політичному процесі в сучасних умовах при побудові реального громадянського суспільства, розвиток усіх аспектів соціального життя країни, адекватних викликам і вимогам сучасного мира.	Встановлення необхідності широкої участі громадян в розробці правових норм (у сфері політичних стосунків).
Соціологічний	Технології взаємодії керівника і підлеглого, спрямованого на розвиток рівноправного діалогу між ними, підвищення ефективності управління соціальними системами через демократизацію основних сфер життя суспільства (політичної, економічної, духовної). Найважливішим з конкурентних переваг залучення інститутів суспільства в управлінський процес визначено створення умов для управлінського контролю, та здійснення динамічного накопичення розробок і управлінських інновацій.	Дослідження партисипації стосовно суспільства і у взаємозв'язках і стосунках з різними соціальними, професійними і іншими шарами інститутів суспільства.

Психологічний	Партисипація розглядається в контексті вивчення і оптимізації комунікації в організації, розвитку партисипативних стосунків з метою формування заповзятливості управлінського персонала, рішення проблем, пов'язаних з мотивацією і організаційною культурою .	Визначення партисипації як способу підвищення ефективності управління через вдосконалення комунікаційних і мотиваційних процесів в організації.
Юридичний	Реалізація принципів народовладдя через систему заходів зі взаємодії органів влади з громадянським суспільством для здійснення правотворчої ініціативи громадян. ждан та ін.	Виділення різних сторін партисипації, регульованих правом, юридичними нормами.
Економічний	Залучення працівників до управління компанією через різні форми їх участі в ньому (співробітники беруть участь у встановленні цілей компанії, в ухваленні певних управлінських рішень, в аналізі і рішенні проблем), а також участь співробітників у власності компанії-працедавця (у розподілі прибутку, контролі над певними долями власності) для розвитку почуття причетності у персоналу з метою підвищення зацікавленості в результатах спільної роботи. У цьому партисипація протистоїть делегуванню.	Характеристика партисипації стосовно комерційної сфери через реалізацію програм винагороди працівників за працю (в першу чергу шляхом розширення їх повноважень в діяльності організації) з метою посилення їхньої внутрішньої мотивації, інтересу до праці

Авторське визначення	Партисипація — активне залучення інститутами публічної влади зацікавлених інститутів суспільства (активній частині громадянського суспільства, експертного і професійного співтовариства, бізнес-співтовариства) до участі в публічному управлінні на усіх рівнях з метою вироблення, прийняття і реалізації ефективних (із загальної точки зору) управлінських рішень, сприяючих спільному рішенню існуючих суспільно-значимих проблем, гармонізації взаємодії і співпраці між державою і суспільством.	Розгляд партисипації як необхідного елементу публічного управління (на усіх його рівнях) з виділенням груп інтересів і визначенням їх ключовій ролі у взаємодії.
----------------------	--	--

Джерело: складено автором [212, 226].

Поняття «функція» відбиває основні напрями діяльності, роль, обов'язок суб'єкта. Поняття «інтерес» вироблено для позначення як реальних причин і умов громадських дій і змін, що відповідають їм, так і причин індивідуальних вчинків.

Арсенал дослідницьких засобів і інструментів теорії публічного управління включає усе різноманіття основних принципів наукового дослідження, що дозволяють описувати різні сторони управлінської діяльності. Важливу роль в методології науки публічного управління грає системний підхід. Згідно загальної теорії систем, кожен об'єкт в процесі його дослідження повинен розглядатися як велика і складна система і, одночасно, як елемент загальнішої системи. Системний підхід є напрямом методології дослідження, в основі якого лежить розгляд об'єкту як цілісної безлічі елементів в сукупності стосунків і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкту як системи.

Для публічного управління системне представлення його механізму (у спрощеному варіанті - у вигляді компонентів і їх взаємозв'язків) має принципове теоретичне і методологічне значення. Застосування системного

підходу до механізму, що функціонує в публічному управлінні, обумовлене необхідністю отримати повне і цілісне уявлення про нього [219].

Таблиця 6

Характеристика функціональних зон механізму публічного управління соціально економічними процесами як партисипативного впливу [217]

Зона	Форма	Функції	Інтереси
1	2	3	4
Інститути публічної влади	Державні органи публічної влади	Вироблення і проведення (реалізація) державної політики, здійснення нормативного правового регулювання, координації і контролю у встановленій сфері діяльності, координація діяльності державних позабюджетних фондів.	Вдосконалення публічного управління, задоволення громадських потреб і потреб громадян, підвищення ефективності діяльності органів влади, ріст рівня доходів інститутів суспільства (підвищення добробуту інститутів суспільства), підвищення інформованості громадян, підвищення довіри інститутів суспільства до діяльності органів влади, зменшення корупції.
	Регіональні органи публічної влади	Реалізація державної соціально-економічної політики в регіонах, рішення власних соціально-економічних завдань з урахуванням територіальних інтересів, ухвалення законів і інших нормативно-правових актів.	Вдосконалення публічного управління, підвищення якості надання публічних послуг і виконання публічних функцій, підвищення рівня довіри інститутів суспільства до діяльності органів влади, розробка і реалізація погоджених планів, цільових комплексних програм розвитку сфери або галузі, мінімізація можливостей реалізації помилкових і непродуманих рішень, зменшення корупції.

	Муніципальні органи публічної влада	Забезпечення участі населення у вирішенні питань місцевого значення, управління муніципальною власністю, місцевими фінансовими коштами, комплексний соціально-економічний розвиток муніципальних об'єднань, поліпшення умов життя громадян, створення сприятливого середовища життєдіяльності інститутів суспільства муніципальної освіти, охорона громадського порядку, представництво і захист інтересів і прав муніципальних утворень, їх жителів, місцевого самоврядування як найважливішого елементу демократичної системи побудови і функціонування влади в державі.	Вдосконалення публічного управління, отримання оперативного зворотного зв'язку, процентне скорочення негативних відгуків про свою діяльність, процентне скорочення скарг від цивільного сектора, забезпечення комплексного соціально-економічного розвитку територій в цілях створення комфортного середовища життєдіяльності населення і його гармонійного розвитку, економія ресурсів (матеріальних, людських, тимчасових та ін.), виявлення і узгодження інтересів при ухваленні рішень, зменшення опору населення змінам, прийняття адекватних обставинам управлінських рішень, що склалися, зменшення корупції
Інститути суспільства	Окремі громадяни (активна частина громадянського суспільства)	Участь в загально-політичному житті території, в т.ч. в публічних слуханнях, у виробленні рішень органів місцевого самоврядування.	Забезпечення підвищення якості життя, доступні якісні публічні послуги, що задовольняють потреби і потреби більшості членів суспільства, ефективний громадський контроль за управлінською діяльністю (в т.ч. за витрачанням бюджетних коштів), зниження моральних витрат, підвищення прозорості роботи державних органів і повноцінному інформуванні громадян,
	Експертне і професійне співтовариство	Прогнозування наслідків рішень влади, розробка рекомендацій можливих альтернатив, виявлення тенденцій в розвитку країни в цілому, вирішення не лише галузевих питань окремих громадських груп, але і обговорення загальнодержавних проблем.	Виявлення і нівеляція ризиків і збитків, розгляд і узгодження методичних рекомендацій, привертання громадської уваги до найбільш гострих суспільно-значимих проблем.

	Органи територіального громадського самоврядування	Забезпечення участі жителів території у вирішенні питань місцевого значення, прийом виконаних робіт з благоустрою і озелененню територій, ремонту і реконструкції житлового фонду, об'єктів соціальної інфраструктури, житлово-комунального господарства, доріг і тротуарів, розташованих на території дії органів територіального громадського самоврядування.	Вирішення питань, пов'язаних з поліпшенням умов життєзабезпечення, соціального, економічного положення, екологічних умов, захисту законних прав і інтересів жителів.
	Бізнес співтовариство	Виявлення в проекті акту або чинному акті положень, які вводять надмірні адміністративні і інші обов'язки, заборони і обмеження для фізичних і юридичних осіб або сприяють їх введенню; сприяють виникненню необґрунтованих витрат фізичних, юридичних осіб, обласного і місцевого бюджетів; визначення і оцінка позитивних і негативних наслідків прийняття проекту акту або чинного акту для здійснення підприємницької діяльності.	Наявність комфортного середовища, сприяючого росту ділової активності і підвищенню конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів.

Джерело: складено автором.

Розгляд механізму публічного управління соціально-економічними процесами крізь призму системного підходу включає обов'язковість вивчення наступних аспектів :

системно-елементного, або системно-комплексного, полягаючого у виявленні елементів, що становлять цю систему;

системно-структурного, полягаючого в з'ясуванні внутрішніх зв'язків і залежностей між елементами цієї системи що дозволяє отримати уявлення про внутрішню організацію (будову) досліджуваної системи;

системно-інтеграційного, полягаючого у визначенні сукупності якісних характеристик системи, що забезпечують її цілісність і особливість;

системно-цільового наукового визначення цілей і підцілей системи, їх взаємної ув'язки, що означає необхідність, між собою;

системно-функціонального, припускаючого виявлення функцій, для виконання яких створена і існує відповідна система.

Поняття «механізм» прийшло в економічну теорію з науково-технічної сфери як наслідок виникнення потреби в описі взаємодії соціальних і виробничих процесів. У сучасних економічних дослідженнях поняття механізму отримало широке поширення в якості фінансового механізму, механізму управління, господарського механізму, ресурсного механізму, відтворювального механізму, механізму соціально-економічного розвитку та інше [11].

Механізм публічного управління визначається нами як сукупність заходів, рішень і дій інститутів влади і суспільства з забезпечення ресурсами, інструментами, технологіями планування, організації, мотивації, контролю і регулювання взаємодії інститутів влади і суспільства у форматі публічного управління соціально-економічними процесами.

Механізм (перший елемент процесу) дозволяє публічному управлінню (другий елемент процесу) реалізувати взаємодію інститутів влади і суспільства - перетворити параметри «входу» (ресурси, інструменти і технології взаємодії інститутів влади і суспільства) в параметри «виходу» (ефективність механізму публічного управління соціально-економічними процесами) [35].

У пропонованому контексті суть механізму публічного управління може бути визначена як сукупність ресурсів і способів їх взаємодії в стосунках інститутів влади і суспільства з приводу виробництва, розподілу і споживання матеріальних і духовних благ, що забезпечують підвищення якості життя суспільства. «Вхід» в процесі взаємодії інститутів влади і суспільства може бути формалізований у вигляді складу готівкових ресурсів і технологій

взаємодії інститутів влади і суспільства, основних компонент механізму публічного управління; «вихід» - як результати взаємодії інститутів влади і суспільства, або ефективність механізму публічного управління соціально-економічними процесами.

Публічне управління є головним «генератором» управлінських дій, тоді як механізм — підлеглим, виконавчим, таким, що забезпечує реалізацію цих дій. Ця обставина обумовлює неможливість існування механізму публічного управління без партисипації, оскільки цей механізм є складовою частиною взаємодії інститутів влади і суспільства (співучасті останніх) і налаштований на виконання процесних функцій.

Механізм публічного управління не має власне автономної системи управління (не може працювати самостійно і знаходиться в стані очікування управління процесом), тому тільки стосовно публічного управління представляє внутрішній зміст процесів взаємодії інститутів влади і суспільства. В результаті саме за допомогою цього механізму відбувається перетворення «входів» в «виходи», власне управлінських дій в технології і інструменти виробництва, розподілу і споживання матеріальних і духовних благ. Управлінську дію здійснюють інститути влади з урахуванням основних законодавчих, нормативно-правових актів, керівництва, програм, процедур, інструкцій і так далі. Узгодження, лояльність і участь в їх реалізації - інститути суспільства [43].

Початок ХХІ ст. характеризується зростанням інтересу до вивчення, осмислення і обміну досвідом взаємовідносин державного апарату з громадянським суспільством, що створює умови для передачі технологій роботи і їх ефективного використання. У підходах до вивчення державного управління в країнах Заходу є два напрями. Перший - економічний підхід, при якому для поліпшення управління використовують скорочення витрат на ринкові механізми. Цей підхід є предметом критики з боку ряду експертів, оскільки він зменшує роль як громадянина, так і чиновника. Другий напрям розглядає питання про взаємовідносини громадян і управління - політичний

підхід (теорія колективних дій) : соціальний контроль над управлінням і партисипація громадян в уряді («голос») і добровільне дотримання правил громадянами, тому що ці правила розроблені з їхньою участю («лояльність»).

Прибічники політичних підходів вимагають демократичного управління, більшої відкритості. Досягнення основної мети реформи управління - підвищення ефективності діяльності інститутів влади - неможливе без результативної взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Концепція реформування системи державної служби передбачала забезпечення можливості участі громадян і структур громадянського суспільства в процесі підготовки рішень, об'єктивне інформування про діяльність державних органів і державних службовців відповідно до Закону України, дебюрократизацію стосунків між державними службовцями, громадянами і структурами громадянського суспільства [41].

Громадське середовище має найважливіше значення для роботи інститутів влади, особливо - міра партисипації інститутів суспільства в рішенні громадських і державних справ. Участь громадськості в діяльності інститутів влади є найважливішою складовою соціальної і цивільної позиції активної частини інститутів суспільства, що дає можливість «діяти для держави», і тим самим - для громадського блага. Крім того, залучення громадян до участі в публічному управлінні дозволяє забезпечувати і інші істотні характеристики публічної влади правової держави : публічність, відкритість, взаємодію з демократичними інститутами, орієнтацію на громадську підтримку, запобігання конфліктам в громадських стосунках та ін.

Проведений історіографічний аналіз досвіду здійснення партисипативно - орієнтованого публічного управління дозволяє нам визначити типологічні основи механізму публічного управління соціально-економічними процесами з урахуванням партисипації. Існує закономірність ознак, що визначають механізм публічного управління соціально-економічними процесами з урахуванням ролі і значення партисипації .. Нами запропоновано їх угруповання за загальними (властивими для публічного

управлінні взагалі), особливими (властивим для публічного управління в умовах становлення інформаційного суспільства) і одиничними (властивими для публічного управління у рамках конкретної території) ознаками [53].

Таблиця 6

**Ознаки, що визначають механізм публічного управління
соціально-економічними процесами з урахуванням партисипації**

№ з/п	Ознаки		
	загальні	особливі	одиничні
1	2	3	4
1	Демократизація управлінських стосунків, основною метою якої є підвищення якості життя інститутів суспільства через забезпечення «балансу» інтересів інститутів суспільства і держави	Забезпечення прямої участі громадян в публічному управлінні через розширення використання можливостей електронної демократії (он-лайн-голосування, технологія краудсорсинга, концепція)	Діяльність інститутів публічної влади визначається цілями, потребами, інтересами людей, що живуть на певній території
2	Створення сприятливих умов залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні (в т.ч. організація ефективного зворотного зв'язку)	Активізація інтерактивного спілкування (он-лайн-взаємодії) інститутів публічної влади і суспільства через середовище Інтернет	Акумуляція ефективних партисипативних технологій роботи і їх активне використання з метою раціоналізації і спрощення процедур взаємодії
3	Законодавча регламентація відкритого доступу до урядової інформації (забезпечення достатньої інформованості інститутів суспільства про діяльність інститутів публічної влади для досягнення їх реальної участі в публічному управлінні)	Забезпечення максимальної відкритості, прозорості, доступності для інститутів суспільства інформації про діяльність інститутів публічної влади (через портали відкритих даних, порталів за поданням держпослуг, офіційні інтернет-сайти органів публічної влади)	Здійснення інформаційно-методичної підтримки активної частини громадянського суспільства, повноцінне інформування про діяльність інститутів публічної влади для формування у інститутів суспільства уявлення про їх діяльність і рішення, що приймаються

4	Відповідальний діалог (співпраця) інститутів публічної влади і суспільства, забезпечення ухвалення тих управлінських рішень, які найбільшою мірою відповідають потребам інститутів суспільства	Функціонування системи розкриття інформації про проекти нормативних правових актів, що розробляються, і результати їх громадського обговорення	Постійне вивчення і облік думки інститутів суспільства відносно рішень інститутів публічної влади. Проблеми і пріоритетні напрями розвитку території, позначені інститутами суспільства, стають пріоритетними напрямими бюджетної політики інститутів публічної влади
5	Наявність системи комплексних стосунків між інститутами публічної влади і суспільства, постійне функціонування якої забезпечується єдиними принципами організації інтеракції, що визнаються кожним з інститутів, погодженими завданнями і цілями їх співпраці при рішенні завдань публічного управління	Впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій партисипативно-го взаємодії, сприяючих росту цивільного інтересу до вдосконалення законодавчої діяльності, прискорення соціально-економічного розвитку території, ініціативи і довіри до діяльності інститутів публічної влади	Забезпечення можливості інститутів суспільства безпосередньо впливати на витрачання бюджетних коштів, повідомляючи про наявні проблеми, вносячи пропозиції по поліпшенню життя території. В той же час висока міра диференціації рівня соціально-економічного розвитку територій (переважає низька бюджетна забезпеченість територій) породжує

Джерело: складено автором.

Автором запропоновано розрізняти нормативний, ресурсний, позитивний, адаптивний типи механізму публічного управління соціально-економічними процесами з урахуванням партисипації:

- нормативний механізм, при якому в публічному управлінні спостерігається домінуючий вплив інститутів публічної влади над інститутами суспільства, застосовуються переважно вертикальні зв'язки (від вищестоящих рівнів до нижчестоящих за допомогою інформування, передачі рішень на узгодження) і переважають функції регламентації і регулювання;

- ресурсний механізм, при якому в публічному управлінні можлива ресурсна участь, що реалізовується через схеми, що зв'язують винагороду окремих інститутів суспільства з роботою з інститутами публічної влади; застосовуються переважно вертикальні зв'язки і переважають функції обліку, аналізу, контролю і регулювання;

-позитивний механізм, при якому в публічному управлінні спостерігається паритетна участь інститутів публічної влади і інститутів суспільства - застосовуються переважно горизонтальні зв'язки (представницька участь, в яку інститути суспільства залучаються за допомогою функціонування громадських рад, робочих груп, комітетів) і переважають функції організації, мотивації, регулювання;

— адаптивний механізм, при якому в публічному управлінні участь інститутів публічної влади і суспільства набуває або втрачає домінуючу роль залежно від стану зовнішнього середовища - застосовуються переважно матричні зв'язки (вертикально-горизонтальні від нижчестоячих до вищестоящих рівнів і, навпаки, за допомогою залучення до процесу управління інститутів суспільства або через особисте спілкування, або через роботу малих, цільових, робочих груп суспільства) і переважають функції мотивації, координації, регулювання [58].

Таким чином, нами систематизовані ознаки, за якими можливе виділення різних типів механізму публічного управління соціально-економічними процесами, зокрема, до таких ознак віднесені: вид стосунків, вид зв'язків, переважаючі функції, переважаючі технології, масштаб реалізації, тип ефекту.

На підставі вищевикладеної типології можна описати еволюцію механізму публічного управління через закономірну зміну його стадій розвитку, що відповідають зміні типу механізму, - від нормативного через ресурсний і позитивний до адаптивного.

Слід зазначити, що при переході від нормативного до ресурсного типу механізму публічного управління нормативний тип не втрачає своєї актуальності і продовжує функціонувати нарівні з ресурсним типом. В той же час ресурсний тип включає певні елементи нормативного типу механізму, що визначає їх спадкоємність. Аналогічно і для інших типів механізму.

Побудова оптимального механізму публічного управління соціо-економічними процесами в Україні необхідно здійснювати з урахуванням акумуляції, селективного відбору і трансплантації позитивного досвіду побудови і функціонування подібної системи. Паратисипація в публічному управлінні має істотне значення для вирішення актуальних суспільно-значимих проблем. Партнерська взаємодія і взаємна відповідальність інститутів влади і суспільства є однією з ключових умов ефективного розвитку територій. Тому тими інститутами влади, які досі не приділяли належної уваги питанням зворотного зв'язку з інститутами суспільства, підхід до ролі партисипації в публічному управлінні має бути змінений на активний, припускаючий її розвиток.

Висновки до першого розділу.

На підставі аналізу фундаментальних теорій, наукових концепцій і праць сучасних учених розкритий зміст публічного управління соціально-економічними процесами з позицій суб'єкт-об'єктного підходу, у рамках якого інститути влади і суспільства виступають в ролі суб'єкта публічного управління, що впливає на об'єкт - соціально-економічні процеси - за допомогою вибору, обґрунтування, узгодження цілей, завдань, технологій, інструментів розробки програм соціально-економічного розвитку, створення

умов для їх реалізації з урахуванням взаємних інтересів і вимог транспарентності спільної діяльності на державний, регіональний, муніципальний рівень публічний управління.

Обґрунтована роль і значення публічного управління в рішенні проблем соціально-економічних процесів, визначуваних як сукупності взаємозв'язаних соціально-економічних стосунків інститутів влади і суспільства з приводу створення, розподілу і використання матеріальних і духовних благ, що забезпечують підвищення якості життя інститутів суспільства. Визначено, що зміна стану і якості соціально-економічних процесів обумовлена розширенням застосування інформаційних технологій і подальшим переходом до нових форм організації економіки і виробництва, що обумовлює наявність потреби в зміцненні партисипативних стосунків в системі публічного управління.

Історіографічний аналіз вітчизняного досвіду залучення населення до участі в публічному управлінні показав, що партисипація є його необхідним елементом на усіх рівнях (державному, регіональному, муніципальному), що дозволило діагностувати механізм публічного управління соціально-економічними процесами як партисипативний і виділити з урахуванням умов інформаційного суспільства дві його функціональні зони:

- 1) інститути влади;
- 2) інститути суспільства.

Дано визначення механізму публічного управління соціально-економічними процесами як сукупності методів і інструментів реалізації програм соціально-економічного розвитку, розроблена типологія цього механізму з виділенням нормативного, ресурсного, позитивного, адаптивного за ознаками: вид стосунків, вид зв'язків, переважаючі функції, переважаючі технології, масштаб реалізації, тип ефекту.

Виявлені ознаки механізму публічного управління соціально-економічними процесами:

загальні (демократизація, зворотний зв'язок, нормативна регламентація, співпраця, узгодженість, співучасть в розподілі ресурсів);

особливі (прямий і зворотний зв'язок, пряма участь в розподілі ресурсів, інтерактивна взаємодія, відкритість, прозорість, доступність, інформатизація);

одиничні (спеціалізація, територіальне закріплення, адаптація до території).

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ

2.1. Вплив глобальних інституціональних змін на процеси формування публічного управління соціально-економічних макросистем

На сучасному етапі розвитку світової економіки відбуваються кардинальні зміни, які є керованими трансформаціями, наслідки яких до кінця не оцінені. Трансформаційні процеси зачіпають різні соціально-економічні системи, супроводжуються кризовими явищами і призводять до розбалансованості цих систем. Як відмічає Беседіна В. Ф. [53], подібні трансформаційні процеси пов'язані із загостренням протиріч у світовій економіці і хаотичністю динаміки її розвитку. Наростання хвилі глобальних криз, на думку Беседіної В. Ф., обумовлене «заходом індустріального економічного ладу в найбільш розвинених країнах, вичерпанням наявного потенціалу зростання, нездатністю доки знайти адекватні відповіді на виклики нового століття, нової епохи і здійснити перехід до розвитку на якісно новій основі». Кризові процеси носять усеосяжний характер і захлеснули у тому числі і українську економіку. Багато в чому негативні процеси в українській економіці були обумовлені давно назрілою необхідністю здійснення інституціональних змін у зв'язку зі зміною моделі розвитку економіки після розпаду СРСР. На сьогодні вже стало очевидне, що напрями подальшого розвитку української економіки вимагають проведення глибокого аналізу трансформаційних процесів в Україні і впливу інституціональних змін на їхнє протікання. Також, на думку більшості економістів, потрібно детальне вивчення досвіду розвинених країн на етапі їх переходу до постіндустріальної

стадії розвитку. Проте, слід враховувати той факт, що трансформації соціально-економічних систем мають специфічні особливості (історичні, політичні, соціальні і економічні), властиві конкретним системам. Ще одним важливим аспектом є наявність прямого зв'язку між трансформаціями соціально-економічних систем і глобальними тенденціями інформаційного і науково-технологічного розвитку світової економіки. При цьому однією з причин значних «трансформаційних витрат» в Україні стала відсутність системної парадигми інноваційного розвитку країни [55].

За останні 30 років в українській економіці склалася ситуація, що характеризується рядом інституціональних проблем, що виражаються у високій диференціації рівня розвитку соціально-економічних систем окремих територій. У цьому аспекті розробка національної економічної політики, орієнтованої на збалансований розвиток соціально-економічних систем територій, стає найважливішим завданням. Рішення цієї задачі розташовується в площині необхідності збільшення об'ємів ВВП шляхом здійснення інституціональних змін, максимізації використання інноваційного, наукового і освітнього потенціалу економіки. Реалізація економічної політики в цьому аспекті можлива тільки з урахуванням специфічних особливостей соціально-економічних систем.

У зв'язку з необхідністю мінімізації негативних чинників в процесі трансформації, політика управління соціально-економічними системами має бути спрямована на їхній інноваційний розвиток. Пошук шляхів інноваційного розвитку соціально-економічних систем обумовлює обґрунтування чинників його забезпечення, що вимагає особливого підходу не лише до ефективності використання доступних ресурсів даних систем, але і пошуку потенціалу їхнього розвитку. Виявлення чинників інноваційного розвитку соціально-економічних систем є найважливішим елементом національної економічної політики [58].

Пошук можливостей розвитку соціально-економічних систем диктує актуальні дослідницькі завдання в обґрунтуванні їх забезпечення. Реалізація цих можливостей вимагає розширених уявлень не лише про ефективність використання наявних, але і про резерви залучення потенційних ресурсів. Наукова обґрунтованість точок росту соціально-економічних систем є не лише перспективним завданням, але і первинною, виходячи зі значущості проведення політики ефективної економіки, забезпечуючи її модернізацію.

Для будь-якої соціально-економічної системи, як відмічає М. С. Данько, «характерні дві форми свого існування : функціонування і розвиток». В ході інституціональних змін, що відбуваються в Україні, актуалізується роль збалансованого функціонування і інноваційного розвитку соціально-економічних систем[71].

Особливістю соціально-економічних систем, трансформації, що характеризує її, є стійкість позитивної динаміки її розвитку. Ця особливість тісно пов'язана з інноваційністю соціально-економічних систем, забезпеченням збалансованої роботи усіх її компонентів, стійким відтворенням господарського, ресурсного і соціального потенціалів системи. В зв'язку з цим, велике значення набуває інноваційність соціально-економічних систем, як найважливіший елемент національної економіки. «Глобальна основа національної економіки в умовах обмежених можливостей функціонування - це збалансоване функціонування і стійка динаміка розвитку соціально-економічних систем» відмічає М. С. Данько .

Оскільки економічні проблеми в Україні носять системний характер, пов'язані між собою і проникають в соціальну сферу, на наш погляд, доцільно досліджувати розвиток української економіки з позицій системного підходу, розглядаючи процеси, що протікають у рамках тих або інших соціально-економічних систем, зокрема соціально-економічних систем окремих територій. При цьому під системою слід розуміти цілісну сукупність

взаємозв'язаних і взаємодіючих елементів, що має інші властивості, ніж її елементи. Елементами в цьому розрізі є суб'єкти економіки (економічні агенти) [72].

Подібний підхід припускає вивчення об'єкту трансформаційного процесу не як простої сукупності елементів, а як цілісної системної сукупності, в результаті функціонування якої виходить синергетичний ефект. Крім того, системний підхід дозволяє розглядати процес трансформації в динаміці, а також поглиблено вивчити зв'язки між елементами і їх взаємодію.

З позицій Й.А. Шумпетера, розвиток економіки за своєю природою нестабільний, його супроводжують періодичні скачки, виникають різкі спади, але вони, у свою чергу, і стають причиною подальшого росту. Джерелом економічного зростання, на думку ученого, являються інновації, які постійно виникають і на кожному новому етапі дозволяють отримати більший ефект від наявних обмежених ресурсів. Ця гіпотеза пояснює, як економічні коливання, так і економічний розвиток в тренді перманентного росту [74].

Сучасні економічні стосунки носять громадський характер і ґрунтуються на спеціалізації і кооперації суб'єктів господарювання, такі зв'язки між економічними агентами набувають все більшого значення. Таким чином, виникають системні зв'язки, що мають важливе значення в процесі функціонування і розвитку соціально-економічних систем, які перебувають під впливом інституціональних змін. Трансформація при цьому розглядається нами як форма розвитку соціально-економічної системи.

Функціонування і розвиток соціально-економічної системи як єдиного цілого забезпечує її інституціоналізація. Під інституціоналізацією в даному випадку ми розуміємо підлеглість системи певним нормам, правилам, механізмам їх реалізації. Ці норми, правила і механізми структурують зв'язки між економічними суб'єктами і забезпечують конкурентну перевагу соціально-економічних систем у рамках як національного, так і світового

господарства. На думку Качного О. соціально-економічні системи відносно самостійні і характеризуються «закінченим циклом відтворення, особливими формами прояву стадій відтворення і специфікою протікання соціальних і економічних процесів» [76].

Соціально-економічні системи є самостійною частиною економічної системи країни із закінченим циклом відтворення, особливими формами прояву стадій відтворення і специфікою протікання соціальних і економічних процесів. Рівень розвитку соціально-економічної системи можна визначити, як результуючий відносний показник, що відбиває міру ефективності управління цією системою, рівень і якість життя населення, розподіли товарів і послуг у рамках цієї системи. Цей параметр складається з безлічі елементів або чинників, комбінація яких і визначає рівень розвитку соціально-економічної системи. Рівень розвитку соціально-економічної системи, передусім, проявляється в здатності залучення інвестиційних ресурсів, в здатності до впровадження інновацій, здійснення модернізації і структурних змін відповідно до прогресивних тенденцій, в здатності до залучення кваліфікованих кадрів і тому подібне. Рівень розвитку соціально-економічної системи - це не короткостроковий феномен, вона повинна розвиватися в довгостроковій перспективі.

Ефективність використання чинників виробництва, і в першу чергу праці і капіталу, є одним з важливих показників рівня розвитку соціально-економічної системи [84].

Соціально-економічна система, що стабільно розвивається, повинна створювати робочі місця і сприяти росту реальних доходів і рівня життя населення. Таким чином, розвиток соціально-економічних систем «Є здатністю регіональних соціально-економічних організаційно-управлінських систем до впровадження інновацій і здійснення модернізації і структурних змін відповідно до прогресивних тенденцій».

Трансформації соціально-економічних систем в умовах нестабільності в економіці і істотній залежності макроекономічних процесів в Україні від кон'юнктури на глобальних сировинних ринках зумовлює необхідність формування альтернативної платформи економічного розвитку країни і використання накопиченого потенціалу для реалізації ефективного переходу на інноваційний шлях розвитку. Рішення цієї задачі припускає реалізацію збалансованої економічної політики, що дозволить забезпечити позитивну поступальну динаміку економіки, а також зниження рівня диференціації в рівні розвитку соціально-економічних систем, що дозволить забезпечити ефективний перехід національної економіки на інноваційний шлях розвитку за допомогою використання сильних сторін і потенційних можливостей соціально-економічних систем. Таким чином, розвиток національної економіки, в першу чергу, має бути забезпечений на рівні окремих соціально-економічних систем, що дозволить забезпечити перехід України на інноваційний шлях розвитку.

Аналіз літератури з управління соціально-економічними макросистемами показує, що цьому питанню в теорії і практиці українського державного управління приділяється досить серйозна увага. Наявні джерела з цієї проблематики можна розділити на ряд напрямів [53, 58, 84].

В першу чергу, розглядаються макрорегіони як соціально-економічні макросистеми і об'єкти стратегічного управління і планування. У рамках цього напрямку слід виділити дослідження українських вчених, у якому увага акцентується на проміжному положенні макрорегіонів між регіональним і національним рівнями у ряді просторово-територіальних ідентичності, пропонуються підходи до цілеполягання і в цілому стратегічного планування їхнього соціально-економічного розвитку з урахуванням цієї специфіки. У рамках цього напрямку також варто відмітити роботу Примуша Р.[184], присвячену завданню вибору адекватних методів державного регулювання і

стимулювання розвитку макрорегіонів і територій, що входять до їх складу, що забезпечують ефективне рішення пріоритетних проблем слаборозвинених територій.

Деякі автори, враховуючи проміжне положення макрорегіонів в системі бюджетного менеджменту, розглядають ретроспективи формування макрорегіонів в контексті досвіду економічного районування 20-х років минулого століття (Іванова Т., Клейтман А.), можливості побудови нової макроекономічної моделі національної економіки (Кукліна Л., Пономарьова С.), розвитку діагностики результативності системи управління економікою макрорегіону (Герасімов А., Громов Е., Пшеничний П.) та інші [72].

Окремим укрупненням напрямом є розробки галузевого характеру стосовно макросистем, до яких можна віднести роботи в області оцінки людського потенціалу, імпортозаміщення зовнішньоекономічної діяльності макрорегіонів, порівняльний аналіз макрорегіонів по рівню соціального і економічного розвитку та інше.

Напрямом, що більшою мірою заслуговує на увагу у рамках проблематики цього дослідження, являється вивчення питань міжрегіональної інтеграції регіонів, що входять до складу макрорегіонів, і вироблення підходів до управління їхнім розвитком, визначенню критеріїв результативності проектів просторового розвитку на основі міжрегіональної інтеграції, визначення місця і ролі макрорегіонів в просторовому розвитку країни.

Список таких «надрегіональних» проектів доцільно визначати на державному рівні у рамках розробки стратегічних документів, зокрема, стратегії просторового розвитку.

Основою розвитку соціально-економічних систем, у свою чергу, «повинне стати підвищення результативності і якості регулювання освоєння господарюючими суб'єктами економічного потенціалу, що припускає дотримання принципів збалансованості в процесах розвитку наукової,

трудової, управлінської, інноваційної, природно-ресурсної, інвестиційної, підприємницької, фінансової, виробничої, інформаційної і інших складових цього потенціалу[2].

Розвиток соціально-економічних систем припускає використання збалансованого комплексу заходів дії, що включає фіскальні, економічні і адміністративні методи регулювання, спрямовані на підвищення ефективності використання потенціалу господарюючих суб'єктів у рамках цієї системи. При цьому реалізація названих заходів дії повинна здійснюватися на основі сучасного інструментарію у рамках державної економічної політики, що дозволить забезпечити максимальну ефективність використання «потенціалу господарюючих суб'єктів, що включає наукову, трудову, організаційно-управлінську, інтелектуальну, інноваційну, ресурсну, інвестиційну, підприємницьку, фінансову, виробничу і інформаційну складові.

У рамках справжнього дослідження під визначенням соціально-економічної макросистеми ми розумітимемо цілісну локалізовану в економічному часі і просторі сукупність взаємозв'язаних, взаємозалежних і взаємодіючих соціальних і економічних інститутів і стосунків з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання в суспільстві, що складається з підсистем, які мають загальну специфіку функціонування.

До соціально-економічних макросистем можна віднести макрорегіони у рамках території однієї країни. Як нами раніше було відмічено, з урахуванням тих фактів, що економічні проблеми в Україні носять системний характер, пов'язані між собою і проникають в соціальну сферу, то, на наш погляд, доцільно досліджувати розвиток економіки з позицій системного підходу, розглядаючи процеси, що протікають у рамках тих або інших соціально-економічних систем, зокрема соціально-економічних систем макрорегіонів.

Як правило, під регіоном розуміють певну частину території, що має деяку спільність соціально-економічних особливостей і умов. У науковій і

навчальній літературі під регіонами розуміють різні території, які мають певні загальні риси. Це можуть бути економічні райони; території країни, що об'єднують декілька економічних районів; групи країн і тому подібне [54].

Учені, залежно від предмета дослідження, дивляться на визначення поняття «регіон» під різними точками зору. Наприклад, В. І. Грищенко у своїх працях дає наступне визначення поняттю «регіон»: «Регіон як господарська система є частиною території, на якій розвивається система зв'язків і залежностей між підприємствами і організаціями» [56].

У дисертаційному дослідженні термін «регіон» використовується нами для позначення території держави, а термін «макрорегіон» для позначення великих обласних центрів (регіонів), згідно з їх визначенням, можна іменувати соціально-економічними системами, відповідно, макрорегіони можна називати соціально-економічними макросистемами.

Необхідність досягнення поставлених в дисертаційній роботі цілей і рішення дослідницьких завдань вимагає розширення поняття «Соціально-економічна макросистема». Цей термін не є широко поширеним поняттям, у зв'язку з чим на сьогодні не існує загальноприйнятого його визначення.

У більшості випадків соціально-економічні макросистеми існують у рамках економічного, соціального, політичного і географічного простору, тому неможливо визначити їх лише як адміністративно-територіальну одиницю держави.

Враховуючи варіативну поняття «Соціально-економічна макросистема», можна виділити два підходи до її визначення. З одного боку, соціально-економічна макросистема є соціальним і природно-територіальним об'єднанням, в межах якого відбувається природна взаємодія соціальних і економічних суб'єктів і процесів. З іншого боку, будучи об'єктом адміністративно-територіального або політико-територіального ділення держави, соціально-економічна макросистема може управлятися директивно з

центру. Існування безлічі трактувань поняття «Соціально-економічна макросистема» свідчить про глибину і місткість цього поняття, а також підтверджує недостатню міру вивченості цієї наукової категорії [69].

У контексті дослідження соціально-економічні макросистеми можуть бути класифіковані за рядом ознак, найбільш точною нам видається класифікація, відповідно до якої важливо виділяти межі макросистем. Виходячи з чого, соціально-економічні макросистеми можуть бути класифіковані за ознаками:

- географічних меж (та або інша територія або географічна зона);
- політичних меж (окремі адміністративні об'єднання, держави, або утворення у рамках держав);
- економічних меж (обґрунтовані використанням тих або інших ресурсів, що відбивають специфіку економічної діяльності);
- регіональних меж (об'єднання декількох регіонів усередині країни в адміністративно-територіальну одиницю);
- ринкових меж (усіх учасників процесу виробництва продукції, її транспортування, подальшого збуту, сервісу супроводу, що охоплюють).

«У практиці поняття «Соціально-економічна макросистема» доцільно застосовувати в якості внутрішньодержавної категорії з деталізацією до рівня областей. Виходячи з цього, під соціально-економічними макросистемами слід розуміти частині території держави, які характеризуються відносною однорідністю соціально-економічних параметрів або просторовою близькістю до одного з центрів, взаємодіють з іншими частинами території держави і, в деяких випадках, мають органи управління або координації, загальні програми і стратегії розвитку.

Для соціально-економічних макросистем характерне поєднання природно-кліматичної, правової, економічної, соціальної, інформаційної складових, наявність безлічі різноманітних елементів, великого числа

складних зв'язків, протікання потоків різних ресурсів (інформаційних, матеріальних, фінансових та ін.). В Україні ключовими є питання збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем.

Розвиток і ефективне функціонування соціально-економічних макросистем можливий за наявності комплексу ресурсів (природно-кліматичних, матеріальних, фінансових, людських та інших), комбінація яких дає синергетичний ефект. У зв'язку з чим розробка державної політики розвитку соціально-економічних макросистем має бути націлена на:

- розробку і реалізацію цільових програм розвитку соціально-економічних макросистем;
- планування і прогнозування розвитку соціально-економічних макросистем;
- використання природних і кліматичних ресурсів;
- управління структурою виробництва;
- розміщення продуктивних сил;
- контрольно-аналітичну діяльність;
- управління матеріальними ресурсами;
- бюджетне регулювання;
- податкове регулювання та ін.

З урахуванням позначених вище аспектів, можна збудувати ієрархію цілей розвитку соціально-економічних макросистем :

- 1) тактичні цілі (конкретні завдання з розвитку окремих об'єктів господарської системи);
- 2) середньострокові цілі функціонального типу (програми розвитку тих або інших галузей);
- 3) довгострокові, стратегічні цілі стабілізаційного характеру або поступального розвитку (стратегії розвитку соціально-економічних систем).

Досягнення позначених цілей вимагає розробки науково обгрунтованої політики і інструментарію розвитку соціально-економічних макросистем.

В умовах трансформації соціально-економічних макросистем, націленості економіки на модернізацію і інноваційність, важливу роль в забезпеченні інтенсифікації економічного зростання безпосередньо грає політика і інструментарій розвитку соціально-економічних макросистем. Це, багато в чому, пояснюється територіальними масштабами, а також регіональною неоднорідністю, високим рівнем диференціації розвитку.

Розробка державної політики управління соціально-економічними макросистемами повинна ґрунтуватися на принципах їх збалансованого функціонування і розвитку. В якості пріоритетних завдань названої політики можна позначити наступні [70]:

- активізація інноваційної діяльності, підтримка і розвиток сфери науки і освіти;
- підтримка суб'єктів підприємницької діяльності;
- розвиток інфраструктурних об'єктів;
- забезпечення нормальних умов, підвищення рівня і якості життя населення.

Вказані завдання можуть бути деталізовані залежно від індивідуальних особливостей соціально-економічної макросистеми, або трансформовані під заявлені програмні цілі.

Політика ефективного функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем повинна полягати в конвергенції її двох головних складових

Економічна складова включає:

- розвиток базових галузей у рамках соціально-економічних макросистем;
 - будівництво об'єктів виробничої і невиробничої сфер;
 - створення сучасних інфраструктурних об'єктів;
 - модернізація і підвищення інноваційної складової економічної системи;
 - розвиток інвестиційної і фінансової сфер.
-

Соціальна складова включає:

- створення нових робочих місць, зниження рівня безробіття;
- будівництво житла;
- створення об'єктів соціальної інфраструктури;
- підвищення якості обслуговування в житлово-комунальній сфері;
- розвиток науки, освіти і інноваційної сфери;
- розвинене медицина і підвищення якості медичного обслуговування населення;
- забезпечення громадської безпеки;
- підвищення рівня і якості життя населення [69].

Збалансовано можна виділити два блоки в макросистемі, хоча доданків значно більше. Будь-яка макросистема припускає екологічну компоненту, інноваційно-технологічну, інституціональну. Усі вони виділяються на етапі детального дослідження макросистеми і побудови стратегії її розвитку. За кожним з вищеперелічених пунктів у рамках економічного і соціального блоку необхідно позначити цілі, визначити завдання, обґрунтувати необхідність, розробити програми і стратегії розвитку, а також заходи з їхньої реалізації. Крім того, потрібна розробка критеріїв і параметрів порівняння поставлених цілей і завдань і отриманих результатів.

Подібний підхід, по суті, визначає основні напрями діяльності органів влади усіх рівнів:

- управління розвитком соціально-економічних макросистем;
- бюджетне, податкове і фінансове регулювання;
- підтримка здійснення підприємницької діяльності;
- управління майновими стосунками і землекористування;
- зовнішньоекономічна діяльність;
- охорона довкілля;
- забезпечення громадської безпеки і інше [74].

В процесі розробки політики розвитку соціально-економічних макросистем вибір методів реалізації політики має бути обумовлений

необхідністю оптимізації використання наявних ресурсів при забезпеченні задоволення громадських потреб.

В умовах протікання процесів глобалізації у світі, трансформації сучасної економіки, зростає необхідність забезпечення збалансованості розвитку соціально-економічних макросистем. На економіку, в цілому, і окремі соціально-економічні макросистеми, зокрема, роблять вплив такі зовнішні чинники, як уповільнення росту світової економіки, зниження цін на енергоресурси на світовому ринку, тиск санкції, а також пандемія COVID, що спалахнула на початку 2020 р., викликана новим типом коронавірусу, наслідки якої ще належить оцінити, а також воєнні дії на території нашої держави. Крім того, на розвиток соціально-економічних систем чинять вплив такі негативні внутрішні чинники, як недосконалість нормативно-правової бази, сировинна залежність економіки, висока міра монополізації економіки, корупція, неефективність системи освіти, кадровий дефіцит у багатьох галузях і тому подібне.

Українська економіка також має ряд конкурентних переваг, які можуть забезпечити збалансованість її розвитку. Такими перевагами є [78]:

- ресурсозабезпечення країни;
- наявність високотехнологічних галузей, таких як ракетно-космічна галузь;
- інтелектуальний потенціал та інше.

Усі вищеперелічені чинники обумовлюють необхідність створення в Україні такої системи публічного управління соціально-економічними макросистемами, яка дозволить мінімізувати наслідки негативних чинників, а також інтенсифікувати зростання української економіки, найефективніше використовуючи потенційно наявні можливості.

Таким чином, соціально-економічні макросистеми схильні до впливу глобальних процесів перетворення державних інститутів і їх реформування на системному рівні. Це виражається в тому, що окремі підсистеми макросистем як би перестають існувати, якщо для їх регулювання немає відповідного

профільного державного інституту, або він знаходиться на етапі реформування, або не розроблена державна програма розвитку (підтримка) конкретної підсистеми. Між тим, підсистема продовжує функціонувати, але не на тому рівні якості своєї діяльності, з якою повинна була, що робить нестійкою макросистему в цілому. Тому, в першу чергу, необхідно добитися узгодженості і системності державної регулюючої дії на соціально-економічні макросистеми в періоди нестабільності.

2.2. Оцінка інституціональних умов збалансованого публічного управління соціально-економічних макросистем

Національна економіка на сучасному етапі характеризується розбалансованістю в цілому на усіх рівнях. Багато в чому, причиною цього є високий рівень централізації влади, яка обумовлена, у свою чергу, проблемами системного характеру. Це негативно відбивається на багатьох сферах життя, у тому числі, на процесах трансформації соціально-економічних макросистем.

Ще однією, досить значимою проблемою розвитку економіки в Україні, являється недостатня міра вивченості закономірностей розвитку соціально-економічних макросистем. У роботах економістів-дослідників трансформації соціально-економічних макросистем в сучасній Україні в умовах необхідності переходу до економіки, заснованої на знаннях, слабо вивчені, а якщо і розглядаються в працях, то у рамках окремих компонентів проблеми, а не комплексно.

Як вже нами відзначалося, соціально-економічна макросистема - це цілісна локалізована в економічному часі і просторі сукупність взаємозв'язаних, взаємозалежних і взаємодіючих соціальних і економічних інститутів і стосунків з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання в суспільстві, що складається з підсистем, що мають загальну специфіку

функціонування. Соціально-економічна макросистема має відносну самостійність і є системою, що включає наступні підсистеми, а саме [83]:

- суспільно-політичну,
- культурно-історичну
- соціальну,
- економічну,
- інфраструктурну,
- природно-ресурсну,
- екологічну
- інформаційну.

Цій характеристиці відповідають групи регіонів, що є єдиними об'єктами. Соціально-економічна макросистема, як господарський комплекс, є певною територією, у межах якої розвивається складна багатостороння система зв'язків між економічними суб'єктами.

Соціально-економічні макросистеми в Україні, за своєю суттю, є підсистемами національного господарства. Відповідно, функціонування і розвиток соціально-економічних макросистем зумовлюється цілями і завданнями, що стоять перед соціально-економічною системою в цілому. Також кожен економічний суб'єкт - елемент соціально-економічної макросистеми, маючи деяку самостійність, повинен функціонувати і розвиватися з урахуванням об'єктивних тенденцій трансформації макросистеми.

До завдань управління соціально-економічними макросистемами, при цьому, відносять:

- управління соціально-економічною макросистемою з урахуванням необхідності «комплексного розвитку територіального об'єднання;
- встановлення взаємозв'язків між суб'єктами економіки, що забезпечують їх спеціалізацію і кооперацію;
- координування діяльності суб'єктів економіки з метою забезпечення

комплексного соціально-економічного розвитку і формування інфраструктурних об'єктів і з урахуванням галузевої специфіки;

- підвищення ефективності і керованості соціально-економічної макросистеми;
- раціоналізація структури соціально-економічної макросистеми;
- підвищення якості взаємодії суб'єктів господарювання.

У рамках соціально-економічних макросистем, за визначенням, протікають усі фази відтворювального процесу : виробництво, розподіл, обмін, споживання. Це дає можливість соціально-економічній макросистемі відносно самостійно функціонувати і розвиватися.

Базовим критерієм ефективності діяльності соціально-економічної макросистеми є її здатність до забезпечення економічного зростання, тоді як найбільш важливим аспектом розвитку є процес взаємодії економічних суб'єктів усередині макросистеми. При цьому основою функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми стає створення таких умов, які могли б сприяти внутрішній системній інтеграції економічних суб'єктів, створювали б інституціональний системотворний простір. Також з метою забезпечення ефективного функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми повинні використовуватися її сильні сторони і потенційні можливості, що забезпечується шляхом створення відповідних інститутів (політичних, правових, соціальних і економічних) [93].

На наш погляд, можна виділити дві основні групи методів розвитку соціально-економічних макросистем :

1. Група прямих методів і важелів дії на процес розвитку соціально-економічних макросистем, які включають нормативно-правове регулювання господарської діяльності, управління великими суб'єктами господарювання, підтримку базових галузей економіки і соціальної сфери шляхом здійснення прямого бюджетного фінансування, здійснення державних закупівель на постачання певних видів продукції, виконання робіт, надання послуг;
2. Група непрямих методів і важелів дії на процес розвитку

соціально-економічних макросистем, які включають механізми бюджетної, податкової і інвестиційної політики і так далі

Слід зазначити, що обидві групи методів розвитку соціально-економічних макросистем можуть бути реалізовані в повному об'ємі тільки за умови забезпечення чіткої взаємодії між елементами системи, тобто між органами усіх рівнів влади і суб'єктами господарювання. Відмітимо, що на сьогодні державний центр забезпечує подібну взаємодію шляхом реалізації політики, націленої на досягнення соціально-економічної стабільності, за рахунок строго побудованої вертикалі влади.

Розвиток соціально-економічних макросистем визначається мірою досягнення заданих критеріїв. Такими критеріями є різні макроекономічні параметри, але найбільш відповідним в цьому аспекті нами бачиться показник сукупного валового регіонального продукту.

Розвиток соціально-економічних макросистем обумовлюється конкретними цілями і завданнями і реалізується за допомогою дії на ті або інші екзогенні і ендогенні чинники використання ресурсів і потенціалу розвитку. Відповідно, розвиток соціально-економічної макросистеми відбувається у рамках розробленої державної політики на основі стратегій і програм соціально-економічного розвитку певних територій. Стратегії розвитку соціально-економічних макросистем визначаються довгостроковими цілями і завданнями.

При розвитку соціально-економічних систем на тлі кризових явищ необхідно враховувати максимально можливе число чинників. При цьому в якості базових необхідно розглядати такі чинники, як [98]:

- 1) природно-кліматичні умови;
- 2) інституціональні умови;
- 3) соціальні умови;
- 4) економічні умови;
- 5) організаційно-структурні умови;
- 6) умови нормативно-правового регулювання;

- 7) політичні умови;
- 8) умови виробничо-технічного характеру.

При цьому природа і різноманітність названих чинників зумовлюють особливості системи управління економічною системою. Звідси можна зробити висновок, що комплексність і системність управління є об'єктивною необхідністю розвитку соціально-економічних макросистем.

У рамках політики розвитку соціально-економічних макросистем можна виділити наступні засадничі елементи:

- 1) об'єкт політики розвитку - конкретна соціально-економічна макросистема;
- 2) мета соціально-економічного розвитку цього об'єкту.

Одним з найважливіших етапів розробки політики розвитку соціально-економічних макросистем є вироблення критеріїв розвитку.

Наступним етапом є визначення кількісних і якісних значень позначених цілей, тобто критеріїв розвитку. Таким чином, виявляються чинники, на які слід тиснути в процесі функціонування соціально-економічних макросистем, що, у свою чергу, дозволяє обрати оптимальні методи розвитку цієї системи. Крім того, вибір методів обумовлюється наявністю потенціалу розвитку і наявністю тих або інших ресурсів, що важливо.

Мета, а точніше сукупність взаємозв'язаних і взаємообумовлених цілей і завдань розвитку соціально-економічної макросистеми - це результат, який необхідно досягти у встановлені у рамках політики розвитку терміни.

Критерії розвитку соціально-економічної макросистеми повинні мати конкретні чисельні значення. При цьому необхідно створити умови, що дозволяють досягти заданим значенням певних показників у рамках єдиної політики розвитку, а також виконати вимоги, що пред'являються цілями, а саме: конкретність, вимірність, чіткість або ясність, формалізуємість, системність, комплексність, досяжність, сумісність, узгодженість і гнучкість, спадкоємність [104]. На нашу думку, реалізація єдиної політики розвитку

соціально-економічних макросистем повинна формуватися на основі програмно-цільових методів управління.

Досягнення заданих параметрів і критеріїв розвитку досягається шляхом чинення дії на чинники і умови функціонування соціально-економічних макросистем. Як правило, виділяють чинники прямої і непрямой дії на процес функціонування соціально-економічних макросистем, а також екзогенні (зовнішні) і ендогенні (внутрішні) чинники. Чинники прямої дії безпосередньо впливають на соціально-економічні макросистеми, які, у свою чергу, також можуть впливати на ці чинники. Чинники непрямой дії опосередковано впливають на соціально-економічну макросистему, при цьому зробити дію на ці чинники практично неможливо, але їх можливо прогнозувати, що і необхідно робити, а також враховувати при розробці політики розвитку соціально-економічних макросистем.

Ендогенні чинники є чинниками прямої дії, а екзогенні можуть чинити як пряму, так і непряму дію. До ендогенних чинників функціонування соціально-економічної макросистеми відносяться наступні:

- наявність ресурсів у рамках соціально-економічної макросистеми;
- структура соціально-економічної макросистеми.

До екзогенних чинників прямої дії відносяться:

- споживачі вироблюваних у рамках соціально-економічної макросистеми продукції, товарів, робіт і послуг;
- постачальники тих ресурсів, нестача яких існує у рамках соціально-економічної макросистеми;
- Інші соціально-економічні макросистеми.

До екзогенних чинників непрямой дії відносять:

1. Економічні і ринкові умови і чинники :

- податкові ставки;
- рівень і темпи інфляції;
- рівень безробіття;
- рівень продуктивності праці;

- об'єми валового регіонального продукту
- рівень конкуренції в галузях, що є базовими для цієї соціально-економічної макросистеми і так далі.

2. Соціальні умови і чинники :

- менталітет, звичаї, традиції населення;
- загальний рівень освіти населення;
- демографічна ситуація;
- рівень і якість життя населення.

3. Технологічні умови і чинники :

- рівень розвитку освіти, науки і техніки.

4. Політичні умови і чинники :

- нормативно-правове регулювання;
- державна політика в соціально-економічній сфері;
- кредитно-грошова політика держави.

5. Міжнародні умови і чинники :

- міжнародна політична ситуація;
- стан світової економіки;
- інвестиційний клімат [108].

Оскільки соціально-економічна макросистема є єдиною системою, а дія на ті або інші чинники робить вплив на систему в цілому і зумовлює шляхи її розвитку.

У зв'язку з тим, що соціально-економічні макросистеми є складними системами, то виникає необхідність їх розділення на простіші підсистеми. Подібне ділення у даному контексті можна здійснити за двома ознаками:

1) ділення соціально-економічної макросистеми згідно з адміністративно-територіальним діленням, тобто розгляд суб'єктів федерації як підсистем у рамках соціально-економічної макросистеми;

2) диференціація соціально-економічної макросистеми за галузевою ознакою.

Виділення підсистем дозволяє виявити чинники, що впливають на

соціально-економічну макросистему в цілому, визначити відповідність чинників певним критеріям, а також виявити можливості мобілізації ресурсів і потенціал її подальшого розвитку.

З метою реалізації політики розвитку соціально-економічних макросистем потрібне застосування ряду методів. У господарській практиці в рамках програмно-цільового управління до таких методів відносять адміністративні і економічні методи.

Ресурси соціально-економічної макросистеми являються, по суті, джерелами дії на неї. Це:

- природні і викопні ресурси;
- трудові ресурси і людський капітал;
- виробничо-технологічні ресурси;
- інвестиційно-фінансові ресурси, за допомогою яких, робиться

гармонізація стану макросистеми через балансування взаємодії ресурсів.

Ці джерела не є незалежними один від одного, вони знаходяться в тісному взаємозв'язку і формують потенціал соціально-економічної макросистеми. Обмеженість ресурсів може привести до необхідності перегляду раніше поставлених цілей і певних критеріїв, з цієї причини визначення потенціалу соціально-економічної макросистеми є найважливішим етапом розробки політики розвитку [111].

Розглядаючи процес функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем, слід враховувати необхідність рішення первинної соціально-економічної задачі досягнення високого рівня і якості життя населення за допомогою інтенсифікації економічного зростання. У сучасних наукових концепціях поняття «Якість життя населення» включає комплексну характеристику різних чинників і умов таких, як соціально-економічні, політичні, культурні, ідеологічні, екологічні чинники і умови існування індивіда в суспільстві. Таким чином, підвищення рівня і якості життя населення є основним критерієм переходу до економіки, заснованої на знаннях.

Характеризуючи функціонування і розвиток соціально-економічних макросистем, необхідно враховувати, що «якість життя населення є загальною характеристикою соціально-економічного розвитку. Кожна соціально-економічна макросистема має свої специфічні особливості і умови розвитку, що відбивається у формуванні певного потенціалу в плані поліпшення якості життя населення». У рамках соціально-економічних макросистем порівняльний аналіз підсистем дає можливість виявити «вузькі місця» і «точки росту» в стратегічному плані.

Формування національної інноваційної економіки повинне здійснюватися виходячи з особливостей України з урахуванням природно-кліматичних, соціально-економічних, суспільно-політичних, культурних і інших специфічних рис країни. На наш погляд, диференціація в соціально-економічному розвитку зумовлює необхідність розробки державної політики з урахуванням особливостей функціонування соціально-економічних макросистем. Таким чином, нами бачиться доцільним створення восьми інтегрованих науково-освітніх центрів як опорних елементів національної інноваційної системи [118].

На наш погляд, формування національної інноваційної системи на основі створення інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем необхідно проводити в два етапи:

1. Експериментальний етап тривалістю 2 роки, впродовж яких необхідно створити два пілотних інтегрованих науково-освітніх центрів з метою виявлення проблем організаційного характеру, апробації взаємодії центрів між собою за допомогою функціонування єдиного координаційного центру.
2. Основний етап тривалістю 3 роки, впродовж яких необхідно створити інтегровані науково-освітні центри, що залишилися, а також налагодити їх діяльність.

Функціонуючи у рамках національного господарства у відповідності загальними закономірностями і тенденціями ринкової економіки, соціально-

економічні системи мають свої специфічні особливості, свої сильні і слабкі сторони, певний потенціал свого розвитку. Проблема моніторингу, виміри і оцінки збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем в «контексті інституціональних умов, що змінюються, є дуже актуальною. Збалансоване функціонування і розвиток соціально-економічних макросистем припускає одночасне рішення різних завдань[123]. До них відносяться: забезпечення економічного зростання і підвищення рівня і якості життя населення. «Рішення позначених проблем торкається, в першу чергу, органів влади усіх рівнів. Розробка набору ефективних методів і інструментарію для оцінки збалансованості функціонування» є важливим елементом політики розвитку соціально-економічних макросистем.

Проте на сьогодні як і раніше немає загальноприйнятого методологічного підходу до аналізу і оцінки збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем. Розглядаючи основні методологічні підходи з цього питання, слід зазначити, що вимір і оцінка збалансованості функціонування і розвитку різних систем здійснюється на основі певних індикативних показників, які «відображають хід процесу або стан об'єкту, його якісні і/або кількісні характеристики у формі, придатній для сприйняття. Індикатор дає загальну характеристику об'єкту і дозволяє ідентифікувати стан об'єкту, що вивчається, і порівняти теоретичні і фактичні результати його функціонування.

Індикатори збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем повинні розкривати інформацію про стан або динаміку розвитку даної системи. Серед таких індикаторів особливо інформативні агреговані показники, що створюються на основі декількох даних або параметрів. Вони використовуються в ситуаціях, коли виразно видно причинно-наслідковий зв'язок між різними показниками системи[127].

Треба враховувати, що поняття збалансованого розвитку тісно пов'язане з соціальним аспектом діяльності макросистем. Збільшення об'ємів ВРП повинне призводити до росту добробуту, що виражається в рівні доходу на

одну людину. Якщо ж цього не відбувається, то доходи або ховаються суб'єктами макросистеми, або перетікають до бюджетів інших макросистем, або інвестуються в економіку самої макросистеми. Перші два варіанти розвитку подій деструктивні для розвитку макросистеми. Останній повинен призводити до зміни інвестиційних, виробничих і соціальних показників у бік їх росту. Якщо такого росту не відбувається, це означає, що і третій варіант розвитку подій лише декларується, а на практиці не здійснимо. Отже, соціальний аспект розвитку макросистеми не враховується і означає, що про збалансованість системи говорити не доводиться [131].

З метою оцінки збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми прийнято використати агреговані показники, які в процесі аналізу дозволяють вирішити наступні завдання:

- вимір різних аспектів збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми, в першу чергу, економічних, соціальних і екологічних;
- діагностика проблем збалансованості функціонування і розвитку у рамках соціально-економічної макросистеми;
- кількісна оцінка і спрощення процедури аналізу стану соціально-економічної макросистеми;
- мобілізація зацікавлених сторін в рішенні проблем забезпечення збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми;
- обґрунтування управлінських рішень в області забезпечення збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми.

З метою визначення показників збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми необхідно зробити відбір критеріїв, яким ці показники повинні відповідати. При оцінці збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем, найбільш оптимальними нам бачаться наступні критерії :

1. Показники повинні відбивати реальну картину функціонування і розвитку макросистеми. Мають бути досить прості з точки зору інтерпретації, відбивати динаміку розвитку процесів і дозволяти проводити порівняння.

2. Відбираються тільки ті показники, які можуть бути науково і теоретично обґрунтовані. Надалі вони використовуються при побудові моделей системи, а також при оцінці і прогнозуванні розвитку ситуації в перспективі.

3. Критерієм відбору показників повинна служити їх транспарентність. Показники мають бути офіційними, представлені в звітних документах, статистичних збірках і систематично оновлюватися.

Традиційно виділяють два підходи до формування системи оцінки збалансованості функціонування і розвитку макросистем [143].

Перший - базується на використанні набору показників, які характеризують різні аспекти збалансованості функціонування і розвитку. Зазвичай, при такому підході, використовують чотири групи показників: економічні, соціальні, екологічні, організаційні.

Другий - заснований на виборі одного агрегованого індикативного показника, який відбиває загальну збалансованість аналізованої системи. Таким показником може служити валовий регіональний продукт (ВРП) і його похідні.

Підхід, що ґрунтується на формуванні системи індикативних показників, які характеризують збалансованість функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем, є досить популярним. Основним недоліком цього підходу є використання складних і дорогих процедур для формування набору індикаторів оцінки стану соціально-економічної макросистеми. В деяких випадках отримання інформації, необхідної для розрахунку показників, буває скрутно, особливо, якщо аналізована система не має даних офіційної статистики. Це може істотно ускладнити практичне застосування розроблених індикаторів.

Інший підхід, з точки зору ухвалення управлінських рішень, є

зручнішим. Оскільки агреговані показники дозволяють зробити висновки про міру збалансованості макросистеми, а також відстежити динаміку змін її розвитку.

Ортіна Г. приводить три підходи до формування систем оцінок на прикладі державних програм розвитку [144]:

- використання різних цільових показників в зіставленні з об'ємами коштів, що виділяються і фактично витрачених, на реалізацію заходів у рамках проекту;
- застосування рейтингів при оцінці міри досягнення заявлених цілей, що отримуються на основі комбінації емпіричних досліджень, узагальнення думок експертів і виявлення міри досягнення цільових параметрів (показників);
- аналіз витратної і прибуткової частин бюджету проекту. Найчастіше використовується для обґрунтування інвестиційних проектів, оцінки ефективності державних програм або громадських проектів.

З одного боку, відповідального виконавця не ставлять «в рамки» методик оцінки, а дають можливість зважати на специфіку конкретної державної програми при обґрунтуванні ефективності її реалізації, що часто витікає в зловживання і вільне трактування ефективності.

З іншого боку, надмірна зарегульованість методик оцінки ефективності на прикладі держпрограм ускладнює практичну можливість їх застосування і призводить часто до необґрунтованих висновків.

Цей досвід, перенесений на практику розвитку макросистем, може бути дуже корисний, оскільки виявлені помилки при розробці методик держпрограм можуть бути усунені при формуванні системи оцінки збалансованості функціонування і розвитку макросистем.

Доцільно не допускати рівнозначності цільових показників, використовуваних при проведенні оцінки, тому що це призводить до непрезентативних підсумкових результатів, а також необхідно скасувати формальні характеристики оцінки і перейти на змістовний аналіз результатів

збалансованості функціонування і розвитку макросистем.

Основною методологічною проблемою формування агрегованих показників є необхідність зведення в них різних оцінок, що мають неоднакові одиниці виміру. При цьому, слід зазначити, що об'єднання не повинне призводити до зниження об'єктивності аналізу і знижувати важливість конкретних показників. В той же час, чим вище рівень агрегації, тим важче спостерігати об'єктивний аналіз.

Важливим критерієм методів, використовуваних при агрегації показників, має бути прозорість процесу. Процес формування агрегованих показників в комплексі окремих індикативних показників має бути простим і доступним для усіх зацікавлених сторін. Також потрібно забезпечення можливості відновлення початкових даних у разі потреби. В той же час слід зазначити, що більшість пропонованих процедур агрегації складна і багатоетапна. Як правило, агрегований показник включає чотири базові блоки окремих індикативних показників: екологічний, економічний, соціальний і інституціональний [152].

Екологічний блок включає індикатори стану довкілля і об'єм поновлюваних і непоновлюваних природних ресурсів. У економічний блок зазвичай включаються показники виробництва, споживання і структури економіки (регіональною або національною) і так далі. Соціальний блок на додаток до демографічних характеристик включає показники міри розвитку охорони здоров'я, освіти, розшарування суспільства за рівнем доходів, рівень злочинності в суспільстві, забезпеченості житлом і так далі.

Інституціональний блок характеризує міру розвитку різних соціальних інститутів. На основі узагальнення різних методологічних підходів до оцінки функціонування і управління розвитком соціально-економічних макросистем на усіх рівнях можна зробити висновок, що концепція збалансованого функціонування і розвитку макросистем припускає аналіз, мінімум, чотирьох аспектів: економічного, соціального, екологічного і інституціонального. Аналіз кожного з них вимагає використання конкретних індикативних

показників.

2.3 Методичні особливості управління збалансованістю функціонування механізмів соціально-економічних макросистем.

Вдосконалення теорії і методології оцінки збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем, заснованих на агрегованому аналізі, є важливою науково-практичною проблемою, рішення якої допоможе не лише описати потенціал розвитку соціально-економічної макросистеми і динаміку зміни її показників, але і розробити стратегію розвитку виходячи з пріоритетів стабільності і збалансованості. Це на сьогодні є дуже актуальним для впровадження публічного управління соціально-економічними макросистемами.

Так, зокрема, використовувалися наступні показники:

1. Об'єм інвестицій (за винятком бюджетних інвестицій), спрямованих на реалізацію інвестиційних проектів у рамках підпрограм.
2. Кількість створених робочих місць в результаті реалізації заходів у рамках відповідної підпрограми.
3. Кількість створених високопродуктивних робочих місць в результаті реалізації заходів у рамках відповідної підпрограми.

Аналізуючи перераховані показники, можна відмітити, що вони можуть бути поділені на такі блоки, як економічний і соціальний, проте виділити інституціональний і екологічні блоки просто не представляється можливим, таких показників в програмі не передбачено. Це означає асиметричну реалізацію заходів, що не враховують чинники розвитку інституціонального середовища в макрореєоні, не припускають захист довкілля. Отже, вже на цьому етапі можна ставити під сумнів збалансованість функціонування макросистеми і її подальшого розвитку, яке не припускає ряду обов'язкових, з

методичної точки зору елементів [76].

Крім того, дестабілізуючий ефект привносять кризові явища. Вони, так або інакше, впливають на функціонування і розвиток соціально-економічних макросистем. На рівні соціально-економічних макросистем, міра і характер кризи залежать від структури економіки, рівня розвитку територій, міри концентрації галузей національного господарства і так далі. Глибина криз проявляється в уповільненні темпів економічного зростання і скороченні росту ВВП - це економічний аспект. У соціальному аспекті кризи проявляються в рості рівня безробіття і в зниженні реальних доходів населення, на яке робить вплив, в т.ч. і значення показника рівня інфляції. В кризових умовах, як і в цілому по країні, почали зароджуватися процеси, які створили певні соціальні і економічні загрози :

- відсутність ефективних механізмів управління економічними системами;
- неготовність економіки до соціальної і економічної модернізації, до її інноваційного розвитку;
- вимушена міграція людських ресурсів, відтік молоді і кваліфікованих кадрів;
- приплив некваліфікованої робочої сили;
- погіршення інвестиційного потенціалу соціально-економічних макросистем;
- наближення безробіття до критичного рівня;
- значне зниження рівня доходів населення;
- зниження рівня і якості життя;
- масштабний відплив капіталу, у тому числі і за кордон;
- досягнення критичних показників уповільнення темпів росту економіки;
- збільшення технологічних і інноваційних розривів;
- деградація форм господарювання;
- зниження рівня диверсифікації виробництва».

Основу функціонування і розвитку соціально-економічних систем в Україні складають стратегії розвитку у рамках єдиної державної економічної політики, які, по суті, є стратегічними недеталізованими планами. Ці стратегії формалізуються в процесі їх реалізації і застосовуються за ситуації, коли для досягнення поставлених цілей недостатньо наявних ресурсів. При цьому максимально ефективне використання вже наявних ресурсів є основним завданням реалізації стратегії. Тактичні ж завдання є інструментами досягнення поставлених цілей і завдань. Спрощено можна вести мову про модель «ресурси - мета» [104].

Стратегії розвитку соціально-економічних макросистем передбачають основні напрями їх розвитку, а також способи, засоби і інструменти досягнення поставлених цілей, у тому числі і досягнення збалансованого розвитку. Подібні стратегії розвитку соціально-економічних макросистем враховують ситуацію у світовій економіці, а також сучасний стан і перспективи розвитку національної і регіональних економік, та мають значний потенціал розвитку, проте, досі ці можливості і природні переваги цих соціально-економічних макросистем залишаються нереалізованими.

При цьому, засадничою метою державної економічної політики і стратегій розвитку соціально-економічних макросистем є підвищення якості життя населення, яке можливо досягти тільки шляхом кардинальної зміни економічної моделі. Подібний підхід декларується і в «Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року» [149].

У рамках стратегій розвитку передбачений перехід від політики стабілізації економіки до політики форсованого економічного зростання, досягнення якого можливе за рахунок здійснення державної підтримки і залучення інвестицій, що дозволить забезпечити самодостатнє існування і збалансоване функціонування і розвиток соціально-економічних макросистем, а також їхню інтеграцію в національну і світову економіку.

Створення передумов збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем і їхніх елементів повинне стати базовим

принципом розробки політики реалізації публічного управління цими системами. У свою чергу, стратегії розвитку соціально-економічних макросистем повинні забезпечувати комплексний розвиток окремих територій і що функціонують у межах цих територій незалежно від їх форм власності і підлеглості самостійних суб'єктів господарювання.

Отже, розробка політики збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем обумовлює необхідність встановлення відносно стійких функціональних зв'язків, забезпечуючи тим самим посилення взаємозв'язку між господарюючими суб'єктами.

Потреба в політиці збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем обумовлюється необхідністю скоординированої діяльності суб'єктів господарювання, налагодження раціональних міжгалузевих зв'язків, рішення соціально-економічних проблем окремих територій, а так само підвищення збалансованості національної економіки.

З метою розробки політики збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем і визначення способів регулювання соціально-економічних процесів в кризових умовах необхідно мати достатній об'єм інформації про основні тенденції, виклики, чинники ризику і загрози розвитку соціально-економічних макросистем [222].

Трансформації соціально-економічних макросистем, викликані ринковими реформами 90-х рр. XX ст., супроводжувалися критичним погіршенням функціонування національної економіки і значним зниженням рівня і якості життя населення. Для соціально-економічних макросистем наслідки стали катастрофічними, вони проявилися в уповільненні економічного зростання, а перманентна нестабільність і незбалансованість стали особливістю їх функціонування. В результаті, основою економічного зростання став експорт сировини, що значно понизило науково-технічний і інноваційний потенціал країни. Близько 40% ВВП створюється за рахунок сировинного експорту, на тлі того, що понад половина науково-дослідних і

дослідно-конструкторських робіт(56%) фінансується державою. Реалізація стратегій зводиться, як правило, до виділення з бюджету засобів, а інші заходи стимулювання не застосовуються. В зв'язку з цим, збалансованість функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем є стратегічно важливим питанням.

У контексті трансформації соціально-економічних макросистем значно зросла роль чинників забезпечення їх збалансованого розвитку. Ці чинники визначають процеси реструктуризацій в економіці, питання розробки і реалізації податкової, бюджетної, фінансово-кредитної і інвестиційної політики держави, а також реалізацію процесу стабілізації економіки і інтенсифікації економічного зростання. Таким чином, політика збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем забезпечує взаємодію між економічними, соціальними, політичними і іншими заходами і реалізується в цілях становлення збалансованої і ефективної національної економіки.

Необхідність розробки політики збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем зумовлює важливість практичних рекомендацій за визначенням чинників, виявленням ресурсів, створенням умов і розробкою методів і інструментів управління даними системами [225].

Соціально-економічні макросистеми - це слабоінтегровані об'єднання територіально локалізованих адміністративно-господарських одиниць. При цьому ці об'єднання мають ресурсну спільність і певні взаємозв'язки. Таким чином, соціально-економічні макросистеми - це групи з інституціонально певними функціями у рамках національного господарства.

Збалансоване функціонування і розвиток соціально-економічних макросистем можна охарактеризувати як:

- 1) керовані органами влади державного і регіонального рівня;
- 2) пропорційні за потенціалом, ресурсами і результатами процесу відтворення;

3) забезпечують стабільне економічне зростання і соціальний розвиток.

Таким чином, досягнення стійкості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем - це стратегічне завдання державної економічної політики.

Політика збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем повинна враховувати економічну ситуацію територій, а також ситуацію в українській і світовій економіці в цілому.

На сьогодні, соціально-економічні макросистеми мають певний потенціал свого збалансованого функціонування і розвитку. Він виражається в сприятливих умовах для:

- інтенсивного розвитку агропромислового комплексу;
- можливостях розвитку туризму і санаторно-курортної сфери;
- можливостях розвитку сфери послуг;
- можливостях розвитку оброблювальних галузей промисловості;
- наявності умов для здійснення транзитних функцій.

Трансформаційні процеси усередині соціально-економічних макросистем в Україні є своєрідним викликом для державних інститутів управління і розвитку. Системність трансформації і досягнення очікуваного ефекту переходу до регульованої державою ринкової самоорганізації соціально-економічних макросистем стримуються або фрагментарністю економічних зв'язків, або їх частковою наявністю лише на рівні окремих територій і сфер діяльності, замкнутісті регіональних ринків, сильно диференційованих за рівнем цін на ресурси, недостатньою взаємодією державного регулювання і ринкових механізмів, послабленням внутрішніх зв'язків макросистеми [220].

Публічне управління трактується досить широко, за різними джерелами, від державного управління до муніципального. Нам близька позиція Карпенка О. [73], який дотримується тієї точки зору, згідно якої публічне управління є

сукупність усіх видів державного управління. Згідно з його визначенням публічне управління - це «інтегральний системний механізм, підсистемами і елементами якого виступають політичні програмні орієнтири і пріоритети, нормативне регулювання, процедури, що фінансуються державою або органами місцевого самоврядування, організаційно-управлінські структури і їхнім персоналом, що відповідають за адміністрування діяльності в певній області громадських стосунків на національному, субнаціональному і місцевому рівнях».

Попри те, що Конституція України [106] розділяє поняття державне і публічне управління, але за фактом економічної дії і результативності публічне управління не ізольоване від державного, оскільки реалізація соціальної політики муніципалітету не може бути протиставлена державній політиці в цій області. З метою забезпечення публічного управління соціально-економічними макросистемами в умовах інституціонального середовища, що змінюється, необхідно враховувати структуру взаємодії органів управління, а також потенціал і об'єм їхніх повноважень. Публічне управління соціально-економічними макросистемами припускає комплексну реалізацію заходів державного регулювання, які включають набір соціально-економічних і адміністративних політик. Дослідження принципів публічного управління соціально-економічними макросистемами значно актуалізується в умовах незбалансованого функціонування і розвитку економіки.

Необхідність розробки і реалізації єдиної політики публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем, за великим рахунком, пояснюється діленням за формальною територіальною ознакою. Специфіка підсистем у рамках соціально-економічної макросистеми обумовлює проблеми і складнощі процесу їхнього збалансованого розвитку. Відповідно, при розробці політики публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних

макросистем необхідно відштовхуватися від природних переваг конкретної макросистеми, але при цьому враховувати можливість негативного впливу її слабких сторін. Нам вдалося систематизувати специфічні особливості соціально-економічних макросистем, ними є:

- значна диференціація в рівнях соціально-економічного розвитку суб'єктів макросистем;
- наявність значного демографічного і трудового потенціалу;
- низький якісний рівень трудових ресурсів;
- низькі обсяги промислового виробництва;
- низька доля високотехнологічних і наукомістких виробництв;
- значний розрив у фактичному обсязі виробництва і у фактичному об'ємі споживання;
- занепад багатьох галузей агропромислового комплексу регіону;
- багатоукладність економіки;
- мультиконфесійне і багатонаціональне населення;
- можлива загроза безпеки [48].

Таким чином, публічне управління соціально-економічними макросистемами в умовах інституціонального середовища, що змінюється, повинні мати на меті зниження негативного впливу змін інституціонального середовища і забезпечення її збалансованості, для чого потрібна взаємодія двох чинників:

по-перше, системи прямого адміністративного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічної макросистеми;

по-друге, системи ринкового регулювання функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми.

Узагальнення взаємодії двох вищеперелічених чинників в єдиній структурі публічного управління дозволить мінімізувати негативні процеси в економіці, які обумовлені як ендогенними, так і екзогенними чинниками.

Основне завдання застосування подібного механізму полягає не лише в згладжуванні впливу кризових явищ на функціонування і розвиток соціально-економічної макросистеми, але і в їх попередженні.

Необхідність розробки і реалізації єдиної політики управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем в умовах незбалансованої економіки і інституціонального середовища, що змінюється, в першу чергу, пов'язана із завданням узгодження інтересів підсистем в процесі їх взаємодії і інтеграції. Публічне управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем в умовах трансформаційних процесів вимагає використання специфічних, антикризових інструментів. При цьому необхідно розглядати соціально-економічні проблеми комплексно, із залученням усіх суб'єктів соціально-економічних макросистем, що забезпечить максимізацію ефекту від використання сильних сторін і потенціалу кожного окремого суб'єкта макросистеми. Реалізація позначеного підходу можлива тільки за умови надання підтримки і здійснення контролю з боку органів влади шляхом створення єдиного координуючого механізму [52].

Узагальнюючи сказане, можна визначити механізм публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем як активну підсистему, що управляє, яка забезпечує дію на ендогенні і екзогенні чинники, що впливають на керовану підсистему.

Для соціально-економічних макросистем, що функціонують і розвиваються в умовах ринкових трансформацій, характерне використання екзогенних чинників з метою забезпечення максимізації ефекту від їхнього впливу і приведення ендогенних чинників в стан відповідності екзогенним. Ця теза справедлива, у тому числі і для соціально-економічних макросистем.

Механізм політики управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем - це інструмент системи управління національним

господарством, за допомогою якого рішення, що виробляються органами усіх рівнів влади, про конкретні цілі і завдання, напрями і засоби функціонування і розвитку макросистеми перетворюються в сукупність інтересів суб'єктів господарювання.

Структура механізму політики управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем - це базова сукупність трьох елементів :

1. Розробка стратегії.
2. Стимулювання основної діяльності.
3. Організація системи управління.

Дієвість механізму публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем забезпечується за допомогою узгодження позначених цілей з інтересами суб'єктів економіки і населення. При цьому подібне узгодження інтересів сторін досягається за рахунок вибору оптимальних методів управління. У зв'язку з цим, цілі і завдання системи управління є важливим елементом механізму публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем.

Механізм публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем, як раніше нами відзначалося, являє собою основу системи управління, що включає набір елементів, що знаходяться в складній взаємодії і взаємозв'язку між собою.

Елементами механізму публічного управління є:

- цілі і завдання політики управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем;
- критерії управління функціонуванням і розвитком соціально економічних макросистем - кількісні і якісні значення цілей і завдань політики управління функціонуванням і розвитком соціально економічних макросистем;

- чинники управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем - драйвер соціально-економічного розвитку і умови, що впливають на цей процес;
- методи і способи впливу на процеси функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем - засоби досягнення позначених цілей;
- ресурси управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем - потенційні можливості системи управління, тобто усе те, що сприяє збалансованому функціонуванню і розвитку соціально-економічної макросистеми.

Моніторинг проблем і оцінка збалансованості функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем з метою розробки і реалізації публічного управління повинні базуватися на зіставленні сильних і слабких сторін макросистеми, можливостей її розвитку і загроз розвитку, який доцільно проводити шляхом SWOT - аналізу. Цей метод припускає проведення аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища макросистеми. Він широко використовується при стратегічному плануванні і полягає у виявленні ендогенних і екзогенних чинників і подальшому їх діленні на чотири групи:

- 1) сильні сторони системи ;
- 2) слабкі сторони системи ;
- 3) можливості функціонування і розвитку системи ;
- 4) загрози функціонуванню і розвитку .

Сильні і слабкі сторони є ендогенними чинниками. Вони впливають на об'єкт управління, а об'єкт, у свою чергу, може впливати на них. Можливості функціонування і розвитку і загрози функціонуванню і розвитку є екзогенними чинниками. Вони впливають на об'єкт управління, а об'єкт не чинить на них дії у відповідь, але ці чинники можуть прогнозуватися і повинні враховуватися при розробці і реалізації політики управління функціонуванням

і розвитком соціально-економічних макросистем.

Проведення SWOT - аналізу функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем дозволяє сформулювати їх місію: «Забезпечення збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем в умовах необхідності переходу до економіки, заснованої на знаннях, і в контексті інституціональних умов, що змінюються, на основі когнітивної (пізнавальною) діяльності людини». Звідси можна визначити стратегічні цілі і завдання функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем [262]:

1. Зростання конкурентоспроможності суб'єктів економіки на базі формування інноваційних компетенцій, поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату соціально-економічних макросистем в цілому.
2. Інтеграція усіх видів діяльності суб'єктів макросистеми у сфері інноваційної і когнітивної діяльності людини.
3. Концентрація ресурсів макросистеми і диверсифікація діяльності її учасників з метою ефективної генерації інновацій і впровадження результатів.
4. Підвищення долі інноваційною складовою в структурі і об'ємі ВРП.
5. Позиціонування і розвиток соціально-економічних макросистем як центрів інновацій і когнітивної діяльності людини.
6. Підвищення результативності когнітивної діяльності людини усередині соціально-економічних макросистем.
7. Посилення і розвиток освітнього, науково-технічного і виробничого потенціалу, а також стимулювання здійснення когнітивної діяльності людини, що є джерелом інноваційних розробок і продуктів.
8. Розробка соціальних, гуманітарних, управлінських та інших видів інновацій, разом з продуктовими і технологічними. Це дозволить сформувати

нові механізми управління, впровадити інноваційні технології організаційної культури, трансформувати методи мотивації і стимулювання інноваційної діяльності, добитися ефективних комунікацій, що підтримують інноваційну і когнітивну діяльність людини [256].

Таким чином, публічне управління соціально-економічними макросистемами вимагає дієвого механізму їхнього функціонування і розвитку. При цьому міра дієвості цього механізму визначається такими чинниками, як: підтримка і стимулювання учасників інноваційних процесів з боку державних інститутів; можливості генерації нового знання і інноваційних технологій, передусім, за рахунок реалізації науково-освітнього і виробничо-технологічного потенціалу макросистеми; міра комерціалізації інноваційних продуктів і технологій; висока інноваційна активність суб'єктів господарювання; когнітивна діяльність людини.

Розвиток соціально-економічних макросистем характеризуються значним рівнем диференціації. Розриви в рівнях розвитку соціально-економічних макросистем наочно демонструє показник валового регіонального продукту (ВРП). Крім того, для оцінки ефективності і збалансованості функціонування тієї або іншої соціально-економічної макросистеми необхідно проаналізувати показники, похідні від ВРП, наприклад, об'єм ВРП в поточних цінах; об'єм ВРП на душу населення; індекс фізичного об'єму ВРП. Також необхідно піддати аналізу:

- структуру валової доданої вартості;
- валове накопичення основного капіталу;
- рівень бюджетної забезпеченості власними доходами;
- витрати організацій на технологічні інновації;
- долю інноваційних товарів, робіт, послуг в загальному об'ємі відвантажених товарів, виконаних робіт, зроблених послуг.

Зіставляючи ці показники, аналізуючи їх динаміку, можна оцінити

ефективність функціонування тієї або іншої соціально-економічної макросистеми і спрогнозувати тенденції її розвитку.

Проте, для точнішої оцінки рівня збалансованості тієї або іншої соціально-економічної макросистеми, нами пропонується використати інструментарій комплексних чисел. Комплексне число - це число, що складається з дійсної і уявної частин. У економіці застосування комплексного числа дозволяє отримати розрахункову модель, що демонструє взаємозв'язок двох змінних і дозволяє зображувати її графічно [228].

Враховуючи складну структуру соціально економічних макросистем, на нашу думку, буде доцільно виділити чотири напрями (критерію) для оцінки їх збалансованості: економічне, соціальне, інноваційне і екологічне. Розрахувавши комплексні числа за кожним критерієм і зіставивши їх значення, стає можливим оцінити збалансованість розвитку соціально-економічної макросистеми.

Соціально-економічні макросистеми є відкритими системами, що пояснює складність в оцінці доданої вартості, створеної на тій або іншій території. Це пов'язано з тим, що неможливо точно визначити територіальні межі виробництва і обумовлено особливостями інституціональної структури економіки держави, яка побудована на міжрегіональних зв'язках між суб'єктами економіки, а також досить високим рівнем інтеграції регіонів. Звідси можна говорити про деяку умовність показника ВРП, проте цей показник досить точно характеризує рівень територіального розвитку.

У сучасних економічних дослідженнях багато уваги приділяється проблемам оцінки потенціалу функціонування і розвитку соціально-економічних систем, їх трансформаціям. Подібна оцінка, як правило, ґрунтується на показниках, що характеризують рівень розвитку територій. Це дає можливість виробити обґрунтовану політику управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем. У даному

контексті найбільш оптимальним бачиться використання таких показників ВРП, як [229]:

- 1) валовий регіональний продукт в поточних цінах;
- 2) валовий регіональний продукт на душу населення;
- 3) індекс фізичного об'єму валового регіонального продукту в постійних цінах;
- 4) галузева структура валової доданої вартості;
- 5) валове накопичення основного капіталу.

При розробці політики публічного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічних макросистем також, на наш погляд, можливо використати ці показники.

Показники валового регіонального продукту в поточних цінах, валового регіонального продукту на душу населення, індекс фізичного об'єму валового регіонального продукту в постійних цінах характеризують загальний рівень розвитку соціально-економічної макросистеми. Проте, ці показники не містять інформації, за рахунок яких ресурсів і яких потенційних можливостей соціально-економічної макросистеми вона функціонує і розвивається.

Збалансованість соціально-економічних макросистем - поняття багатоаспектне. Воно визначається результативністю функціонування соціально-економічних макросистем, яке проявляється в утворенні нової вартості. Також поняття збалансованості включає оцінку потенціалу подальшого розвитку соціально-економічних макросистем. Показником, що відбиває резерви розвитку соціально-економічних макросистем, являється валове накопичення основного капіталу. Він є вкладенням суб'єктами господарювання (резидентами) засобів до основних фондів з метою отримання доходу в майбутньому в результаті використання цих засобів в процесі виробництва.

Підсумовуючи відмітимо, що основу механізму політики публічного

управління розвитком соціально-економічних макросистем повинні складати інноваційні і когнітивні технології, що впроваджуються в усі сфери діяльності, оскільки інноваційність економіки і когнітивна діяльність людини є рушійною силою механізму вказаної політики. Націленість політики публічного управління соціально-економічними макросистемами на використання інновацій в усіх сферах діяльності дозволить підвищити перспективність його розвитку з точки зору вироблення унікальних ключових компетенцій, і як наслідок, конкурентних переваг, властивих макрорегіону. Одночасно це дозволить понизити дисбаланс розвитку територій макрорегіону, що, у свою чергу, позитивно позначиться на рості показників розвитку національної економіки в цілому [221].

Складна структура соціально-економічної макросистеми для спрощення її дослідження і подальшого управління може бути умовно поділена на чотири ключові напрями: економічне, соціальне, інноваційне і екологічне. Усі напрями розвитку макросистеми, по яких потрібно ухвалення рішень, націлені на досягнення індивідуальних цілей і при цьому вступають в деякі протиріччя один з одним в силу різних пріоритетів. Так, зокрема, в економічному аспекті важливий приріст валового регіонального продукту (ВРП), тоді як в екологічному аспекті розвитку макросистеми важливо понизити навантаження на ресурсну складову екосистеми регіону. У соціальному аспекті важливо збільшувати добробут населення, проте, навіть при рості ВРП політика перерозподілу доходів виявляється неефективною, і зростання добробуту населення не пропорційне росту доходів у рамках макросистеми. У інноваційному аспекті важливо сформувати умови і способи трансформації інновацій в конкретні технології і технічні рішення, але об'єктивний часовий розрив, супроводжуючий цей процес, має бути економічно компенсований. Для досягнення збалансованості розвитку макросистем важливо нівелювати виникаючі протиріччя [222].

Для ефективного управління процесом згладжування вказаних протиріч, що дозволяє макросистемі збалансовано розвиватися, необхідно ввести деякий критерій, що служить орієнтиром досягнення балансу інтересів усіх напрямів розвитку соціально-економічної макросистеми.

На нашу думку, кожен з напрямів розвитку соціально-економічної макросистеми повинен мати власний критерій і за умови дотримання рівності приростів цих критеріїв можна говорити про збалансованість розвитку макросистеми.

В цілях публічного управління розвитком соціально-економічних макросистем актуальним є завдання порівняльного аналізу рівнів соціального, інноваційного, екологічного і економічного стану макросистем з метою своєчасного ухвалення рішень про ту або іншу форму підтримки і інші види взаємодії держави з макрорегіонами. Порівняльна оцінка розвитку макросистем досить складна, узагальнювальні показники дають можливість порівняння дуже приблизно, а різноманітні математичні моделі і методи можна звести або до обчислення узагальнювального індексу, або до побудови економетричної моделі. І той і інший спосіб припускає агрегація показників, що частенько не дозволяє з'ясувати, які параметри впливають на якісну зміну індексу. Щоб уникнути агрегації показників, нами прийнято рішення виявити у черзі залежність поведінки економічного напрямку макросистеми від впливу на її розвиток екологічного, соціального і інноваційного напрямів, що сприятиме балансуванню розвитку і управління цими напрямками. Для цього ми використовуємо інструментарій комплексних чисел, який успішно застосовується в дослідженнях Степаненко С. В. [216].

Виконуючи дії з якою-небудь однією комплексною змінною, автоматично виконується дія з двома дійсними змінними. Тому використовуючи комплексну змінну як деяку модель, що зв'язує воедино дві економічні змінні, можна отримати розрахункову модель, яка дає детальнішу

інформацію про модельований об'єкт і демонструє взаємозв'язок двох змінних.

В якості початкових даних нами відібрані статистичні показники за період з 2017 по 2022 роки, такі як:

- об'єм валового регіонального продукту на душу населення;
- реальні грошові доходи населення;
- об'єм витрат на технологічні інновації; чисельність населення;
- об'єм інвестицій у відновлення екосистеми, який був розрахований

як сума інвестицій в основний капітал, спрямованих на охорону довкілля і раціональне використання природних ресурсів і поточних витрат на охорону довкілля [33].

Усі початкові показники, включені в розрахунки, необхідно перевести у базисні відносні величини динаміки.

Таким чином, запропонована методика оцінки збалансованості публічного управління соціально-економічними макросистемами базується на виборі критеріїв розвитку по чотирьох ключових напрямках розвитку кожного регіону у складі макросистеми.

Збалансованість розвитку макросистем базується на тезі про приблизну рівність приростів показників ВРП, реальних доходів населення, інвестицій в інновації і відновлення екосистеми. Тобто, потрібне досягнення такого балансу управління, коли темп економічного приросту приблизно дорівнюватиме темпам соціального, інноваційного і екологічного приросту, зі збереженням цієї рівності на тривалому інтервалі часу.

Пропонована методика сприяє вирішенню деяких протиріч, що виникають на стику економічного і екологічного, економічного і соціального, економічного і інноваційного напрямів взаємодії у рамках макросистеми.

Так: в економічному аспекті вирішується протиріччя управління ресурсним потенціалом макросистеми, яке зміщується з точкового принципу управління на системний, коли розподілюване фінансування торкається не

окремих сфер діяльності макросистеми, а її господарсько-виробничого комплексу в цілому;

у соціальному аспекті вирішується протиріччя управління кадровим потенціалом макросистеми, коли акцент зміщується на стимулювання когнітивної діяльності і способи залучення до процесів продукування інновацій, здатних дати поштовх розвитку господарсько-виробничого комплексу макросистеми;

у екологічному аспекті вирішується протиріччя управління продуктивністю з одночасним зниженням міри навантаження на природне довкілля;

у інноваційному аспекті вирішується протиріччя управління способами трансформації згенерованих інновацій в конкретні технології і технічні рішення і необхідністю їх подальшого впровадження в господарсько-виробничий комплекс макросистеми [28]

Представлені загальні принципи розвитку механізму публічного управління мають бути доповнені наступними принципами, специфічними, що являються особливою формою прояву загальних принципів, дозволяють регулювати окремі аспекти публічного управління з урахуванням специфіки і характеру партисипативної взаємодії і сприяючи його подальшому розвитку [228]:

- демонстрації результативності партисипативних взаємодій припускає поширення інформації про облік в діяльності інститутів влади громадської думки і демонстрацію зв'язку їх рішень з потребами суспільства. Цей принцип є одним з найважливіших при формуванні взаємної довіри і обумовлює взаємний інтерес усіх учасників публічного управління, у тому числі впровадження ідей, що знайшли схвалення (якщо громадяни бачать, що їхні ідеї «складаються в стіл», ентузіазм швидко згасає);

- самотійність вибору громадянином форми участі в публічному

управлінні проявляється в незалежному від бажань (очікувань) інститутів влади при виборі громадянином відповідної (бажаною) форми участі в рішенні суспільно-державних справ;

- пріоритетності залучення до участі в публічному управлінні компетентних громадян (професіоналів в тій або іншій сфері) проявляється в першочерговому залученні до спільного управління справами держави тих громадян, які є професіоналами (експертами) в певних областях діяльності і можуть сприяти досягненню стратегічних цілей соціально-економічного розвитку і підвищення якості життя інститутів суспільства. Цей принцип також зумовлює усвідомлення активною частиною громадянського суспільства важливості своєї участі у виробленні спільного з інститутами влади рішення у суспільно-державних справах і у зв'язку з цим:

- використання свого права участі в повному об'ємі пріоритетно в тій області, в якій громадянин має спеціалізовані професійні знання і досвід, здатний кваліфіковано оцінити діяльність інститутів влади і внести змістовні і конструктивні пропозиції по її вдосконаленню;

- динамізм партисипації припускає постійну адаптацію партисипативних методів, каналів і інструментів залучення громадян до сучасних умов;

- стимулювання партисипативної взаємодії — зобов'язує сприяти і заохочувати участь інститутів суспільства в управлінні справами держави і забезпечувати відкритість і легку доступність цієї участі на усіх рівнях публічного управління.

Загальні принципи формування і розвитку механізму публічного управління у поєднанні із специфічними принципами повинні лежати в основі вдосконалення взаємодії інститутів влади з громадськістю при вирішенні суспільно-значимих питань з урахуванням зростаючих потреб у високій якості життя інститутів суспільства.

Реалізація принципів розвитку механізму публічного управління в

умовах становлення інформаційного суспільства має як економічне, так і соціальне значення і полягає в наступному: підвищуючи результативність механізму, зміна публічного управління веде до вдосконалення процесів розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень, транспарентності і підконтрольності інститутів влади інститутам суспільства [226].

Вищеперелічені принципи визначають мету формування і розвитку механізму публічного управління, яка полягає в забезпеченні стійкого прогресивного поліпшення публічного управління в умовах взаємодії держави і суспільства, що постійно змінюються. Досягнення цієї мети пов'язане з рішенням наступних завдань :

- створити умови для реалізації цілей і завдань системи партисипативних стосунків інститутів влади і інститутів суспільства як відкритої системи для максимального спрощення і прискорення процедур взаємодії громадян з державою;
- інформувати інститути суспільства про готовність зважати на його думку і про підконтрольність чиновників суспільству;
- застосовувати ефективно працюючі інструменти обговорення і узгодження рішень шляхом надійної стійкої взаємодії влади і суспільства;
- орієнтуватися при реалізації нововведень на думку громадян;
- продуктивно і доцільно розподіляти і направляти зусилля громадян із вдосконалення діяльності інститутів влади;
- забезпечити єдність складових підсистем і елементів механізму участі інститутів суспільства в публічному управлінні через встановлення їх взаємозв'язку і поєднання різних частин механізму.

Таким чином, якщо загальні або специфічні принципи порушуються, то і ефективність, а іноді і необхідність застосування партисипації у взаємодії інститутів влади з інститутами суспільства втрачається. Загальні принципи, головний з яких - принцип транспарентності інформації, є обов'язковою

основою розвитку механізму публічного управління з урахуванням ролі і значення партисипації. Специфічні принципи (демонстрації результативності партисипативних взаємодій, динамізму партисипації, стимулювання партисипативного взаємодії та інше) - це особлива форма прояву загальних принципів, вони сприяють подальшому розвитку партисипативного процесу. Ділення принципів розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами на загальні і специфічні з урахуванням зростаючої ролі партисипації дозволяє повніше врахувати її особливості в публічному управлінні і точніше оцінити результативність її впровадження.

Висновки до другого розділу

Таким чином, проведений у другому розділі аналіз показав, що питання моделювання взаємовідносин між інститутами влади і інститутами суспільства є предметом вивчення багатьох дослідників в різних галузях знань. Так, у рамках соціологічних досліджень описуються чотири моделі взаємозв'язаної діяльності громадських об'єднань і інститутів влади : з'єднання, співіснування, сприяння, співпраця. Дослідники-політологи виділяють три моделі зв'язків подібного взаємовідношення:

- модель одностороннього несиметричного зв'язку,
- модель двостороннього несиметричного зв'язку,
- модель двостороннього симетричного зв'язку.

У державному менеджменті, як області наукових досліджень, формування моделей інтеракцій інститутів влади з інститутами суспільства здійснюється в ракурсі механізму системи публічного управління соціально-економічними процесами, що функціонує як партисипативний, тобто в

загальному сенсі через залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні державного, регіонального, муніципального рівнів.

Модель механізму публічного управління в умовах інформаційного суспільства мінлива і різноманітна, але за усіх умов з їхнім змістом включає:

- актора - ініціатора взаємодії;
- актора, що вступив у взаємодію;
- форми партисипативних стосунків із взаємодіючими акторами;
- результат залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні, зважаючи на міру їх участі.

В організації процесу взаємодії для ухвалення управлінських рішень акторами механізму відповідно до їх актуальних завдань можуть бути як інститути влади, так і інститути суспільства. У завдання інституту влади як актора механізму публічного управління соціально-економічними процесами, входять:

надання повної, актуальної інформації про свою діяльність, рівного і вільного доступу до неї для усіх інститутів суспільства; вивчення громадської думки;

демонстрація фактів впливу громадської думки на проекти законів і постанов;

збір інформації (через зворотний зв'язок) про функціонування механізму публічного управління соціально-економічними процесами, про особливості контролю інститутів суспільства над інститутами влади за ключовими показниками їхньої діяльності;

створення тісного взаємозв'язку з іншими інститутами влади з метою обміну досвідом і розробкою передових методів управління.

Інститути суспільства, як актор механізму публічного управління соціально-економічними процесами, мають наступні завдання:

здійснення активного вкладу у функціонування держави;

розробка зауважень і пропозицій з ініціатив у законопроектах, висунення власних законодавчих ініціатив на загальну дискусію;
 скарги на неналежну роботу державних установ;
 ведення блогів, мікроблогів, участь в опитуваннях;
 забезпечення зворотного зв'язку (у тому числі через Інтернет-платформи).

Функціонування механізму публічного управління соціально-економічними процесами припускає наявність рівноправної можливості ініціації інтеракції (з урахуванням відмінності можливих форм взаємодії) як інститутів влади, так і населенням і отримання зворотного зв'язку. Для забезпечення релевантного функціонування механізму найважливішими умовами є:

- з боку інститутів влади - забезпечення постійної інформаційної відкритості і прозорості діяльності інститутів влади, розширення гласності і доступності державної інформації;

- з боку інститутів суспільства - активізація громадянської позиції, обдумане задоволення потреби впливу на процес підготовки і ухвалення державно-громадських рішень.

Інформація про результативність механізму публічного управління соціально-економічними процесами, а також про якість життя інститутів суспільства може бути отримана інститутами влади при здійсненні моніторингу задоволеності інститутів суспільства рівнем споживання матеріальних благ, індивідуальними умовами життя, станом справ в державі.

У випадку якщо спостерігається низька результативність використання механізму публічного управління соціально-економічними процесами, якій відповідає неприпустима (низька) якість життя інститутів суспільства, приймається рішення про зміну підходу органів влади до партисипації публічного управління (переході від пасивного через пасивноактивний до

активного підходу) і типу механізму публічного управління.

Інформація про результативність механізму публічного управління соціально-економічними процесами, а також про якість життя інститутів суспільства може бути отримана інститутами влади при здійсненні моніторингу задоволеності інститутів суспільства рівнем споживання матеріальних благ, індивідуальними умовами життя, станом справ в державі.

У випадку якщо спостерігається низька результативність використання механізму публічного управління соціально-економічними процесами, якій відповідає неприпустима (низька) якість життя інститутів суспільства, приймається рішення про зміну підходу органів влади до партисипації публічного управління (переході від пасивного через пасивноактивний до активного підходу) і типу механізму публічного управління.

РОЗДІЛ III.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ

3.1. Напрями підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами.

Ефективність механізму публічного управління соціально-економічними процесами набуває сьогодні все більшу значущість, оскільки без стратегічного регулювання з боку держави діяльність господарюючих суб'єктів буде несистемна і результати отриманого розвитку не зможуть задовольнити сучасне суспільство. Регулювання відповідними органами державного управління на усіх рівнях влади регіонального розвитку сприяє цілеспрямованому використанню наявних ресурсів для відтворення потенціалу соціально-економічної системи території.

Як впливає з проведеного аналізу, механізм публічного управління робить позитивний вплив на стан соціально-економічного розвитку. Так, завдяки зниженню надмірного публічного регулювання здійснюється дебіюрократизація економіки і створюється сприятливий інвестиційний і підприємницький клімат шляхом проведення ряду інституціональних перетворень (в т.ч. усунення існуючих і можливих в майбутньому адміністративних бар'єрів для підприємців), створення прозорих і стабільних правил здійснення економічної діяльності, стимулюючих розвиток підприємницької ініціативи, зміцнюючих довіру громадян і підприємців до органів влади. Підвищенню якості надання держпослуг сприяє принцип «одного вікна» для різних процедур, що знижує ризики виникнення корупції. Підвищення ефективності діяльності інститутів влади формує сприятливий клімат для ведення підприємницької діяльності, а також сприяє високій якості життя [24].

Ефективність функціонування механізму публічного управління соціально-економічними процесами тим вище, чим більше вкладення інститутів влади і суспільства в наращування потенціалу взаємодії для пошуку і реалізації якісних способів організації публічного управління. Повертаючись до оцінки соціальної ефективності механізму публічного управління, ми пропонуємо розглядати її через призму трьох показників: «рівень сприйняття публічного управління», «рівень партисипації», «ефект перекривання інтересів».

У оцінці критеріїв за кожним показником можуть бути використані розрахункові методи (техніко-економічного, фінансового аналізу), методи спостережень, опитувань, анкетування, експертних оцінок [31].

Впровадження будь-якого нового типу механізму публічного управління соціально-економічними процесами повинно супроводжуватися підвищенням його ефективності. Показник «рівень сприйняття публічного управління» не є виключенням. Його оцінка стосовно публічного управління спрямована на визначення структурної динаміки в системі публічного управління з метою підвищення ефективності.

Ефективність механізму публічного управління соціально-економічними процесами залежить від вибраного інститутом влади підходу до партисипації публічного управління, тобто від характеру їх відношення до залучення інститутів суспільства до участі в публічному управлінні і діяльності зі створення (не створення) для цього усіх необхідних і достатніх умов.

Досягнення високої якості життя неможливе без урахування інститутів влади, думки інститутів суспільства при підготовці, прийнятті і реалізації важливих суспільно-значимих рішень. Активний зворотний зв'язок інститутів влади з суспільством через партисипацію робить пліднішою їхню співпрацю і функціонування усієї системи публічного управління, покращує якість його рішень, підвищує рівень відповідності державних рішень інтересам різних інститутів суспільства, комфорт і якість життя, забезпечує ефективне

використання бюджетних коштів, зменшення корупції, створює дієвий механізм контролю і оцінки ефективності і результативності діяльності інститутів влади і їхніх посадовців, сприяє підвищенню рівня задоволеність громадян від надання держпослуг [40].

Ефективність механізму публічного управління є одним з основних показників оптимізації публічного управління, який визначається за допомогою співвідношення досягнутих результатів (узагальнювальних підсумків взаємодії влади і інститутів суспільства) і витрачених бюджетних ресурсів і має особливість визначатися кількісно і якісно. Якісна складова ефективності механізму публічного управління — досягнення певних якісних характеристик публічного управління. Наприклад, створення умов і передумов для максимально ефективного ухвалення управлінських рішень відповідно до загальних інтересів як влади, так і інститутів суспільства. З кількісного боку, ефективність — міра досягнення кількісного результату і подальшого порівняння цього результату з сукупністю результатів аналогічних дій.

У контексті менеджерського (управлінського) підходу під результативним функціонуванням механізму публічного управління соціально-економічними процесами слід розуміти міру досягнення запланованих результатів, які мають бути формалізовані інститутами влади у відповідних якісних і кількісних показниках. Міра досягнення запланованих результатів підвищується через активізацію творчої участі інститутів суспільства у вирішенні актуальних питань і громадського контролю за діяльністю територіальних органів виконавчої влади, оптимальне використання ресурсів досягши максимального результату [47].

При розгляді процесу залучення інститутів суспільства до публічного управління ми орієнтуємося на три виділені підходи:

- пасивний,
- пасивно-активний,
- активний.

Визначення підходу інститутів влади до партисипації публічного управління в загальному вигляді здійснюється за допомогою дослідження основних показників. Ключовим індикатором ефективності діяльності інститутів влади (і показником рівня соціально-економічного розвитку регіону) є якість життя інститутів суспільства

Зважаючи на законодавчо регламентовану обов'язковість проведення публічних слухань звітів (довідей) про діяльність інститутів влади, зустрічей з інститутами суспільства, роботи із зверненнями громадян абсолютної відсутності партисипації в сучасному публічному управлінні не існує. З цієї причини пасивний підхід є базовим (наказаним), підлягає безумовному забезпеченню і припускає: обов'язковість роботи із зверненнями громадян (скаргами, пропозиціями), дотримання норм відкритості (інформування) відносно даних про діяльність інститутів влади і її результати, підтвердження факту створення Громадських рад при кожному міністерстві (комітеті).

При пасивно-активному підході до партисипації публічного управління спостерігається збільшення транспарентності, підзвітності діяльності інститутів влади і підвищення їх зацікавленості в ефективних партисипативних стосунках з інститутами суспільства, у тому числі через використання певних онлайн-інструментів.

Партисипативна взаємодія інститутів влади з інститутами суспільства при третьому (активному) підході до партисипації будується на основі партнерства, при якому інститути суспільства в максимально допустимому ступені притягуються до участі в процесах адміністрування, у тому числі через активне використання спеціальних онлайн-інструментів.

На нашу думку, пасивний підхід інститутів влади до партисипації є межею між відсутністю зацікавленості інститутів влади в залученні інститутів суспільства до участі в публічному управлінні і мінімально допустимою на практиці реалізацією механізму публічного управління з урахуванням партисипації і повинен розглядатися як неприпустимий, вимагаючий

оперативних дій з його зміни. Застосування активного підходу до партисипації є однією з актуальних тенденцій публічного управління.

Визначимо підхід до партисипації публічного управління в умовах інформаційного суспільства. Реалізація пасивно-активного підходу інститутів влади до партисипації публічного управління, що є пограничним між мінімально і максимально допустимим на практиці залученням інститутів суспільства до участі в публічному управлінні, може показувати високу результативність використання механізму публічного управління, при якому в публічному управлінні соціально-економічними процесами реалізуються можливості зменшення (ліквідації) адміністративних бар'єрів і трансакційних витрат, підвищення інвестиційної привабливості регіону (муніципалітету), розвитку державно-приватного (публічно-приватного) партнерства, ефективному рішенні питань соціальної сфери, а якість життя інституту суспільства може характеризуватися як задовільний (не повною мірою, але що задовольняє вимогам гідного життя).

Наростаюча швидкість і складність соціально-економічних процесів в сучасному демократичному суспільстві призводять до того, що уряди багатьох розвинених країн все більше усвідомлюють необхідність розширення транспарентності, публічності діяльності інститутів влади, переходу від ієрархічного механізму ухвалення рішень і передачі інформації, заснованого на протиставленні інститутів влади і інститутів суспільства, до зрозумілого, оперативного і відкритого для суспільства механізму вироблення, прийняття, реалізації тактичних і стратегічних рішень, при якому здійснюється пряме, постійне залучення (у різних формах участі) інституту суспільства до процесу публічного управління. Зміщення акцентів від однонаправленого функціонального підходу у бік інтеракції, взаємодії приводить до розгляду процесу публічного управління як результату комплексної взаємодії, багатоетапних ітерацій і інтеракцій між інститутами влади і суспільства [53].

Доступність інформації про дії інститутів влади не є єдиним напрямом реалізації партисипативного підходу до публічного управління. Сучасна

світова практика в області партисипативної спрямованості діяльності держави орієнтована на забезпечення комфортності і високої якості життя інститутів суспільства, дуже широка і включає множину тем і напрямів реалізації, які уряди країн вибирають як пріоритетні. Так, окрім традиційних механізмів функціонування інститутів влади, застосовується велика кількість додаткових інструментів, що підвищують прозорість і ефективність публічного управління, підзвітність механізмів ухвалення рішень і залучення громадян в процес ухвалення рішень :

- електронний уряд;
- міжвідомчий електронний документообіг;
- система «Єдиного вікна» для надання держпослуг;
- єдина база усіх інститутів влади;
- інформаційні системи органів місцевого самоврядування;
- система громадського контролю за витрачанням бюджетних коштів;
- портали публічного обговорення і внесення поправок в закони і законопроекти;
- спеціалізовані застосування для ПК і мобільних пристроїв, націлені на рішення конкретних проблем громадян;
- контроль з боку громадян через механізми зворотного зв'язку і ЗМІ, і ін.[187]

Можна зробити висновок, що в Україні приймається ряд заходів для того, щоб публічне управління було партисипативно орієнтованим, тобто більше транспарентним для громадськості, використовуючим ідеї і думки громадян при рішенні важливих державно-громадських проблем. Проте ще рано говорити про реальну інтеракцію інститутів влади і інститутів суспільства у рамках ефективного партисипативного процесу. Наявність відносної закритості інститутів влади, системній корупції в держзакупівлях (а також в дорожньому будівництві, житлово-комунальному господарстві,

правоохоронній діяльності і так далі), недостатності обліку інтересів суспільства і бізнесу при ухваленні державних рішень і інших проблем визначає необхідність здійснення системних заходів з розвитку партисипації в публічному управлінні з метою стабілізації інтеракції влади і інститутів суспільства. Очевидно, що спрямованість розвитку повинна виходити з необхідності стійкої і ефективної взаємодії, спрямованої на вдосконалення публічного управління, підвищення якості життя інститутів суспільства [55].

Інформація, будучи базою, на якій будується управлінська діяльність інститутів публічної влади, грає велике значення в публічному управлінні, забезпечуючи його раціональність і ефективність. Поліпшення транспарентності інформації про діяльність органів системи публічної влади для інститутів суспільства є одним з найважливіших аспектів реформування публічного управління, що дозволяє визначити напрями розвитку партисипативного механізму в найближчій перспективі. Тому в цілях підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами спостерігаються наступні тенденції його розвитку:

- послідовне розширення і чітке визначення відповідальності інститутів публічної влади за кінцевий результат партисипативної взаємодії;
- створення умов, спонукаючих інститути суспільства почати і продовжувати участь в публічному управлінні (наявність швидкої і ефективної системи взаємодії з інститутами публічної влади, системи розкриття бюджетної інформації на національному і місцевому рівнях, доступ і навичків використання порталів відкритих даних, порталів за поданням держпослуг, порталів для он-лайн петицій і заяв);
- прагнення до максимального спрощення і прискорення процедур взаємодії інститутів публічної влади і суспільства, адаптація інститутів суспільства до позитивних змін у взаємодії з інститутами публічної влади з приводу рішення суспільно-значимих проблем;
- активізація інформування інститутів суспільства про готовність зважати на їхню думку і про підконтрольність чиновників суспільству [68].

Слід підкреслити, що на муніципальному рівні публічного управління відбувається помітніше зближення інститутів публічної влади і суспільства, підвищення міри участі останніх в управлінні справами місцевого значення і їх впливу на вироблення політики розвитку території. У зв'язку з цим можна виділити наступні основні тенденції розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами в умовах становлення інформаційного суспільства на муніципальному рівні:

- підвищення відкритості і наближення діяльності муніципальних органів публічного управління до інститутів суспільства (у тому числі збільшення кількості відкритих сесій, що проводяться муніципальними органами публічного управління в просторах приміщеннях, що вміщують велику кількість охочих);

- розширення практики реалізації громадських слухань, що дозволяють оповіщати інститути суспільства про найважливіші рішення, що приймаються інститутами публічної влади;

- активізація використання таких форм громадського контролю, як заслуховування звітів посадовців, особисті зустрічі представників місцевої влади з суспільством та інше.

У сучасних досить складних організаційно-економічних умовах питання формування, розвитку і підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами в Україні набувають особливу значущість, будучи одним з первинних актуальних завдань, а саме:

- вдосконалення публічного управління, націленого на прискорення соціально-економічного розвитку регіону (країни, муніципалітету);

- обґрунтування соціально-економічного витрачання державних (муніципальних) ресурсів;

- впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій взаємодії інститутів влади з інститутами суспільства, сприяючих росту ініціативи і цивільного інтересу до вдосконалення законодавчої діяльності, довіри до інститутів влади;

забезпечення прийняття управлінських рішень.

Якісна складова ефективності механізму публічного управління — досягнення певних якісних характеристик публічного управління. Наприклад, створення умов і передумов для максимально ефективного ухвалення управлінських рішень відповідно до загальних інтересів як влади, так і інститутів суспільства. З кількісного боку, ефективність — міра досягнення кількісного результату і подальшого порівняння цього результату з сукупністю результатів аналогічних дій [71].

На нашу думку, реалізація кожного підходу інститутів влади до партисипації забезпечує різну результативність використання механізму публічного управління соціально-економічними процесами. Так, при пасивному підході результативність використання механізму може бути діагностована як найменша, така, що підтверджує мінімальну позитивну зміну якості як управлінських рішень, так і життя інститутів суспільства регіону.

Реалізація пасивно-активного підходу інститутів влади до партисипації публічного управління, що є межею між мінімально і максимально допустимим на практиці залученням інститутів суспільства до участі в публічному управлінні, може показувати високу результативність використання механізму публічного управління, при якій в публічному управлінні соціально-економічними процесами реалізуються можливості зменшення (ліквідації) адміністративних бар'єрів і транзакційних витрат, підвищення інвестиційної привабливості регіону (муніципалітету), розвитку державно-приватного (муніципально-приватного) партнерства, ефективніше рішення питань соціальної сфери, а якість життя інститутів суспільства може характеризуватися як задовільний (не повною мірою, але що задовольняє вимогам гідного життя).

Реалізація активного підходу інститутів влади до партисипації публічного управління сприяє досягненню повної (найбільшої) результативності механізму публічного управління і головної мети його функціонування — гарантії гідної високої якості життя інститутів суспільства

(побудованих на основі соціальних стандартів); підвищенню ефективності і якості діяльності інститутів влади на основі прозорості, відповідальності і підконтрольності їх інститутам суспільства. Це знаходить своє підтвердження і в зарубіжних джерелах, згідно з якими суспільство і влада можуть отримати оптимальну вигоду від партисипації у випадках, коли участь інститутів суспільства в публічному управлінні максимально [73].

Раніше нами були пояснені причини неіснування нині абсолютної відсутності партисипації в публічному управлінні соціально-економічними процесами. В той же час необхідно відмітити, що при переході від відсутності зацікавленості інститутів влади до партисипації до реалізації ними пасивного підходу спостерігається лімітоване підвищення результативності використання механізму публічного управління, що забезпечує хоч і незначне, але все-таки підвищення якості життя інститутів суспільства, що ще раз підтверджує актуальність розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами як партисипативного.

Розширення зацікавленості інститутів влади в партисипації, означає перехід від пасивного до пасивно-активного підходу, відбивається в нелімітованому підвищенні результативності публічного управління і, як наслідок, істотному підвищенні якості життя інститутів суспільства. При переході від пасивно-активного до активного підходу спостерігається оптимальне підвищення результативності механізму публічного управління, найбільше підвищення якості життя інститутів суспільства. У зв'язку з цим можна виділити пряму залежність зміни результативності використання механізму публічного управління соціально-економічними процесами (тобто результативності публічного управління регіоном і, як наслідок, характеристики якості життя його інститутів суспільства) від зміни підходу інститутів влади до партисипації. Підвищення якості життя інститутів суспільства припускає реалізацію загально-системних заходів і перехід від пасивного підходу інститутів влади до партисипації. Отже, нами розроблено два критерії регулювання інститутами влади та підходу до партисипації і

вибору типу механізму публічного управління : результативність використання механізму публічного управління і відповідна якість життя інститутів суспільства.

Інформація про результативність механізму публічного управління соціально-економічними процесами, а також про якість життя інститутів суспільства може бути отримана інститутами влади при здійсненні моніторингу задоволеності інститутів суспільства рівнем споживання матеріальних благ, індивідуальними умовами життя, станом справ в державі.

Алгоритм зміни підходу інститутів влади до партисипації і схема перекладу механізму публічного управління соціально-економічними процесами в якісно новий стан при переході від пасивного до активного підходу інститутів влади до партисипації показують, що процес переходу від одного підходу до партисипації до іншого - складний і тривалий (до 5 років) і припускає розробку і реалізацію відповідних заходів.

Для підвищення результативності застосування механізму публічного управління нині об'єктивно потрібна розробка комплексу заходів, що забезпечують розширення масштабу партисипації при взаємодії інститутів влади з інститутами суспільства. Оскільки в механізмі публічного управління соціально-економічними процесами під інститутами суспільства, як акторів цього механізму, розуміються окремі громадяни (активна частина громадянського суспільства), члени експертного і професійного співтовариства (Громадських рад), органи територіального громадського самоврядування, бізнес-співтовариство, в якості напрямів переходу від пасивного до активного підходу та партисипації, нами розглядаються партисипативні стосунки інститутів влади з кожною з цих компонент інститутів суспільства.

Другий напрям розвитку партисипативного механізму публічного управління соціально-економічними процесами через розширення масштабу партисипації пов'язано з активізацією реальної і ефективної взаємодії інститутів влади з членами експертного і професійного співтовариства, в

першу чергу Громадських рад. Нині найбільш значимими причинами незадовільної роботи Громадських рад є формування «зручного» для інститутів влади «декоративного» характеру діяльності Громадських рад у більшості міністерств і відомств. Для усунення цих проблем пропонуються третій напрямом розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами через розширення масштабу партисипації, що являється вдосконалення взаємодії інститутів влади з інститутами суспільства у формі організацій територіального громадського самоврядування в наступному контексті заходів (таблиця 7.).

	Заходи
1	Розробка і ухвалення спеціалізованого закону про органи територіального громадського самоврядування (або внесення відповідних змін і доповнень в чинне законодавство) дозволить створити однакову систему побудови територіального громадського самоврядування, повною мірою врегулювати питання його організації
2	Конкретна і повна регламентація джерел вступу фінансів територіального громадського самоврядування на законодавчому рівні, законодавче закріплення окремої статті у витратній частині бюджету муніципального об'єднання (тобто фінансування діяльності територіального громадського з муніципального бюджету, розробка можливості фінансування з бюджету), наділ територіального громадського самоврядування конкретними повноваженнями на муніципальному рівні за рішенням питань місцевого значення і забезпечення фінансування цих повноважень (реалізація на муніципальному рівні цільових програм, в проведенні яких будуть задіяні організації територіального громадського самоврядування, дозволить розвинути матеріальну допомогу
3	З метою підвищення мотивації, активності інститутів суспільства у напрямі прояву і реалізації цивільних (громадських) ініціатив, а також для підвищення рівня інформованості про діяльність територіального громадського самоврядування пропонуються: активізація інформування, акцентування уваги на плюсах, можливостях і достоїнствах цієї діяльності; навчання громадян основам формування і розвитку територіального громадського самоврядування шляхом проведення семінарів, конференцій, зборів; забезпечення повноти інформації про діяльність територіального громадського самоврядування на діючих офіційних порталах

Досвід індустріально розвинених країн підтверджує, що будь-який економічний законопроект підлягає обов'язковій громадській експертизі і схваленню з боку ділових кіл і їхніх організацій. Ринкові стосунки в цілому, законотворча діяльність, що безпосередньо зачіпає підприємництво, повинні обов'язково враховувати вимоги захисту інтересів підприємництва і створення максимально сприятливих умов для його розвитку. Економічні напрями, що склалися, попри ті, що нині засновані і діють та організаційні структури, покликані ініціювати і розвивати партисипативну взаємодію, конструктивний діалог в рішенні соціальних проблем регіонів, який досі не став інституціональною нормою, сталими правилами, які регулювали б цю взаємодію.

У рамках четвертого напрямку розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами через розширення масштабу партисипації з інститутами суспільства у формі бізнес-структур в числі основних невирішених проблем необхідно відмітити наступне: діючий механізм в частині залучення бізнес-співтовариства до участі в публічному управлінні є неефективним, оскільки не забезпечує підвищення його причетності і соціальної включеності в рішення проблем співтовариства. Розгляд бізнес-структур тільки в якості активного спонсора громадських ініціатив і соціальних програм, що проводяться місцевою владою в житті, призводить до неефективного використання бюджетних коштів, а також прямих зловживань. з цього напрямку розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами пропонуються наступні заходи :

- активізація оцінки регулюючої дії проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення незалежного експертного аналізу можливих соціальних і економічних наслідків їхнього прийняття, орієнтації на соціальний і економічний ефект;
- проведення інститутами влади цілеспрямованої політики в стосунках з бізнесом, розрахованою на соціальний ефект, з метою збільшення

міри громадської лояльності;

- створення умов для спільної розробки і прийняття відповідної законодавчої і правової бази (у тому числі з питань соціально-економічного розвитку регіону (міста)), спрямованої на зростання інвестиційної привабливості регіону (міста), збільшення об'єму інвестицій в соціальну сферу міста;
- забезпечення бізнес-структурам державних гарантій, що регулюють процеси взаємовідносин з інститутами влади при здійсненні підприємницької діяльності (страхування бізнесу від прийняття посадовцями неправомірних рішень, застосування різних форм тиску на бізнес з метою забезпечення відповідності рішень, що приймаються, нормам існуючого законодавства і створення реальних механізмів захисту прав підприємців), сприяння розвитку соціального партнерства;
- усунення адміністративних бар'єрів в розвитку підприємництва, зниження корупції за рахунок вдосконалення адміністративної регламентації процесів надання державних і муніципальних послуг, пов'язаних із здійсненням і розвитком підприємницької діяльності [73].

Таким чином, запропонована нами схема перекладу механізму публічного управління соціально-економічними процесами в якісно новий стан при переході від пасивного до активного підходу інститутів влади до партисипації формалізована у вигляді взаємопов'язаного досягнення цільових орієнтирів позитивної зміни категорій результативності механізму публічного управління і якості життя інститутів суспільства внаслідок підвищення рівня партисипації. Ця схема дозволяє здійснювати регулювання рівня взаємодії влади і інститутів суспільства через моніторинг отриманих результатів і підвищувати результативність механізму з найменшої до повної (з відповідним підвищенням якості життя інститутів суспільства регіону з неприпустимого до бажаного). Реалізація запропонованих заходів з розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами шляхом збільшення масштабу партисипації з інститутами суспільства в чотирьох

даних формах забезпечить створення умов для формування багаторівневих партисипативних взаємодій на основі єдності інтересів, взаємної довіри, відкритості і зацікавленості в поліпшенні якості життя інститутів суспільства через впровадження технологій конструктивної взаємодії.

3.2. Організаційний механізм публічного управління соціально-економічними системами

Нині в сучасному суспільстві спостерігається період становлення інформаційного суспільства, заснованого на «економіці знань», яка характеризується [74]:

- значною долею сфери послуг в економіці;
- високою долею професіоналів і фахівців з числа зайнятого в економіці населення;
- провідною роллю теоретичних знань і практичного досвіду, умінь і навичок;
- здійсненням техніко-економічного контролю за процесами виробництва;
- ухваленням рішень на основі інноваційних інтелектуальних технологій.

У економіці знань зростає роль сучасних технологій, отриманих на основі когнітивної діяльності людини. У числі прикладів застосування когнітивних методів, в економіці слід зазначити інтелектуальні системи планування виробництва, динамічні експертні системи диспетчерського управління підприємством, фінансовий аналіз і планування за допомогою нейронних мереж і еволюційних алгоритмів, інтелектуальні системи управління інвестиційним портфелем і ризик-менеджменту.

Виходячи з визначення в короткому словнику когнітивних термінів,

когнітивна діяльність людини - це «діяльність, в результаті якої людина приходить до певного рішення і/або знання, тобто розумова діяльність, що призводить до розуміння (інтерпретації) чого-небудь».

Наука когнитивістика включає когнітивну лінгвістику і психологію, штучний інтелект і нейробіологію, проте напрями дослідження питань економічного розвитку макрорегіонів лежать поза полем досліджень цієї науки. Ми вважаємо, що в заломленні до соціально-економічних макросистем когнитивістика може бути корисна в процесах оцінки, вибору і ухвалення рішень на етапах формування макросистем, сприяти поясненню еволюції організацій і соціальних інститутів.

«Когнітивна діяльність нині стає драйвером економічного розвитку, що, у свою чергу, зумовлює потреба суспільства в освіті. Також, важливо вказати на доєднання виробничого процесу і процесу навчання, в так званий виробничо-освітній процес. Результатом цього процесу стає продукування нового знання. Спираючись на цю тезу, з певною долею упевненості можна говорити про перехід від «економіки знань» до економіки, заснованої на когнітивній діяльності людини («когнітивній економіці»). Це вимагає деякого осмислення і систематизації наукових знань про когнітивні процеси, що протікають в економіці.

Карпенко О [73] пропонує визначення когнітивної економіки як «нової наукової дисципліни про цілісні, системні механізми виробничо-освітньої діяльності людини в їх взаємозв'язку з іншими соціально-економічними механізмами. Це - наука, що вивчає, у тому числі, закономірності формування знань, умінь, навичок в процесі життєдіяльності, включаючи навчання і виробничу діяльність в їх єдності, а також що вивчає шляхи розвитку інформаційних освітньо-виробничих середовищ, характерних для нової суспільно-економічної формації.

Економіка до теперішнього часу не розглядалася у взаємозв'язку безпосередньо з когнітивною діяльністю людини. Проте, враховуючи становлення інформаційного суспільства, заснованого на економіці знань,

значення когнітивної діяльності в додатку до економіки і управління зростає. Можна відмітити, що вже зараз досить висока доля ВВП в розвинених країнах, що розвиваються, формується в науково-освітній сфері. Така необхідність зумовлюється посиленням міжнародної конкуренції. Досягти підвищення інноваційної складової в національній економіці можна лише за рахунок активізації когнітивної діяльності людини, яка лідирує в економіках усіх високорозвинених, в економічному сенсі, держав. При цьому «провідна роль в цьому аспекті відводиться саме індивідові як суб'єктові пізнавальної діяльності.

Завдання стійкого розвитку економіки знань, заснованої на інноваціях, вимагають особливих професійних компетенцій від працівників. Головне положення на ринку праці займають не просто професіонали, а професіонали, що поєднують в собі цілий набір компетенцій. Від них залежать інноваційний розвиток компаній і рівень конкурентоспроможності на глобальних ринках [99].

Багато економістів-дослідників відмічають, що доля когнітивної діяльності в накопиченому людському капіталі розвинених країн зростає прискореними темпами. На сьогодні індивід, що здійснює пізнавальну діяльність, по суті вже є основною продуктивною силою економіки. У даному контексті відмітимо, що безпосередньо людина є найпривабливішим об'єктом інвестування як для держави, так і для приватного бізнесу. Звідси, мова про гуманізацію економіки. Результати когнітивної діяльності ведуть до збільшення динаміки розвитку економіки, за рахунок чого, зрештою зростає рівень і покращується якість життя населення, що і є засадничою метою сучасної економіки. Соціально-економічний розвиток в сучасних умовах - це економічне зростання, що супроводжується підвищенням рівня і поліпшенням якості життя населення. Науково-освітня сфера при цьому підходить є головним чинником економічного зростання і найважливішим стратегічним ресурсом країни. Функціонування і розвиток економіки забезпечуються шляхом збільшення об'єму і підвищенням якості ресурсів (продуктивних чинників),

що залучаються, найважливішим з яких на сьогодні являється когнітивна діяльність людини. [101]

Таким чином, інтелектуальний капітал людини є об'єктом ринкових стосунків. У економіках розвинених країн частка людського капіталу в структурі національного багатства зростає. Відбувається це на тлі скорочення ресурсного капіталу. На нашу думку, підвищувальна тенденція цього тренду зберігатиметься на середньострокову перспективу. Звідси, можна зробити висновок, що в майбутньому економіка і управління ґрунтуватимуться на вкладі індивідів, які мають хорошу освіту, мають певний досвід, набір професійних умінь і навичок. Відповідно ефективність економіки і управління визначатиметься ефективністю когнітивної діяльності.

У працях сучасних економістів-дослідників все частіше говориться про те, що функціонування і розвиток соціально-економічних систем є результатом пізнавальної діяльності людини. Таким чином йдеться про зародження так званої когнітивної економіки. Її основоположниками прийнято вважати ізраїльсько-американського психолога Данієла Канемана і американського економіста Вернона Ломакса Сміта, нобелівських лауреатів по економіці 2002 р. за «застосування психологічної методики в економічній науці, особливо при дослідженні формування суджень і ухвалення рішень в умовах невизначеності і за лабораторні експерименти як засіб в емпіричному економічному аналізі, особливо в аналізі альтернативних ринкових механізмів». На сьогодні процес інституціоналізації когнітивної економіки як новій перспективній гілці економічної теорії запущений, і низка країн вже досягла успіху в її впровадженні в економічну реальність [226].

Зародження і становлення когнітивної економіки, поява когнітивного інструментарію функціонування і розвитку соціально-економічних систем, на нашу думку, є однією з ознак постіндустріального суспільства, «разом з технологіями синтезу технічних і біологічних систем, нанотехнологій, новому природокористуванню і робототехніці, новій медицині, а також на високих гуманітарних технологіях. Ті країни, які домагаються переконливих успіхів в

області нових технологій наступного технологічного устрою, домінують над іншими в зростанні економіки».

Як вважає Шведун В.[279], «когнітивна економіка - це економіка, побудована на «знаннях про пізнання». Деяка система економічних побудов, що включає в якості основного елементу розуміння того, як саме суб'єкти різної природи (окремі персони, групи і робочі команди, організації) формують власні дії в економічному просторі, а саме:

- формулюють цілі,
- визначають альтернативи,
- фіксують обмеження,
- здійснюють вибір,
- рефлексують досягнутий результат.

Щепанський Е.[288] вважає, що «без розвитку інноваційної економіки або економіки, заснованої на знаннях, сьогодні проблематичне саме існування незалежних держав».

На нашу думку, якщо розглядати когнітивну економіку в заломленні до функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем, то можна виділити три базові переваги, які вона дає:

- 1) ефективне управління знаннями і пізнавальними процесами;
- 2) використання інноваційних (інтелектуальних) і когнітивних (пізнавальних) систем;
- 3) застосування набору когнітивних інструментів в процесі публічного управління макросистемами.

Когнітивна економіка формує властивий їй когнітивний капітал. Про це говориться в працях сучасних учених-економістів. «Когнітивний капітал, як новий феномен, разом з інтелектуальним капіталом, розглядається як важлива складова людського капіталу. І якщо поняття «Інтелектуальний капітал» зазвичай визначають як сукупність накопичених знань, то поняття Когнітивний капітал - це досвід, уміння, навички і здібності, які дозволяють ефективніше працювати з інформацією і знаннями.

У даному контексті «знання» - специфічний ресурс, що інтенсифікує економічне зростання і зумовлює ефективність функціонування економічних систем. У широкому сенсі знання визначають рівень конкурентоспроможності економіки. Воно є необмеженим ресурсом, а значить невичерпно, на противагу традиційній економіці, де будь-який ресурс є чієюсь приватною власністю.

В умовах сучасного розвитку суспільства знання мають певні характеристики і з цієї причини являється:

- 1) ресурсом, оскільки мають деякий об'єм;
- 2) високоліквідним активом, оскільки мають певну вартість, здатну створювати нову вартість;
- 3) об'єктом власності, оскільки мають приналежність і винятковість;
- 4) віртуальною матерією, оскільки є гнучким і здатним передаватися в просторі і в часі.

З урахуванням тенденцій розвитку сучасного суспільства, цифровизації економіки і широкого поширення інформаційних технологій, політика публічного управління, на нашу думку, повинна мати інноваційну спрямованість. При цьому базисом системи публічного управління соціально-економічними макросистемами повинна стати національна інноваційна система України. Рушійною силою при цьому може стати когнітивна (пізнавальна) діяльність людини, яка вже сьогодні грає серйозну роль в накопиченні людського капіталу розвинених країн.

В якості основи НІС нами пропонується створення мережі інтегрованих науково-освітніх центрів, які дозволять об'єднати зусилля наукових і освітніх організацій, суб'єктів підприємницької діяльності. Це дозволить забезпечити найбільш ефективну взаємодію учених - дослідників, практиків і представників бізнес-співтовариства. На нашу думку, необхідно створити по одному такому центру в кожній області, таким чином, мережа інтегрованих науково-освітніх центрів охопить усі соціально-економічні макросистеми. При цьому доцільним бачиться створення єдиного координаційного центру. Фінансування діяльності інтегрованих науково-освітніх центрів слід

здійснювати як за рахунок бюджетних коштів і грантів, так і за рахунок залучення інвестицій.

Учені і практики, що беруть участь в діяльності інтегрованих науково-освітніх центрів, повинні знати специфіку когнітивних стилів. Специфікою когнітивних стилів у даному контексті «є стійкі характеристики розумового процесу індивідів, того, як людина сприймає і запам'ятовує отриману інформацію, які способи рішення проблем вважає за краще застосовувати. Також учасники інтегрованих науково-освітніх центрів повинні уміти варіювати точку зору і мати навичку роботи з інтуїтивними знаннями. В якості робочого інструментарію при цьому учасники інтегрованих науково-освітніх центрів можуть використати когнітивні карти, семантичні мережі (карти), концептуальні карти і схеми, технологію ментальних карт .

Цей набір інструментів найбільш ефективний спосіб генерації і акумуляції нового знання в різних областях і сферах. Подібний інструментарій може застосовуватися, як при розробці нових, проривних технологій - драйверів економічного зростання, так і при розробці і моделюванні сценаріїв розвитку економіки.

Організаційна структура інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем зумовлюється функціями, виконуваними цими центрами. Такими функціями є наступні:

1. Координація діяльності науково-дослідних організацій, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських, проектно-технологічних організацій, організацій вищої, середньої професійної, додаткової професійної освіти, суб'єктів малого, середнього і великого підприємництва [275].

2. Створення майданчика обміну знаннями.

3. Проведення наукових і науково-практичних семінарів, конференцій, симпозіумів, конгресів, форумів.

4. Експертиза інноваційних проектів, в т.ч.:

- а) науково-технічна експертиза;

- б) екологічна експертиза;

- в) комерційна експертиза.
- 5. Пошук і залучення інвесторів.
- 6. Забезпечення гарантій інвестиційних проектів.
- 7. Надання приміщень.
- 8. Надання устаткування.
- 9. Пошук підприємств з метою організації дослідних виробництв.
- 10. Надання консультаційних послуг.

У сучасному інформаційному суспільстві економічне зростання забезпечується за рахунок розвитку інноваційної сфери, основу якої складає триєдина система «Освіта - наука - підприємництво».

Фінансування інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем повинне здійснюватися з трьох основних джерел:

- 1) засобів державного і регіональних бюджетів;
- 2) засобів, отриманих у рамках грантів;
- 3) засобів інвесторів.

Крім того, фінансування інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем, на нашу думку, може здійснюватися у формі того, що набирає популярність краудфандингу. На наш погляд, бачиться перспективним напрямом створення в інтегрованих науково-освітніх центрах спеціалізованих краудфандингових майданчиків. Краудфандинг, як форма фінансування за рахунок колективних засобів, зібраних, як правило, з використанням мережі Інтернет, так зване «народне, громадське фінансування» (від англ. «crowd» - «натовп», «funding» - «фінансування»), відмінно зарекомендувала себе за кордоном і набирає оберти в Україні. Засоби поступають від так званих донорів (вкладників, жертводавців, благодійників) на здійснення заздалегідь позначеного проекту, стартап-проекта з вказівкою можливого заохочення, вигоди (вдячність, товар, послуга, грошові кошти, невелика доля в проекті і тому подібне) інвестора. Тому, краудфандинг можна розглядати як спосіб колективного інвестування [252].

Таким чином, сформулюємо наступні тези, які підтверджують необхідність забезпечення функціонування соціально-економічних макросистем в умовах необхідності переходу до економіки знань на основі когнітивного інструментарію :

1. Постіндустріальні трансформації соціально-економічних систем в Україні відбуваються на тлі зниження темпів економічного зростання в країні, стагнації і глибокій рецесії в деяких регіонах.

З одного боку, це поглиблює економічний розрив в розвитку регіонів, але, з іншого боку, в процесі подібних трансформацій з'являються «зони економічного зростання» у ряді регіонів. Більшість з цих зон можуть забезпечити економічне зростання безпосередньо за рахунок когнітивної діяльності людини, розвитку на цій основі когнітивних технологій в різних сферах, застосування принципово нових організаційних механізмів управління соціально-економічними системами.

2. Процеси когнітивної діяльності у межах соціально-економічних макросистем сприяють приросту когнітивного капіталу за допомогою впровадження когнітивних технологій у виробництво і отримання на їхній основі нового продукту, що призводить до «прискорення темпів економічного зростання, якісних змін національної економіки і становлення нового типу економіки - економіки, заснованої на знаннях.

Когнітивна діяльність людини неможлива без наявності умов для її здійснення, тому основою функціонування соціально-економічних макросистем, драйвером економічного зростання в Україні в найближчому десятилітті повинні стати інтегровані науково-освітні центри. Вони також можуть виступати свого роду платформою когнітивної діяльності і трансмісійним механізмом, що зв'язує результати когнітивної діяльності людини з їх впровадженням у виробництво, або, інакше кажучи, перетворювати ідеї в дійсні технології. Ефективність функціонування і розвитку соціально-економічних макросистем визначається мірою інноваційної діяльності у рамках цих систем. Інноваційна сфера є основою

ефективної економічної системи і обумовлює динаміку росту її показників.

Й.А. Шумпетер ще в 1911 р. у своїй праці «Теорія економічного розвитку» сформулював і ввів в обіг поняття економічної інновації. Надалі, в 80-і роки XX ст. Б.-А. Лундвалл, данський учений дав визначення поняттю «Інноваційна система». Американський економіст Річард Р. Нельсон і англійський економіст Крістофера Фримен також внесли значимий вклад у вивчення процесів формування і розвитку національних інноваційних систем [287].

Еволюційні етапи розвитку і зміст теорії інновацій представлені нами в даному розділі.

Інновація - це новий або вдосконалений продукт, процес або організаційний метод. Інноваційна діяльність - це діяльність, пов'язана з трансформацією ідей в технологічно нові або вдосконалені продукти процеси або організаційні методи, призначені для практичного застосування.

«Національна інноваційна система - ця інституціональна структурна освіта, яка забезпечує інноваційність розвитку економіки тієї або іншої країни, тобто цілісна сукупність економічних агентів і інститутів, діяльність яких зорієнтована на здійснення і підтримку інноваційної діяльності».

Як правило, національні інноваційні системи розглядають в трьох аспектах:

- 1) національна інноваційна система - одна з генеральних концепцій інноваційного розвитку тієї або іншої країни;
- 2) національна інноваційна система - методологічна основа досліджень соціально-економічного розвитку тієї або іншої країни;
- 3) національна інноваційна система - ключовий механізм розробки і реалізації науково-технічної і інноваційної політики держави.

Базисом НІС являються когнітивні технології. Глобалізація сучасної економіки обумовлює зростання ролі інноваційного потенціалу національної економіки у світовому господарстві, «зростає інтелектуалізація основних чинників виробництва»[261].

Інноваційна діяльність стає рушійною силою економічного зростання і важливим елементом незалежності і економічної безпеки країни. Відповідно, державна соціально-економічна політика повинна акцентуватися на створенні умов активізації інноваційної діяльності, результатом якої є генерація когнітивних технологій. Крім того, державна соціально-економічна політика повинна охоплювати питання розвитку науки, освіти і підприємництва у рамках єдиної стратегії переходу країни до економіки, оснований на знаннях.

Як свідчить світова практика, держава, роблячи свій вплив (як прямий, так і непрямий) на функціонування національного господарства, повинна використати, в першу чергу, ринкові механізми дії на економіку. Це є оптимальним підходом при формуванні економіки знань, але вимагає ряду заходів адміністративного, правового і економічного характеру. До подібних заходів слід віднести:

- 1) створення нової інституціональної бази формування економіки знань, вдосконалення законодавства у сфері науки, освіти і інноваційної діяльності;
- 2) розробка і впровадження комплексних механізмів підтримки інноваційної діяльності на державному рівні;
- 3) створення специфічної інфраструктури здійснення інноваційної діяльності (матеріально-технічної бази, системи фінансово-економічного забезпечення, системи інформаційного забезпечення та ін.);
- 4) створення системи контролю, комплексної експертизи, експертної оцінки і відбору інновацій;
- 5) створення сприятливих умов здійснення підприємницької діяльності у сфері інновацій і системи ефективної комерціалізації інновацій.

Вищеназвані заходи, на наш погляд, мають бути підкріплені низкою конкретних заходів, що забезпечують досягнення поставлених цілей державної соціально-економічної політики з переходу країни до інформаційного суспільства і економіки знань. На сучасному етапі громадського розвитку провідну роль починають грати когнітивні технології,

що створюються економічно активним населенням, як базовий чинник становлення економіки знань. Тарасов С.[125] вважає, що «людський капітал - це чинник інтенсивного економічного розвитку нації, соціально-освітнього розвитку суспільства і сім'ї, це чинник орієнтації суб'єкта на всеосяжну (глобальну) інноваційність - основу «економіки знань», як наступного вищого етапу розвитку соціально-економічних стосунків суспільства.

Як відмічають багато учених-економістів, частка людського капіталу в національному багатстві України складає не більше 50%, тоді як в розвинених країнах частка людського капіталу в національному багатстві досягає 80%. Слід звернути увагу на те, що зростання національного людського капіталу можливо забезпечити, в першу чергу, за рахунок росту індивідуальних знань, умінь і навичок індивідів, а також за рахунок активізації когнітивної діяльності. Таким чином, якість національного людського капіталу є важливою умовою і одним з головних чинників громадського розвитку. Українська економіка має певний науково-освітній потенціал. Проте, для найбільш ефективного його використання необхідно забезпечити формування специфічної інфраструктури, зокрема, створити мережу інтегрованих науково-освітніх центрів, як основу національної інноваційної системи України. Ці центри є найбільш перспективною формою взаємодії учених, дослідників і практиків.

Економіка, заснована на знаннях, характеризується високою долею державних і приватних витрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки. За даними ЮНЕСКО, рівень витрат на НДР в Україні трохи більше 1% від об'єму ВВП, що в 3 - 4 рази менше, ніж в країнах-лідерах.

Сучасні дослідники, у більшості своїй, вважають, що в найближчому майбутньому економічне зростання забезпечуватиметься за рахунок розвитку комплексу «з чотирьох напрямів: біо-, інфо-, нано і когнітивні технології, причому когнітивна наука повинна стати міждисциплінарним базисом пізнавальної діяльності. Це обумовлюється тим, що когнітивні функції організму людини (інтелект, пам'ять, мова, виконання цілеспрямованих дій

(праксис) і цілісне сприйняття дійсності (гнозис)) дають можливість людині отримувати, накопичувати, переробляти і використати інформацію. У свою чергу, формалізація когнітивних здібностей людини дає можливість застосовувати когнітивні технології в процесі здійснення інноваційної діяльності в економіці. За прогнозами багатьох дослідників, саме когнітивні технології стануть рушійною силою сьомого технологічного устрою. Крім того, когнітивна діяльність забезпечує виконання ряду взаємодоповнюючих і взаємообумовлених функцій у рамках національної інноваційної системи:

- 1) науково-дослідну;
- 2) дослідно-конструкторську;
- 3) освітню;
- 4) інноваційну.

Науково-дослідна і дослідно-конструкторська функції є основою техніко-технологічного розвитку. Освітня функція забезпечує розвиток інтелектуальних здібностей людини. В сукупності науково-дослідна, дослідно-конструкторська і освітня функції когнітивної діяльності людини формують інноваційну функцію, яка, у свою чергу, являється базовою в розвитку національної інноваційної системи, створюючи фундамент економіки знань.

Розвиток національної інноваційної системи на основі когнітивної діяльності людини - це найбільш раціональний шлях становлення в Україні на основі ефективної економіки, заснованої на знаннях. Проте, необхідно відмітити, що вклад вітчизняних інноваційних майданчиків (ЗВО, технопарків, закритих адміністративно-територіальних утворень і так далі) в становлення національної інноваційної системи менш значимий, чим про це прийнято писати в публікаціях. Причина такого положення в тому, що інноваційні майданчики занурені в економічне середовище, яке не відноситься до інноваційного устрою. Крім того, перехід України до ринкової економіки відбувався на тлі несприятливих тенденцій зростання долі третього технологічного устрою в структурі галузей національної економіки при

зниженні долі четвертого і практичному зникненні п'ятого устрою. Таким чином, можна говорити про те, що на даний момент часу в Україні потрібно створення певного майданчика для подальшого вибудовування національної інноваційної системи. Роль такого майданчика, як відзначалося вище, може узяти на себе мережу інтегрованих науково-освітніх центрів. Проте, важливо наслідувати принцип, згідно з яким мережа інтегрованих науково-освітніх центрів повинна функціонувати і розвиватися під контролем держави, у рамках національної інноваційної політики з використанням ринкових механізмів і на основі приватного капіталу. Подібний підхід повинен дозволити максимально використати інтелектуальний потенціал країни, а також забезпечити функціонування НІС фінансовими ресурсами. Також необхідно пропрацювати поєднання державних, регіональних, місцевих і корпоративних програм інноваційного розвитку з урахуванням територіальних особливостей країни [219].

Національна інноваційна система України вибудовується хаотично, на державному рівні реалізується декілька великих інноваційних проектів, проте вони не вбудовані в єдину систему і функціонують у рамках традиційної економіки. Відмітимо, що при формуванні національної інноваційної системи України необхідно враховувати два важливі аспекти:

- 1) ефективність НІС в сучасному суспільстві багато в чому визначається масовою залученістю населення країни;
- 2) інституціональною особливістю України є багатоукладність національної економіки і висока диференціація територіального розвитку країни.

Розвиток національної інноваційної системи бачиться найбільш оптимальним в якості мережевої структури, при цьому суб'єкти інноваційної діяльності, взаємодіючи у рамках цієї системи, дістають доступ до специфічних ресурсів, на що також вказує у своїх працях українські вчені. Подібної взаємодії можна досягти у рамках мережі інтегрованих науково-освітніх центрів, які об'єднують науку, освіту і підприємницьку сферу і

стануть точками інноваційного зростання української економіки. Інтегровані науково-освітні центри, як основа національної інноваційної системи дозволять створити єдину інформаційну і техніко-технологічну платформу, на базі якої буде можливо забезпечити отримання, накопичення і обмін «новим знанням» між учасниками НІС, а також комерційну реалізацію інновацій.

Останніми роками активно розвивається сфера застосування когнітивних технологій в економіці і управлінні, обговорюються можливості використання когнітивних технологій, як одного з найбільш перспективних інструментів інноваційної діяльності. При цьому первинним завданням модернізації національної інноваційної системи України стає впровадження когнітивного інструментарію в процеси продукування інновацій. У свою чергу, система взаємодіючих інтегрованих науково-освітніх центрів, створених у рамках соціально-економічних макросистем України, повинна забезпечити пошук, накопичення і вільний обмін інформацією між учасниками інноваційних процесів (суб'єктами, що виконують функції виробництва, просування і використання інновацій, а також обслуговування і регулювання інноваційної діяльності) [204].

З метою здійснення інноваційної діяльності у рамках соціально-економічних макросистем країни потрібне застосування нових технологій, які дозволять розвивати когнітивні навички людини з метою подальшого найбільш ефективного продукування інновацій. Крім того, когнітивні технології є інтелектуальними засобами координації і інтеграції складних соціально-економічних макросистем.

Узагальнюючи, слід зазначити, що застосування когнітивного інструментарію дає можливість сформувати таку систему, яка дозволить найефективніше здійснювати інноваційну діяльність в масштабах країни, з урахуванням її масштабів і територіальної диференціації рівня економічного розвитку.

У сучасному світі рівень соціально-економічного розвитку країни і, відповідно, рівень і якість життя населення визначаються здатністю

національної економіки забезпечувати генерацію і комерціалізацію інноваційних продуктів і технологій. А це, у свою чергу, стає можливим за рахунок здійснення суб'єктами господарювання в інноваційній сфері, а також за рахунок активності населення в області продукування нових ідей.

Реалізація інноваційного сценарію розвитку дозволить нам добитися кардинального підвищення продуктивності праці. Вирішуючи задачу радикального підвищення ефективності нашої економіки, ми повинні створити стимули і умови для просування цілого ряду напрямів. Це, передусім, формування національної інноваційної системи [193].

3.3. Методичні основи формування інноваційних шляхів розвитку публічного управління соціально-економічними процесами

Необхідність реалізації інноваційного сценарію розвитку української економіки також підтверджується даними ЮНЕСКО. У рейтингу країн світу по рівню витрат на НДР у відсотках до ВВП України займає лише 32 місце, а витрати складають 1,16% ВВП тоді, як в країнах першої десятки витрати складають від 2,37% ВВП Австралії до 4,4% ВВП Ізраїлю [130].

Темпи росту внутрішніх витрат на НДР в Україні також не можна вважати достатніми для забезпечення випереджаючого інноваційного розвитку положення країни на світовому ринку наукомісткої продукції, безпосередньо, залежить і її національна безпека. Тому інноваційний шлях розвитку економіки країни визнається магістральним і навіть єдино можливим для зміцнення позиції національної економіки в умовах міжнародної конкуренції, що посилюється, і глобалізації.

Довгостроковий вплив на регіональний розвиток роблять погоджені дії у сфері інноваційної політики з боку органів влади, компаній, університетів і наукових організацій. При цьому непослідовна політика регіональних органів

влади посилює волатильність позиції регіону в рейтингу, але не веде до стійкого зростання.

Проте формування національної інноваційної системи вимагає серйозних структурних і інституціональних перетворень, при цьому рушійною силою росту економіки повинні стати знання і когнітивна діяльність людини. У даному контексті особливу значущість набуває формування державою відповідних умов для здійснення інноваційної діяльності і залучення інвестицій в цю сферу. Відмітимо, що формування національної інноваційної системи повинне здійснюватися, виходячи з особливостей тієї або іншої країни з обліком природно-економічних умов. Нині стає важливою необхідність розробки концепції формування і розвитку національної інноваційної системи в Україні, яка дозволить забезпечити повномасштабний перехід національної економіки від постіндустріального типу до економіки, заснованої на знаннях, а в подальшому і до когнітивної економіки. Проте, в дослідженнях вітчизняних авторів-економістів відзначається відсутність в нашій країні дієвих інститутів вітчизняної інноваційної сфери. Таким чином, на нашу думку, потрібно розгляд передумов і обмежень формування і розвитку національної інноваційної системи [129].

До передумов формування і розвитку національної інноваційної системи в Україні можна віднести:

1. Значний потенціал внутрішнього ринку в Україні.
2. Досить високий рівень і якість освіти населення країни.
3. Наявність у багатьох галузях ексклюзивних проривних технологій, які здатні стати основним драйвером росту національної економіки.
4. Зростання рівня інноваційної активності населення.

До обмежень формування і розвитку національної інноваційної системи в Україні можна віднести:

1. Венчурний характер діяльності у сфері інновацій.
2. Висока вартість процесів розробки і впровадження інноваційних продуктів і технологій.

3. Недостатнє фінансування інвестиційних проектів з боку держави.
4. Недостатній приплив приватних інвестиційних засобів у сферу інновацій на етапах розробки і впровадження нововведень.
5. Низький техніко-технологічний рівень виробничих процесів в цілому по країні.
6. Відсутність розвиненої інфраструктури.
7. Недостатнє і неефективне фінансування наукової і освітньої діяльності.
8. Сильна конкуренція на міжнародному ринку інноваційних продуктів і технологій.
9. Відсутність в переважній більшості галузей української економіки стимулювання суб'єктів господарювання з боку держави в здійсненні діяльності у сфері інновацій.
10. Низький рівень інноваційної активності господарюючих суб'єктів.
11. Слабкі інтеграційні процеси в інноваційній сфері.
12. Відсутність ефективних науково-виробничих структур.
13. Недосконалість нормативно-правової і законодавчої бази в інноваційній сфері.
14. Висока диференціація соціально-економічного розвитку територій по країні.
15. Відсутність стратегічної державної політики у сфері науки, освіти і інновацій [127, с. 69].

Проведений аналіз структури національної економіки України, дозволив запропонувати наступні заходи, а саме:

1. З метою прискорення динаміки росту української економіки, державі в особі органів влади треба надавати підтримку наукомістким галузям, які історично стали такими, і які забезпечені кваліфікованими кадрами і високими технологіями, наприклад, авіакосмічна промисловість і оборонно-промисловий комплекс. Це ті галузі, які можуть стати основою інноваційного розвитку національної економіки в Україні.

2. З метою підвищення ефективності використання виробничих фондів вітчизняних підприємств і залучення іноземних інвестицій вимагається посилити процеси взаємодії українських компаній із зарубіжними в інноваційній сфері. Крім того, це дозволить додатково створити робочі місця і задіяти вітчизняні наукові і висококваліфіковані кадри.

3. З метою збільшення долі вироблюваних інноваційних продуктів і технологій у ВВП країни вимагається забезпечити взаємодію українських промислових і високотехнологічних компаній.

4. З метою підвищення доходів українських компаній вимагається наростити експорт високотехнологічної продукції шляхом виведення вітчизняних компаній на міжнародний ринок інновацій.

Для забезпечення збалансованого функціонування і розвитку національної економіки, стабільного економічного зростання потрібно здійснення державної підтримки процесів створення і розвитку національної інноваційної системи України. Базисом НІС у рамках соціально-економічних макросистем, на наш погляд, повинні стати інтегровані науково-освітні центри. При цьому основним елементом НІС повинна стати система підтримки з боку держави не лише у сфері інновацій, але і у сфері стимулювання когнітивної діяльності. Роль держави у даному контексті полягає в здійсненні контролю процесу функціонування національної інноваційної системи, координації діяльності інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем і фінансуванні пріоритетних сфер економіки. З метою забезпечення безперебійності функціонування НІС, а також забезпечення максимально ефективної взаємодії держави з суб'єктами НІС, на наш погляд, потрібно створення єдиного координаційного центру. Головним завданням цього центру, якраз, і повинні стати координація роботи науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем і акумуляція нових знань, отриманих в результаті когнітивної діяльності в системі інтегрованих науково-освітніх центрів [125, с. 38]. Результатом функціонування національної інноваційної системи

повинні стати генерування і акумуляція нових знань і їх комерціалізація, що може бути забезпечено, на нашу думку, безпосередньо, за рахунок створення інтегрованих науково-освітніх центрів, які об'єднують фундаментальну і прикладну науку, сферу освіти і сферу підприємництва і здійснюватимуть взаємодію з державою через єдиний координаційний центр.

Виділимо функції держави при формуванні і розвитку національної інноваційної системи України [118]:

1. Створення інституціональних умов здійснення когнітивної діяльності людини і стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів сфери приватного підприємництва.

2. Розробка і реалізація відповідної державної політики у сфері науки і освіти.

При цьому основою національної інноваційної системи повинні стати наука і освіта, які забезпечують новими знаннями і технологіями безперебійність протікання процесу інноваційної діяльності на усіх її етапах. Фактично, наука і освіта забезпечують економіку когнітивними ресурсами. При цьому суб'єкти підприємництва забезпечують втілення в життя інноваційних проектів.

В цілому структура національної інноваційної системи включає наступні підсистеми:

- 1) підсистема державного управління у сфері науки, освіти і інновацій;
- 2) сформована і забезпечена державою підсистема інститутів у сфері науки, освіти і інновацій;
- 3) підсистема державного і приватного фінансування науки, освіти і сфери інновацій;
- 4) підсистема, що включає державні і приватні наукові організації;
- 5) підсистема, що включає державні і приватні освітні організації;
- 6) підсистема, що включає державні і приватні інноваційні компанії.

Також, необхідно звертати увагу на те, що у більшості промислово розвинених країн утворилася модель, що є проекцією виробничих, наукових,

освітніх мереж на території регіону або агломерації регіону. Такі мережі включає автономні і взаємозв'язані ланки - виробничі комплекси, освітні і наукові центри. Вони, беручи участь в кооперації один з одним (часто на умовах конкуренції), утворюють територіальні інноваційні вузли або кластери.

Таким чином, необхідність формування і розвитку національної інноваційної системи з урахуванням територіальних і інших особливостей країни, яка також ґрунтуватиметься на діяльності інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем стає обґрунтованою.

Проблема соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення високої якості життя населення вимагає серйозних структурних перетворень системи управління. В умовах глобалізації і становлення інформаційного суспільства, розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні, цифровизації економіки, враховуючи масштаби країни, її адміністративно-територіальне ділення і специфіку її макрорегіонів, в якості таких перетворень слід розглядати, в першу чергу, вибудовування системи публічного управління соціально-економічними макросистемами [113, с. 430].

Система публічного управління дозволить забезпечити ефективну взаємодію органів державної і публічної влади, а також некомерційних і комерційних організацій різних організаційно-правових форм і громадян. Реалізація політики публічного управління дозволить забезпечити збалансованість розвитку соціально-економічних макросистем, вихід на траєкторію стійкого росту в цілому в економіці і, як результат, досягти високої якості життя населення.

Орієнтованість державної політики на розвиток науки і освіти, стимулювання інноваційної активності суб'єктів підприємницької діяльності дозволять сформувати адекватну реаліям ринкової економіки в сучасних умовах модель росту української економіки і розвитку існуючих економічних систем.

Таким чином, розвиток соціально-економічних макросистем на основі формування інтегрованих науково-освітніх центрів національної інноваційної системи України є одним з чинників інтенсифікації росту національної економіки, що, на наш погляд, дозволить здійснити перехід країни до інформаційного суспільства, що базується на економіці, заснованій на знаннях. У свою чергу, національна інноваційна система, що ґрунтується на когнітивній діяльності людини, означатиме облік об'єктивних тенденцій становлення економіки знань, а, отже, приведе до підвищення ефективності заходів, що реалізуються, у рамках збалансованого розвитку соціально-економічних макросистем.

Розвиток соціально-економічних макросистем частенько вимагає реалізації проектів, які зачіпають два і більше макрорегіони, що особливо актуально в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні. До таких проектів слід віднести створення мережі інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках соціально-економічних макросистем. Ці центри повинні стати основою національної інноваційної системи, що дозволить створити єдину інформаційну і техніко-технологічну платформу, на базі якої буде можлива реалізація проектів по соціально-економічному розвитку макрорегіонів з урахуванням їх специфіки. Найбільш ефективну взаємодію усіх учасників такого проекту можливо забезпечити безпосередньо у рамках системи публічного управління. Розробка «надрегіональних» проектів повинна здійснюватися у рамках роботи інтегрованих науково-освітніх центрів або при їх безпосередній участі, що дозволить використати вже існуючі структури і ресурси [109].

Це призводить до необхідності формування гнучкого механізму «надрегіонального» узгодження стратегічно значимих ініціатив (пріоритетів, цілей, заходів, джерел фінансування в конкретних регіонах), що забезпечує ефективну взаємодію різних систем в макроекономічному просторі.

Рішення цієї задачі лежить в площині розвитку системи принципів публічного управління на міжрегіональному рівні, залучення максимально

великої кількості зацікавлених сторін в процес визначення стратегічних пріоритетів розвитку територій при реалізації проектів «надрегіонального» рівня.

Максимізація переваг геоелектронічного і стратегічного положення, природно-кліматичних умов макрорегіонів вимагає підтримка при реалізації великих інфраструктурних проектів, у тому числі, з точки зору організації управління реалізацією «надрегіональних проектів».

Пропонований автором підхід до публічного управління соціально-електронічним розвитком макрорегіонів побудований на усіх вищеназваних специфічних рисах, характерних для цих територіально-просторових утворень в системі адміністративно-територіального ділення [104, с. 205].

Враховуючи це, система управління макрорегіоном має бути досить гнучкою, щоб швидко реагувати на зміну складу учасників, що впливають на ухвалення рішень з конкретних проектів і їх узгодження з внутрішньорегіональними стейкхолдерами і стратегічними документами. Крім того, вона має бути досить «прозорою», притягати широку зацікавлену громадськість, тобто носити публічний характер.

Таким чином, система публічного управління макрорегіонами має бути побудована за принципом формування тимчасових робочих груп, що полягають кожен з представників відповідних державних і регіональних органів влади, інших стейкхолдерів.

Відповідно до представленої схеми, система публічного управління розвитком макрорегіону може бути реалізована через формування деякого набору «надрегіональних проектів», визначуваних виходячи з потреб просторового розвитку країни в цілому, з одного боку, і внутрішнього потенціалу областей, що входять до складу макрорегіону, з іншою.

Таким чином, публічне управління на макрорегіональному рівні можна звести до управління рядом конкретних проектів. В цьому випадку досить легко визначатиметься результативність управління, яка може бути оцінена з точки зору досягнення конкретних результатів (наприклад, будівництво доріг

в єдиній транспортно-логістичній системі).

Також позитивною рисою пропонованої схеми є використання вже існуючих управлінських структур і ресурсів державного і регіонального рівнів без необхідності та створення жорстких структур на рівні макрорегіону. Тут головним принципом є створення тимчасових робочих груп, які формуються спеціально для реалізації конкретного проекту, після закінчення якого група розформовується, а її учасники можуть бути перегруповані під потреби нових проектів.

Крім того, пропонована схема дозволяє об'єднувати зусилля і ресурси різної кількості регіонів макрорегіональної системи в різних «надрегіональних проектах» відповідно до того, наскільки вони їх можуть зачіпати з територіальної точки зору, а також наявності внутрішніх ресурсів і потреб у конкретних регіонів в участі в таких проектах. Це також дозволить регіонам підвищити рівень міжрегіональної взаємодії, взаємодії з державними структурами, ефективно конкурувати за додаткові державні ресурси, а державним структурам - отримувати зворотний зв'язок [184].

Принципи прозорості і відкритості, необхідні для реалізації моделей публічного управління, при пропонованому підході є необхідними умовами успішної організації роботи подібних груп.

Пропонується на початкових етапах передпроектного управління створювати спеціалізовані сайти, що дозволяють у відкритому доступі в поточному режимі отримувати усю необхідну інформацію про плановані до реалізації проекти, етапи і звіти про результати їх реалізації. Також необхідно організувати збір і обробку інформації від широкої громадськості, що відбиває погляд місцевого населення на необхідність реалізації відповідних проектів (на передпроектному етапі). При ухваленні рішення про реалізацію проекту усі матеріали, що відбивають процес досягнення поставлених цілей, контрольні точки з проміжних цілей і інша корисна інформація про позитивний накопичений досвід, повинні доводитися до усіх зацікавлених учасників.

Недолік координації між відомствами різного рівня призводить до дублювання ними заходів підтримки, а також до нераціонального розподілу ресурсів. Це, у свою чергу, призводить до дисбалансу і неефективності політики публічного управління і регулювання. Уперше дискусії з цієї проблеми стали вестися в Європейському Союзі з 2009 року на рівні парламентських слухань. Експертною групою ЄС Knowledge for Growth була запропонована концепція «розумної спеціалізації» як спосіб підвищення інвестиційної привабливості європейських регіонів для глобальних компаній.

На наш погляд, подібна концепція може бути застосовна і у рамках пропонованого нами підходу з публічному управлінню соціально-економічними макросистемами, при цьому, створення мережі інтегрованих науково-освітніх центрів стане основою розумної спеціалізації і дозволить об'єднати зусилля органів влади усіх рівнів управління, науки, освіти, бізнесу і громадянського суспільства [97].

Розумна спеціалізація припускає рішення ряду завдань і виконання певних етапів :

спочатку задаються загальні умови розробки і реалізації стратегій; визначається достовірність пріоритетів;

формується єдині бази даних, що забезпечують проведення усебічного аналізу;

здійснюються безпосередній вибір пріоритетів інноваційного розвитку, розробка стратегій і їх реалізація;

створюються відповідні координаційні структури.

Наявність у регіонів інноваційних пріоритетів, що пропрацювали до рівня стратегії, є відправною точкою реалізації проекту. При цьому розумні спеціалізації зважають на специфіку регіональної економіки, а крім того, розумну спеціалізацію відрізняє доказовість за допомогою кількісних показників. Усі параметри можуть бути перевірені емпірично за допомогою експертиз, показники - конкретизовані і прораховані, ефективність виражена в конкретних вимірюваних одиницях.

Ідентифікація основних критеріїв вибору пріоритетів, які можуть бути використані в якості орієнтирів при розробці стратегії соціально-економічного розвитку макрорегіонів, в нашому випадку, була проведена на основі оцінки збалансованості розвитку соціально-економічних макросистем.

Таким чином відмітимо, що економіка знань на більш високий рівень ставить вкладення в людський капітал, прирівнюючи їх до капітальних вкладень. Мета - максимізація прибутку в умовах економіки знань не є економічно виправданою, ефективною і сприяючою розвитку. У економіці знань ключовою метою є розвиток когнітивної діяльності людини як виробника знань. Саме дотримання цієї мети робить нескінченним процес генерації нових знань, що лягають в основу росту економічних показників, в основу росту рівня життя і добробуту. В зв'язку з цим економіка знань вимагає іншої економічної моделі побудови взаємовідносин з приводу виробництва, розподілу і споживання благ, відмінної від традиційної моделі ринкової економіки.

Нова модель має бути заснована на принципах взаємодії матеріального виробництва і сфер, що формують людський капітал, принципах пріоритетного розвитку людського капіталу. Розуміння економіки знань, як об'єктивного процесу, означає необхідність обліку тенденцій становлення економіки знань при ухваленні управлінських рішень, які засновані на єдиній політиці взаємодії держави і соціально-економічних макросистем.

Реалізація управлінських рішень, прийнятих на основі інших принципів і підходів, приведе до виникнення протиріч між цілями і результатами, що ставить під сумнів будь-які спроби перейти до збалансованого стійкого розвитку країни.

Публічне управління соціально-економічними макросистемами в умовах інституціонального середовища, що змінюється, вимагає активної взаємодії органів влади усіх рівнів [44, с.126]. Таким чином, органи державної влади і місцевого самоврядування взаємодіють в цілях найбільш ефективного рішення соціально-економічних завдань в інтересах населення, що проживає

на відповідній території, і входять в єдину систему публічної влади. Значні розриви в розвитку регіонів, на наш погляд, зумовлюють необхідність здійснення публічного управління в розрізі соціально-економічних макрорегіонів. Мережа інтегрованих науково-освітніх центрів у рамках національної інноваційної системи, на нашу думку, забезпечить урахування регіональної специфіки і появу «точок росту» соціально-економічних макросистем.

Державна політика у сфері регулювання функціонування національної економіки повинна здійснюватися з метою зменшення негативних наслідків, що породжуються фазою кризи [28].

В силу значного впливу зовнішніх чинників на функціонування і розвиток української економіки, виникає необхідність розробки заходів публічного регулювання зовнішньої спрямованості. Ці заходи повинні включати:

- моніторинг і усебічний аналіз чинників зовнішньої дії на темпи розвитку національної економіки;
- вивчення досвіду розвинених країн в питаннях розвитку національних економік;
- розробку протекціоністських заходів в зовнішньоекономічній діяльності.

У сфері внутрішньої державної політики регулювання економіки, з урахуванням масштабів, акцент має бути зроблений на стратегічний розвиток соціально-економічних систем окремих територій.

Ефективне управління соціально-економічними системами в кризових умовах може бути забезпечено тільки за умови обліку територіальної диференціації. При цьому причини криз на рівні соціально-економічних систем в Україні багато в чому обумовлені особливостями їх розвитку.

Відсутність політики управління соціально-економічними системами посилює дії специфічних негативних екзогенних і ендогенних чинників, одним з яких, на наш погляд найбільш важливим, є відсутність адекватною

реаліям часу політики управління територіями, що мають спільність природно-кліматичних, соціально-економічних, національно-культурних і інших умов.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що глибоке вивчення тих або інших аспектів незбалансованого функціонування соціально-економічних систем і їх трансформацій дозволить з певною часткою ймовірності прогнозувати їх подальший розвиток і визначати основні напрями політики управління економічними системами з метою досягнення стабільного розвитку. Це дозволить мінімізувати вплив глобальних кризових явищ на соціально-економічні системи і надалі забезпечить стійке економічне зростання, яке дозволить забезпечити підвищення рівня і якості життя населення.

Таким чином, в якості причин змін соціально-економічних систем можна виділити об'єктивні причини, до яких відносяться циклічні закономірності економічного розвитку, загальні тенденції світового ринку і суб'єктивні причини, викликані чинниками внутрішнього розвитку. Це політична, інвестиційна і технологічна складові економіки окремих країн, територій або регіонів.

Формування системи стійких зв'язків в структурі соціально-економічної системи забезпечує її збалансоване функціонування і розвиток і, відповідно, забезпечує стабільне економічне зростання у рамках національного господарства. Як раніше відзначалося нами, формування подібної системи зв'язків може бути забезпечене за рахунок налагодження співпраці між господарюючими суб'єктами [26]. Подібна співпраця (наприклад, у формі створення інтегрованих науково-освітньо-виробничих комплексів) може сприяти створенню нових робочих місць, розв'язати проблему безробіття, підвищити доходи населення, підвищити доходність підприємств, збільшити рівень податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів бюджетної системи, що зробить позитивний вплив на рівень соціально-економічного розвитку країни. Стійкість і ефективність усієї національної економіки забезпечується

збалансованістю функціонування і розвитку соціально-економічних систем. Кризові явища останніх років зробили негативний вплив на їх стабільність. При цьому, більше диверсифіковані за своєю структурою соціально-економічні системи виявилися більше адаптовані до нових умов господарювання. Це означає, що колишня парадигма зростання української економіки, заснована на принципах забезпечення стійкості національної економіки в цілому, в першу чергу, за рахунок добувного сектора, є нежиттєздатною в кризових умовах, отже, національна економіка сучасної України повинна спиратися на концепцію збалансованого функціонування соціально-економічних систем і бути орієнтована на диверсифіковану модель їх розвитку [48, с.13].

Вважаємо важливим відмітити, що недолік фінансових і інвестиційних ресурсів також стає перешкодою збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних систем. Виходячи з цього, можна зробити висновок про необхідність створення умов для залучення інвестиційних ресурсів і проведення роботи з розробки схеми фінансових потоків у рамках соціально-економічних систем. Метою реалізації позначених заходів є визначення структури фінансування, первинний розподіл і перерозподіл фінансових коштів, їх освоєння. При цьому необхідно виявити «вузькі» місця, що перешкоджають ефективному використанню фінансових ресурсів, і знайти шляхи оптимізації фінансування.

Ключовою проблемою в забезпеченні стійкого економічного зростання в Україні являється висока диференціація в рівні розвитку окремих територіальних соціально-економічних систем, що, у свою чергу, впливає на міру соціально-економічної стабільності в країні. Це ускладнює розробку прогнозних сценаріїв економічного розвитку, визначення кількісних критеріїв стійкості функціонування національної економіки [53, с.99].

Можливим рішенням позначених проблем є формування стійкої інституціональної структури з урахуванням інтересів держави. Тому пріоритетними напрямками державної політики у сфері функціонування і

розвитку соціально-економічних систем повинні стати:

1. Інституціональне реформування української економіки, яке повинне сприяти координації діяльності органів влади усіх рівнів і господарюючих суб'єктів з метою забезпечення збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних систем.
2. Створення механізмів і інструментів управління соціально-економічними системами.
3. Розробка набору заходів з підтримки інноваційних, високотехнологічних і конкурентоздатних галузей і секторів національної економіки.
4. Забезпечення припливу інвестицій, в т.ч. іноземних, за рахунок створення сприятливого інвестиційного клімату.
5. Розробка заходів, спрямованих на скорочення розшарування населення країни за рівнем доходів, підвищення рівня і якості життя населення.
6. Реструктуризація національного господарства і забезпечення ефективності його функціонування в умовах сучасних глобальних політичних і економічних процесів.
7. Підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

Програми і стратегії розвитку соціально-економічних систем покликані для управління їх збалансованістю, їхнім важливим елементом є аналіз і оцінка потенціалу розвитку соціально-економічних систем, який стає відправною точкою формування науково-обґрунтованої концепції і національної політики в області функціонування і розвитку соціально-економічних систем.

Також, при розробці програм і стратегій функціонування і розвитку соціально-економічних систем важливу роль грає прогнозування. При цьому воно повинне охоплювати різні аспекти функціонування соціально-економічних систем такі, як:

- демографічні особливості функціонування соціально-економічних

систем;

- ресурсний потенціал (наявність природно-кліматичних, фінансових та ін. ресурсів);
- рівень попиту і пропозиції на види продукції, товарів, послуг;
- аналіз виробничого потенціалу і багато інших аспектів;

За підсумками аналізу робиться оцінка макроекономічної ситуації і формується прогноз реалізації стратегії розвитку соціально-економічної системи.

Проте, недостатньо дати прогнози розвитку соціально-економічної системи на перспективу. Необхідно розробити комплексну модель функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми на основі ринкових механізмів, визначити інструменти дії на систему, «точки росту», що управляє, на основі інновацій, способи і принципи інвестування. Саме модель розвитку буде тим сценарієм, який дозволить утримувати збалансованість соціально-економічної макросистеми.

Економічне зростання і збереження збалансованості соціально-економічних систем в довгостроковій перспективі нерозривно пов'язані із становленням економіки інноваційного типу, а значить є пріоритетом для усіх рівнів влади. При цьому метою, яка ставиться нині у рамках державної політики, є досягнення збалансованого соціально-економічного положення на основі масштабного залучення інвестицій і впровадження інновацій.

Механізм управління інноваційною діяльністю існує і функціонує в системі публічного управління як самостійна підсистема і є одним з ключових елементів політики переходу до економіки нового типу.

Висновки до третього розділу

1. Сформульовані принципи розвитку механізму публічного управління соціально-економічними процесами в умовах інформаційного суспільства з урахуванням зростання ролі і значення партисипації. Обґрунтовано, що загальні принципи (принцип транспарентності інформації, забезпечення стійкого зворотного зв'язку інститутів влади з інститутами суспільства, партнерства, інтерактивності взаємозв'язку, системності обліку інтересів різних інститутів суспільства та ін.) діють відповідно до затверджених нормативно-правових актів. Для забезпечення подальшого розвитку партисипативного механізму публічного управління вони мають бути доповнені специфічними принципами (демонстрації результативності партисипативних взаємодій, динамізму партисипації, стимулювання партисипативної взаємодії та ін.).

2. Дослідження зарубіжного і вітчизняного досвіду, динаміки і результативності соціально-економічних процесів (на прикладі США, Бразилії, Великобританії, ЮАР, Мексики та ін.) показало розширення масштабу транспарентності інститутів влади, активізацію їх взаємодії з інститутами суспільства за допомогою електронних сервісів, он-лайнконсультаций, голосувань, петицій, застосування технології краудсорсинга, дієвість законів про інформаційну відкритість інститутів влади і функціонування «відкриті уряди».

Доведено, що моделі партисипативного механізму публічного управління з урахуванням його типології (нормативний, ресурсний, позитивний, адаптивний) не є альтернативними (взаємовиключними) і припускають, що реалізація моделі кожного подальшого типу партисипативного механізму (ресурсного, позитивного і адаптивного) включає елементи моделі кожного попереднього типу, розвиваючи їх і приводячи у відповідність з існуючими умовами. При цьому реалізація моделі

адаптивного типу партисипативного механізму публічного управління є ситуаційним вибором характеру взаємодії інститутів публічної влади з інститутами суспільства.

Запропоновано визначати розвиток механізму публічного управління соціально-економічними процесами, як спрямовану, закономірну зміну зв'язків і стосунків між інститутами влади і суспільства, в ході якого відбувається якісна модифікація технологій ухвалення рішень, реалізації заходів і дій інститутів влади, що відповідають за розробку і реалізацію соціально-економічної політики і інститутів суспільства, що беруть участь в її підготовці, узгодженні і реалізації. З цих позицій розроблені: *графічна* варіантна модель розвитку механізму в умовах інформаційного суспільства (на підставі теорій Д. Белла, М. Кастельса, П. Хіманена, Й. Масуди, М. Пората, Е. Тоффлера), що базується на представленні життєвого циклу еволюції суспільства і що відповідає кожній стадії типу механізму, алгоритм переходу від одного типу до іншого.

Виділені основні шляхи підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами в умовах інформаційного суспільства:

підвищення відкритості і наближення діяльності муніципальних органів публічного управління до інститутів суспільства;

розширення практики реалізації громадських слухань, що дозволяють оповіщати інститути суспільства про найважливіші рішення, що приймаються інститутами публічної влади;

активізація використання таких форм громадського контролю, як заслуховування звітів посадовців, особисті зустрічі представників місцевої влади і суспільства та інше. Реалізація цих шляхів забезпечить створення умов для формування багаторівневих партисипативних взаємодій на основі єдності інтересів, взаємної довіри, відкритості і зацікавленості в поліпшенні держави.

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій, щодо удосконалення публічного управління соціально-економічними процесами.

Результати проведених досліджень уможливають отримання таких висновків:

1. Систематизовано значення публічного управління в соціально-економічних процесах держави. Визначено, що публічне управління соціально-економічними макросистемами в умовах інституціонального середовища, що змінюється, повинно мати на меті зниження негативного впливу змін інституціонального середовища і забезпечення збалансованості, для чого потрібна взаємодія двох чинників: по-перше, системи прямого адміністративного управління функціонуванням і розвитком соціально-економічної макросистеми; по - друге, системи ринкового регулювання функціонування і розвитку соціально-економічної макросистеми. З'єднання двох вищеперелічених чинників в єдину структуру публічного управління і дасть ефект мінімізації негативних процесів, викликаних як ендегенними, так і екзогенними чинниками. Основне ж завдання застосування подібного механізму полягає не лише в згладжуванні впливу кризових явищ на функціонування і розвиток соціально-економічної макросистеми, але і в їхньому попередженні.

2. Визначено вплив глобальних інституціональних змін на процеси формування публічного управління соціально-економічних макросистем. Окреслено, що основу публічного управління соціально-економічними макросистемами складає концептуальний підхід до його організації. Ключова роль організації процесу управління полягає в досягненні цілей і рішенні завдань об'єкту управління з найменшими ресурсними витратами. Якщо цілі

мають точні і чіткі кількісні і якісні параметри, зорієнтовані на збалансоване функціонування і розвиток, то ефективність управління соціально-економічними макросистемами більшою мірою залежатиме від зовнішніх чинників. В умовах економічної глобалізації, відсутності стабільності зовнішнього середовища особливу значущість набуває необхідність розробки і застосування таких механізмів політики управління соціально-економічними макросистемами, які дали б можливість на основі зіставлення екзогенних і ендегенних чинників визначення стратегії функціонування і розвитку окремих соціально-економічних макросистем. Публічне управління соціально-економічними макросистемами обумовлює необхідність проведення моніторингу змін інституціонального середовища макросистеми з метою здійснення оперативних заходів по нівеляції або повній ліквідації загроз функціонуванню і розвитку соціально-економічних макросистем і акцентування зусиль на їх потенціалі.

3. Оцінено інституціональні умови збалансованого публічного управління соціально-економічними макросистемами. Констатовано, що ключовим чинником, який впливає на розвиток соціально-економічних систем, є рівень збалансованості їх функціонування. Збалансоване функціонування соціально-економічної макросистеми багато в чому залежить від рівня ефективності господарюючих суб'єктів, який, у свою чергу, визначається їх економічною самостійністю (самозабезпеченністю, самофінансуванням, самоокупованістю і тому подібне). Крім того, необхідно результативно використати інструменти публічного управління макросистемами (як ринкові, так і директивні). Знаходження основних параметрів, що характеризують розвиток соціально-економічних систем, у збалансованому стані досягається, передусім, за рахунок погодженого динамізму їх структурних елементів, що мають оптимальне співвідношення. У сучасних умовах потрібний новий підхід до проблеми забезпечення збалансованого функціонування і розвитку соціально-економічних систем, який обумовлює вироблення прогресивних форм і методів взаємодії

господарюючих суб'єктів між собою, а також з органами публічного управління у рамках соціально-економічної макросистеми.

4. Проаналізовано методичні особливості управління збалансованістю функціонування механізмів соціально-економічних макросистем. Обґрунтовано, що існує специфіка управління соціально-економічними макросистемами в умовах їх трансформацій і інституціонального середовища, що змінюється. Управління здійснюється за рахунок узгодження висунених цілей з інтересами суб'єктів господарської діяльності; узгодження інтересів взаємодіючих сторін у рамках соціально-економічної макросистеми досягається шляхом відбору конкретних методів управління, що відповідають існуючим особливостям. При цьому важливим завданням виступає пошук напрямів вдосконалення системи публічного управління. Для вирішення завдань ефективного управління соціально-економічними макросистемами важливо мати інформацію про структуру цієї макросистеми, динаміку її розвитку, а також мати можливість прогнозувати тенденції її трансформації. Це дозволить скласти повніше уявлення про потенціал соціально-економічних макросистем і його складових, міру їх використання в той або інший проміжок часу. Проведення моніторингу для вироблення грамотної політики публічного управління соціально-економічними макросистемами і виявленні напрямів розвитку системи публічного управління.

5. Окреслено напрями підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами. Націленість економічних систем на збалансований розвиток і інноваційність вимагають формування системи науково обґрунтованого управління ними. Розвиток соціально-економічної макросистеми може здійснюватися тільки за умови налагодженої взаємодії усередині неї, тобто у рамках чітко побудованої структури взаємодії органів державної і муніципальної влади і суб'єктів господарської діяльності на макрорегіональному рівні. Для цього система управління має бути досить гнучкою, щоб швидко реагувати на зміну складу

учасників, що впливають на ухвалення рішень з конкретних проектів і забезпечувати їх узгодження з внутрішньорегіональними стейкхолдерами і стратегічними документами, а також досить «прозорою», щоб притягати широку зацікавлену громадськість.

Систему публічного управління макрорегіонами доцільно будувати за принципом формування тимчасових робочих груп, що складаються з представників відповідних органів влади, інших стейкхолдерів і існуючих до тих пір, поки реалізується конкретний «надрегіональний» проект.

6. Обґрунтовано організаційний механізм публічного управління соціально-економічними системами. Становлення і розвиток в Україні ефективного організаційного механізму публічного управління соціально-економічними макросистемами доцільно здійснювати виходячи з аналізу їхньої специфіки, що дозволить вибрати інструменти управління, які відповідають потенціалу кожної соціально-економічної системи, її особливостям і управлінським здібностям органів влади і інститутів, ними створених. Соціально-економічні макросистеми схильні до впливу глобальних процесів перетворення державних інститутів і їх реформування на системному рівні, що може призводити до нестійкості як їхніх окремих підсистем, так і усієї макросистеми в цілому. В умовах нестабільності зовнішнього середовища узгодженість і системність державної регулюючої дії стають засадничими чинниками стійкого розвитку соціально-економічних макросистем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Органи виконавчої влади в Україні. К.: Ін Юре, 1997. 48 с.
2. Абрамова І. Пропозиції щодо удосконалення антикризового менеджменту соціально-економічного розвитку регіону . Економіка. Фінанси. Право. .2013. № 6. С. 19-22.
3. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і ф-тів / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін. Х. : Право, 2000. 520 с.
4. Алексеев І. Бюджетний механізм і соціально-економічний розвиток регіонів : монографія .Л.: Ліга-Прес, 2014. 248 с.
5. Алексеева К. Удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційної діяльності . Економіка та держава. 2008. № 9. . С. 30–32.
6. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади . К.: Наук. думка, 2004. 301 с.
7. Антонова Л. В. Удосконалення державного контролю як елемента реформування системи державного управління . Управління розвитком. 2011. № 10 (107). С. 10-11.
8. Бакуменко В. Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління : навч. посіб. до дистанційного курсу. К. : Вид-во НАДУ, 2003. 220 с.
9. Барановська В. Державний контроль в умовах ринкової економіки . Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції : тези доп. (20–22 квітня 2005 р.). К. : Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2005. Ч. 1. С. 195–197.
10. Бакуменко, В. Д. Методологія державного управління проблеми встановлення та подальшого розвитку. Вісник УАДУ. 2003. № 2.

С. 11–27.

11. Бакуменко, В. Д. Формування державно-управлінських рішень : Проблеми теорії, методології, практики : [монографія]. К. : Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.

12. Беглиця В. П. Досвід європейських країн щодо формування антикорупційної стратегії. Наукові праці : науково-методичний журнал. Вип. 252. Т. 263. Державне управління. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С. 17-24.

13. Беглиця В. П. Проблеми розуміння дефініції «корупція» та причини розповсюдження цього явища в Україні . Наукові праці. 2014. Вип. 237. Т. 249. Державне управління. . С. 21-26.

14. Бондаренко А. І. Вплив держави на формування місцевих бюджетів у країнах Європи . Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2010. Вип. 4 (31). С. 185–192.

15. Бондаренко А.І. Механізми державного регулювання якісного забезпечення ефективності фінансової безпеки економіки. Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2 (17). С. 39-45. (Серія «Державне управління»).

16. Бондаренко А.І. Механізми державного регулювання ринку фінансових послуг України . Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 1 (16). С. 39-45. (Серія «Державне управління»).

17. Бондаренко А.І. Механізми державного забезпечення результативності фінансової безпеки в національній економіці . Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електронне наукове фахове видання ХНТУ. 2017. №1. URL до журн. : http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/20.pdf

18. Бондаренко А.І. Особливості застосування фінансового контролю у контексті вдосконалення механізмів державного регулювання економічної безпеки України . Інвестиції. практика та досвід. 2017. №18. С. 87–89.

19. Бондаренко А.І. Механізми забезпечення державної економічної

безпеки. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., 22–23 лют. 2017 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. С.169-171– URL: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/>.

20. Бондаренко А.І. Державне регулювання шляхом формування антикризових стратегій економічної безпеки України .Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України (управлінські, фінансово-економічні, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти) : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. С.194-196.

21. Бондаренко А.І. Формування механізмів державного регулювання економічної безпеки фінансового сектору України . Збірник статей та тез доповідей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук: проблеми та перспективи» (м. Дніпродзержинськ, 27 травня 2016 р.) / відп. За випуск, професор К. Ю. Богомаз. – Д.: ДДТУ, 2016.-С.25-27.

22. Бондаренко А.І. Конкурентоспроможні фахівці, як механізм забезпечення економічної безпеки держави . Шляхи забезпечення якості підготовки фахівців з економіки та підприємництва в умовах інтеграції вітчизняної освіти у міжнародний простір : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки (16 листопада 2017 р.) [Електронний ресурс] / Харків, ХНАДУ, 2017. С. 12-16. URL: <http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=622>

23. Бондаренко А.І. Наукові основи забезпечення економічної безпеки держави . Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: Збірник матеріалів V Міжнародної заочної науково-практичної конференції–(24 листопада 2017) Запоріжжя, 2017. С. 84-88.

24. Горбенко О.М.. Публічне регулювання забезпечення ефективності державної політики безпеки економіки України. *Вісник*

Національного Університету Цивільного Захисту України: Серія Державне управління. 2022. Вип. 2 (17) . С.312-323. Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16875/1/Horbenko.pdf>

25. Горбенко О.М. Основні підходи до поняття "державна політика економічної безпеки країни". : інвестиції: практика та досвід № 21 (2023). 122-126. Режим доступу: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2391/2427>

26. Горбенко О.М. Формування державної політики економічної безпеки України в умовах глобалізації. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. 2023. Випуск 2(19)2023. ст. 130-137. Режим доступу: URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/326-gorbenko-o-m-formuvannya-derzhavnoji-politiki-ekonomichnoji-bezpeki-ukrajini-v-umovakh-globalizatsiji>

27. Горбенко О.М.. Інструменти формування державної політики економічної безпеки. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18 березня 2022 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2022. С. 106-109.

28. Горбенко О.М. Публічне управління структурно-інвестиційним процесом в системі економічної безпеки держави. Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (3 червня 2022 року) / за заг. ред. О.І. Пархоменко-Куцевіл. Переяслав, 2022. С. 63-66.

29. Горбенко О.М. Методи формування екологічної безпеки держави. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2022. С.412-414.

30. Горбенко О.М., Домбровська С.М. Методи формування економічної безпеки держави. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики,

пріоритети, практики». Харків: ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», 2023. С.23-24.

31. Гончарський І. Л. Підходи до формування системи публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку держави та регіонів. "Інвестиції: практика та досвід", №6, 2025. С. 232-236. Режим доступу: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5957>

32. Гончарський І. Л. Стратегування як інструмент публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку України та її регіонів. [Електр.журнал], Режим доступу:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/5970/6033>

33. Гончарський І. Л. Державного регулювання соціально-економічних процесів в українському суспільстві. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2023. Вип. 2(19)2023. 2023. С. 477-484 URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/470-goncharskij-i-l-derzhavnogo-regulyuvannya-sotsialno-ekonomichnikh-protsesiv-v-ukrajinskomu-suspilstvi>

34. Гончарський І. Публічне управління соціально-економічними макросистемами. Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 20 лютого 2025 року / за заг. ред. С. М. Домбровської. Черкаси: НУЦЗ України, 2025. С. 21-22.

35. Гончарський І. Ефективність механізму публічного управління соціально-економічних процесами. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Черкаси, 2025 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків : НУЦЗУ, 2025. С.

36. Гончарський І. Забезпечення соціально-економічної безпеки держави. Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 7 лютого 2025 року). Хмельницький:

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С.116-118.

37. Даций О. І., Туболец І. І. Рациональне залучення та використання інвестицій для підприємств дорожнього господарства. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 9. С. 5–9.

38. Данилишин Б. М. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України [Текст] Економіка України [політ.-екон. ж-л / гол. ред. С. І. Пирожков]. 2004. № 3. С. 4 –11.

39. Дейлі Г. Сталий розвиток: визначення, принципи, політики // Науковий вісник: екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. Львів : НЛТУ. 2005, вип. 15.6. С.27–39.

40. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми: Монографія [Текст] / [Л. І. Антошкін., Н. М. Бабіч, В. Ф. Беседін, І. В. Беседін, І. К. Бондар]; М. М. Якубовський (ред.). Науково-дослід. економічний ін-т Міністерства економіки України. К., 2005. 410 с.

41. Дорогунцов С. І. Продуктивні сили України: прогноз розвитку і розміщення на період до 2010 р.: у 2 т. / С. І. Дорогунцов, Б. М. Данилишин, Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський та ін. ; РВПС України НАН України. К. : РВПС України НАН України, 2000. Т. 1. 292 с. ; Т. 2. 286 с.

42. Євсюков О. П. Ключові проблеми й особливості розробки організаційного механізму державного управління у сфері соціально-економічної безпеки в Україні. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. 2018. Т. 29(68). № 3. С. 46–50.

43. Євсюков О. П. Концептуальні засади формування механізмів державного управління у сфері соціально-економічної безпеки України. Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2 (17). С. 59–63.

44. Євсюков О. П. Концепція уніфікації державних механізмів щодо забезпечення соціально-економічної безпеки України . Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2018. № 1 (8). С. 124–130. (Серія «Державне управління»).

45. Євсюков О. П. Корупція та інші виклики соціально-економічній безпеці України . Публічне управління і адміністрування в Україні. 2018. № 5. С. 5–7 .

46. Євсюков О. П. Методика оцінки соціально-економічної безпеки на державному рівні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2018. Вип. 2 (9). С. 8–13.

47. Євсюков О. П. Методологія формування механізмів державного управління у сфері соціально-економічної безпеки . Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2018. Том 29 (68). № 1. С. 75–79. (Серія «Державне управління»).

48. Євсюков О. П. Модель забезпечення соціально-економічної безпеки держави в умовах сучасних викликів як феномен формування відносин у ній. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2018. № 4. С. 11–14.

49. Євсюков О. П. Науково-теоретичні засади визначення сутності та змісту безпеки держави . Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2017. № 2 (7). С. 22–28. (Серія «Державне управління»).

50. Євсюков О. П. Підтримка державної соціально-економічної безпеки в умовах глобалізації . Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 85–88.

51. Євсюков О. П. Прогнозна модель забезпечення соціально-економічної безпеки [Електронний ресурс] . Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2018. № 2. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2018_2/16.pdf

52. Євсюков О. П. Публічно-правове забезпечення соціально-економічної безпеки України як науковий напрям. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління, 2018. Том 29 (68). № 5. С. 21–25.

53. Економіка України: глобальні виклики і національні перспективи: Монографія [Текст] / [Беседін В. Ф. та ін.]; за ред. Беседіна В. Ф., Музиченка А. С.; М-во економіки України, Науково-дослідний екон. ін-т, МОН України, Умань. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. К.: НДЕІ, 2009. 491 с.

54. Економіка України: стратегічне планування: Монографія [Текст] /

[Горшкова Н. І. та ін.]; за ред. Беседіна В. Ф., Музиченка А. С. [Міністерство економіки України та ін.] К.: Вид-во НДЕІ, 2008. 499 с.

55. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку [В. М. Гесць, В. П. Александрова, Т. І. Артьомова, Ю. М. Бажал, О. І. Барановський та ін.]; за ред. В. М. Гейця. К.: Ін-т екон. прогнозів ; Фенікс, 2003. 1008 с.

56. Економіко-математичні моделі економічного зростання: Монографія [Текст] / [О. О. Бакаєв, В. І. Грищенко, Л. І. Бажал та ін.]. Київ: Наукова думка, 2005. 180 с.

57. Економіко-статистична база даних Бюро економічних та соціально-економічних технологій дослідницького центру «Бест» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.energy-index.com.ua/uk/ratings/2020/regions/>

58. Економічна безпека промисловості: цільовий функціонал та технології управління: Монографія [Текст] / В. В. Микитенко, О. О. Демешок, М.П. Войнаренко / За науковою редакцією д.е.н., проф. Микитенко В. В. – Київ, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», МНТУ ім. академіка Юрія Бугая МОНмолодьспорту України, 2012. 650 с.

59. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.

60. Європейська Хартія регіональної демократії: науково-практичний коментар / автори-укладачі: Т. М. Безверхнюк та ін.: Асоціація дослідників держ. управління. Одеса: ХОББИТ ПЛЮС, 2008. 186 с.

61. Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Право України. 2004. № 11. С. 140-143.

62. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 р. № 1602 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi->

bin/laws/main.cgi?nreg=1602-14.

63. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. К. : ВД «Ін Юре», 2004. 26 с.

64. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.

65. Закон України «Про основи національної безпеки України»: від 19 червня 2003 року №964–IV зі змінами внесеними згідно закону №3200– IV (3200–15) від 15.12.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 351; 2006. № 14. Ст. 116.

66. Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» // Офіційний вісник України. 2003. № 7. С. 5–11.

67. Захарченко В. Пятый цикл индустриального (постиндустриального) развития и формирования промышленных территориальных систем. Экономика Украины. 2005. № 11. С. 38-46.

68. Інвестування української економіки: Монографія [Текст] / [за ред. А. І. Сухорукова]. К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. 440 с.

69. Інноваційна стратегія українських реформ: моногр. / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В.Семиноженко. К.: Знання України, 2002. 336 с.

70. Інноваційний ресурс. Інформаційна база даних Міністерства промислової політики України // [Електронний ресурс]. URL до матеріалів : <http://www.minprom.gov.ua>.

71. Інноваційні фактори економічного зростання: монографія [Текст] / [Ю. М. Бажал, В. П. Александрова, М. С. Данько та ін.; від. ред. Ю. М. Бажал]. – Київ, Інститут економічного прогнозування НАН України, 2002. 551 с.

72. Історія економічних учень: Навчальний посібник / Базилевич В.Д., Гражевська Н.І., Гайдай Т.В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. К.: Знання,

2004. 1300 с.

73. Карпенко Г. Африка: перспективы для украинских металлургов [Электронный ресурс]. Украинская горно-металлургическая компания. 2008. Режим доступа к статье: <http://www.ugmk.info/print?php/art/1225899508.html>. .

74. Касич А. О. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в Україні: джерела, оцінка, перспективи: Монографія [Текст] . Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2008. 406 с.

75. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень. [Текст]. К.: Вид-во НІСД при Президентові України, 2013. 104 с.

76. Качний О. Інноваційні механізми державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: Монографія . Київ: ФОП Маслаков, 2018. 626 с.

77. Качний О. Інноваційні підходи до державного управління соціально-економічним розвитком регіонів . Materiály XIV Mezinárodní vědecko - praktická konference «Věda a technologie: krok do budoucnosti -2018», Volume 5 : Praha. Publishing House «Education and Science» S. 59-61.

78. Качний О. Бюджетний механізм як інструмент соціально-економічного розвитку регіону . Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 94 – 96.

79. Качний О. Використання кластерного підходу як механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону .Materialy XIV Miedzynarodowej naukowii-praktycznej konferencji , «Strategiczne pytania światowej nauki» , 07 -15 lutego 2018 roku , Volume 2. - Przemysł.: Nauka i studia, 2018. С. 51-53.

80. Качний О. Використання потенційних ресурсних можливостей регіонів у державній системі України . Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 4. С. 82-85.

81. Качний О. Державне управління соціально-економічним розвитком регіонів України: стан і перспективи змін у контексті глобальних

викликів та європейських стандартів [Електронний ресурс] . Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 3. URL до журналу: <http://www.dy.nayka.com.ua>

82. Качний О. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального соціально-економічного розвитку. Materials of the XIII International scientific and practical Conference Modern scientific potential - 2018 , February 28 - March 7 , 2018 Political science. Law. Public administration. : Sheffield. Science and education LTD - P. 68-70.

83. Качний О. Інноваційний потенціал реалізації угод щодо регіонального соціально-економічного розвитку . Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum . 2018. № 1 (45). P. 10-17.

84. Качний О. Інноваційні механізми державного управління соціально-економічним розвитком регіонів: термінологічний інструментарій [Електронний ресурс] . Матеріали I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції присвяченої 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком». - Харків, 5 березня 2018 р. – С. 219-221. – Режим доступу:

http://mmgh.kname.edu.ua/images/Zbirnik_tez_konf_stal_rozv_2018.pdf.

85. Качний О. Механізми впливу тіньової економіки на соціально-економічний розвиток регіону . Наукові розвідки з державного та муніципального управління: Зб. наук. пр. К.: АМУ, 2015. Вип. 2/2015. С. 206-213.

86. Качний О. Напрями удосконалення механізму розроблення та реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". Збірник наукових праць. 2018. Випуск 1 (8). С. 377-382.

87. Качний О. Нормативно-правове забезпечення інноваційних механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України . Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 70 – 72.

88. Качний О. Особливості зарубіжного досвіду формування механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів . Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2 (17). С. 170-174.

89. Качний О. Принципи державного управління регіональним соціально-економічним розвитком в умовах посилення процесів інтеграції та децентралізації владних повноважень . Матеріали за XIII міжнародна научна практична конференція, Образованието и науката на XXI век - 2017 , 15 - 22 октомври 2017 г.: София.« Бял ГРАД-БГ » С. 64-66.

90. Качний О. Регіональна стратегія розвитку як засіб спрямованості (визначення моделей) регіонального соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс] . Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2017. № 12. URL до журналу : <http://www.dy.nayka.com.ua>

91. Качний О. Роль міжрегіонального співробітництва в активізації соціально-економічного розвитку регіонів . Матеріали за XIV міжнародна научна практична конференція, Бъдешите изследвания - 2018 , 15-22 февруари 2018 г. Политология. Закон. Икономики. Публичната администрация. : София.«Бял ГРАД-БГ » С. 40-42.

92. Качний О. Сучасний стан інституційного механізму державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України [Електронний ресурс] . Державне управління : удосконалення та розвиток. 2017. № 11. URL до журналу : <http://www.dy.nayka.com.ua>

93. Качний О. Теоретико-методологічні засади державного управління соціально-економічним розвитком регіонів . Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 21. С. 66 – 68.

94. Качний О. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціально-економічними процесами регіонального рівня. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 64 – 66.

95. Качний О. Шляхи вдосконалення системи планування соціально-економічного розвитку регіонів . Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 4. С. 109 – 111.

96. Кизим Н.А. Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира: моногр. Х.: ИНЖЕК, 2005. 216 с.
97. Кіндзерський Ю.В. Економічний погляд на природу конкуренції . Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство / Рада конкурентоспроможності України, Центр стратегій конкурентоспроможності (МІМ – Київ); за ред. Ю.В. Полунєєва. К.: ЛАТ & К, 2006. С. 86-98.
98. Коваленко Л. Інвестиції як форма фінансового забезпечення розвитку депресивних регіонів . Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 15. С. 33-40.
99. Ковальов А. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія . Одеса: Атлант, 2014. 178 с.
100. Ковальчук В. Державне та регіональне управління в соціальній сфері: монографія. Х.: С.А.М., 2015. 552 с.
101. Ковалюк О. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): монографія . Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. 396 с.
102. Код доступа к Европе. Внешняя торговля [Электронный ресурс] // Эксперт Украина. 2008. № 5. Режим доступа к статье: [http://www.expert.ua/articles/7/0/5012/..](http://www.expert.ua/articles/7/0/5012/)
103. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.В. Белінська та ін.; за ред. Я.А. Жаліла. К.: НІСД, 2005. 388 с.
104. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення: моногр. / О.М. Бородіна, Т.В. Бурлай, Н.І. Горшкова, Н.Ю. Гончар, В.І. Дубровський; Ін-т економіки та прогнозування НАН України / І.В. Крючкова (та ін.). К.: Основа, 2007. 488 с.
105. Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: моногр. / Харків. нац. екон. ун-т; НАН України; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку. Х.: ИНЖЕК, 2007. 264 с.
106. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради

України 28 червня 1996 р. К.: Преса України, 1997. 80 с.

107. Крайник О. Сучасні підходи до формування місцевих бюджетів . Регіональна економіка. № 4. 2002. С. 65-75

108. Куйбіда В. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших державчленів Ради Європи [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/Book_Reg_Rozv_ProstPlanuvan_final.pdf

109. Куйбіда М. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів . Демократичне врядування. - 2010. - Вип. 5. - С. 35-45.

110. Куценко В. І. Соціальні наслідки економічних трансформацій в Україні (регіональний аспект) / В. І. Куценко, Л. І. Богуш, І. В. Опалєва. К. : РВПС України НАН України, 1998. 96 с.

111. Левковська Л. В. Корпоративне управління сталим регіональним розвитком України. : [монографія] . К.: ДЕДУТ, 2011. 300 с.

112. Лепа Н.Н. Управление конкурентными преимуществами предприятия . Донецк: Юго-Восток, Лтд., 2003. 296 с.

113. Ливдар М. Економічні та інституційні передумови формування місцевих бюджетів розвитку . Збірник наукових праць ЛРІДУ НАДУ / за заг. ред. член-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева - Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011 Вип. 29. С. 429-438.

114. Ливдар М. Концептуальні засади менеджменту податкових надходжень місцевих бюджетів. Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів [Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції]. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2012. С. 209-210.

115. Ливдар М. Концептуальні підходи до визначення економічної сутності бюджетного механізму. Розвиток фінансової системи України в сучасних умовах: наук.-практ. конф., м. Київ, 26 - 27 травня 2011 р. / Редкол. Т. І. Єфименко (голова [та ін.]. К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2011. С. 79-83.

116. Ливдар М. Програмно-цільовий метод складання бюджету . Галицький економічний вісник Науковий журнал/ Головний редактор З. Гуцайлюк д.е.н., проф. Т.: Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя, 2009. № 2 (23). С. 111-116.
117. Лоза В.А. Економіка стійкого розвитку базується на законодавчому фундаменті . Екологічний вісник. 2004. травень-червень. С. 18.
118. Лопушняк Г. Теоретичні засади бюджетного механізму соціально-економічного розвитку регіонів . Моделювання регіональної економіки: збірник наук. праць Прикарпатського національного університету. 2013. № 1 (21) С. 32 - 40.
119. Лопушняк Г. Удосконалення процесу планування місцевих бюджетів. Актуальні проблеми економічного розвитку: зовнішньоекономічні, виробничі та екологічні аспекти : зб. наук. праць ДонДУУ [Текст]. Т. XIV. (Економіка ; вип. 265). Донецьк, 2013. С. 33-44.
120. Макогон Ю. В. Экономическая безопасность Украины в условиях международной интеграции: государственный и региональный аспект . Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сборник научных трудов. Донецк : ДонНУ, 2006. С. 1104–1118.
121. Маматова Т. Трактуювання поняття «державний контроль» у сучасному законодавстві України та його уточнення . Вісник державної служби України. 2004. № 1. С. 23–26.
122. Машина Н.І. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 188 с.
123. Мерзляк А. Механізми державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект : монографія. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 300 с.
124. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / Національний інститут проблем міжнародної безпеки; за ред.

А. І. Сухорукова. К., 2003. 146 с.

125. Методологія комплексної оцінки рівня соціально-економічного розвитку області та її адміністративно-територіальних одиниць / [Зайцева Л.М., Антонов В.В., Серьогін С.М. та ін.]: [Монографія] / За наук. та заг. ред. Л.М.Зайцевої. Д.: ДРІДУНАДУ, 2003. 132 с.

126. Мельниченко О. А. Підвищення рівня і якості життя населення: механізм державного регулювання: монографія. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2008. 457 с.

127. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком: Монографія [Текст] / за заг. ред. О. А. Біловодської. Суми: СНУ МОН України «Університетська книга», 2010. 432 с.

128. Миколайчук Н.С. Концептуальні засади формування системи стратегічного управління розвитком регіонів . Вісник Акад. екон. наук України. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2004. № 1(5) С. 68 – 71. (Наук. щоріч.).

129. Микитенко В. В. Коридори еволюції української економіки та інкорпорація зовнішньоекономічних впливів при прогнозуванні траєкторії її розвитку [Текст] . Економічний вісник Донбасу: науково-виробничий журнал, № 4 (14), 2008. С. 52 – 69.

130. Міністерство економіки України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: // [http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44395 &cat_id=43145](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44395&cat_id=43145)

131. Модернизация. Инвестиции в модернизацию [Электронный ресурс] Ин-т стратегических исследований. – Режим доступа к статье: www.ukrstrstegy.com.ua/?pg=24. .

132. Мярковський А. Формування місцевих бюджетів як складова соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць . Наукові праці НДФІ. 2009. № 2. С. 3-17.

133. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році. [Стат. зб.] [Текст. К.: ДП «ІВЦ Держкомстату України», 2014. 282 с.

134. Научно-технический прогресс и его социально-экономические последствия на период до 2005 года по Украинской ССР (Комплексная программа науково-технічного прогресу Української РСР) [Текст] /под. науч. ред. академика НАН Украины А. Н. Алымова. Совет по изучению производительных сил Украины АН УССР. Киев: Наукова думка, 1984. 696 с.

135. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації : навчальний посібник / Данільян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. та інш. Харків : Фоліо, 2002. 285 с.

136. Новикова О. Ф. Економічна безпека України в умовах глобалізації : проблеми та шляхи вирішення : наук. Праці .ДонНТУ. Донецьк : ДонНТУ, 2011. С. 22 – 29. (сер.: Економічна. – Донецьк; вип.26).

137. Нижник Н. Контроль у сфері державного управління / Н. Нижник, О. Машков, С. Мосов // Вісник Української Академії державного управління. 1998. № 2. С. 23–31.

138. Нижник Н.Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навч. посіб. / Н.Р. Нижник, Г.П. Ситник, В.Г. Білоус ; за заг. ред. П.В. Мельника, Н.Р. Нижник. К. : Ірпінь : Академія ДПС України, 2000. 304 с.

139. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України: Навчальний посібник . Хмельницький, ХНУ, 2007. 299 с.

140. Новікова О.Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення : монографія; НАН України. І-т економіки промисловості. Донецьк, 2006. 408 с.

141. Ортіна Г.В. Модернізація реального сектора економіки як стратегічний напрям промислової політики держави . Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 12. С. 40-43.

142. Ортіна Г.В. Напрями реалізації цільової стратегії промислово-інноваційної політики . Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 14. С. 49-52.

143. Ортіна Г.В. Формування та реалізація цільової стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку реального сектора економіки.

Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 15. С. 25-27.

144. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій. Економіка та держава. 2013. № 8. С. 40-44.

145. Ортіна Г.В. Регуляторний інструментарій інвестиційного розвитку реального сектора економіки. Агросвіт. 2013. № 15. С. 25-29.

146. Ортіна Г.В. Підходи до розробки антикризової стратегії в реальному секторі економіки. Агросвіт. 2013. № 14. С. 34-38.

147. Ортіна Г.В. Розвиток реального сектора економіки України в системі загальнодержавної стратегії економічного зростання. Агросвіт. 2013. № 12. С.39-43.

148. Ортіна Г.В. Обґрунтування концептуального підходу до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектору економіки/ Економіка та держава. 2013. № 11. С. 29-32.

149. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.kmu.gov.ua>.

150. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

151. Оцінювання конкурентоспроможності регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.competitiveukraine.org/upload/reports/rozdil5_ukr.pdf

152. Павлюк А. П. Напрями підвищення конкурентоспроможності регіонів України. Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сборник научных трудов. Донецк: ДонНУ, 2007. С. 515–521.

153. Панасюк Л. Проблеми вирівнювання фінансового забезпечення регіонів . Актуальні проблеми економіки. 2008. № 11. С. 204-213.

154. Парвіна Т. Суть організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю . Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери [Текст] : матер. V міжнар. наук.-

теорет. конф. молодих вчених і студентів (5 червня 2008 р., м. Донецьк); Донецький національний технічний університет. - Донецьк : ДонНТУ, 2008. 250 с.

155. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення; за ред. проф. Б. Кравченка. К. : Кондор, 2002. 302 с.

156. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Гунський. К.: Україна, 1997. 237 с.

157. Пашута М. Т. Промисловість в національній інноваційній системі України: Препринт [Текст] / М. Т Пашута, Л. І. Федулова, О. М. Кондратов. Київ: Вид-во Науковий світ, 2005. 76 с.

158. Пепа Т. В. Регіональний зріз розбудови національного економічного простору. Продуктивні сили і регіональна економіка: зб. наук. пр. : у 2 ч. / РВПС України НАН України. Ч. 1. К.: РВПС України НАН України, 2006. С. 4–11.

159. Передборський В.А. Економічна безпека держави: монографія К. : Кондор, 2003. 391 с.

160. Петрушенко Ю. Механізм партисипативного фінансування місцевого розвитку: сутність та соціально-економічні наслідки. Механізм регулювання економіки. - 2013. № 4. С. 41-51.

161. Петкова Л. О. Економічне зростання в Україні: регіональний вимір / Леся Омелянівна Петкова. Черкаси : ЧДТУ, 2004. 271 с.

162. Пилипенко Ю.І. Механізми регулювання інноваційної сфери національної економіки [Текст]. Науковий вісник національного університету державної податкової служби України (економіка, право). №3(46), 2009. С.18-23.

163. Пилипенко Ю. І. Технологічна структура національної економіки: теорія, практика та регулювання: Монографія [Текст]. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2010. 202 с.

164. Пилипів В. В. Бюджетне фінансування соціально-економічного розвитку регіонів України. Івано-Франківськ: ЛІК, 2007. 228 с.
165. Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління . Харківський нац. економічний ун-т. Х.: ІНЖЕК, 2007. 368 с.
166. Підліснюк В. Сталий розвиток суспільства : роль освіти. Путівник / В. Підліснюк, І. Рудик, В. Кириленко, І. Вишинська, О. Маслюківська / за ред. В. Підліснюк. К. : Вид-во СПД «Ковальчук», 2005. 88 с.
167. Пивоваров К. Застосування принципів корпоративної соціальної відповідальності в органах державного контролю України . Менеджер: Вісник Донецького державного університету управління. 2014. № 2(68). С. 73–79.
168. Пивоваров К. Рівні реалізації функції державного контролю в Україні. Збірник наукових праць ДонДУУ: Сучасні тенденції державного управління в умовах соціально-економічного розвитку. Серія Державне управління. Т. XV, вип. 286. Донецьк: ДонДУУ, 2014. С. 184–195.
169. Пивоваров К. Аналіз історичних аспектів становлення контролю в державному управлінні . Наукові розвідки з державного та муніципального управління. Зб. наук. пр. Вип. 2/2014. К.: АМУ, 2014. С. 117–125.
170. Плєскач В. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку . Фінанси України. 2009. № 10. С. 27-35.
171. Плєскач В. Середньострокове прогнозування доходів державного бюджету України з допомогою методу експоненціального згладжування. Фінанси України. 2012. № 1. С. 58 - 66.
172. Поважний О. С. Формування організаційно-економічного механізму державного стимулювання стратегічного розвитку підприємств регіону : монографія; Донец. держ. ун-т управління. Луганськ: Ноулідж, 2012. 142 с.
173. Поважний О. С. Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України . Держава та регіони. 2009. № 3. С. 54–58.
174. Погребняк І. Ф. Формалізація проблем управління організаційної

системи в умовах невизначеності [Текст]. Автоматика. Автоматизація. Електротехнічні комплекси та системи. [наук.-техн. ж-л / за наук. ред. А. М. Бражник.]. 2009. № 1. С. 151 – 156.

175. Погодина В.В. Антикризисное управление в промышленном комплексе: теория, методология и механизмы реализации: Дис... д-ра. экон. наук. Донецк, 2004.

176. Пономаренко О. О. Системні методи в економіці, менеджменті та бізнесі: Монографія [Текст]: К.: Либідь, 1995. 240 с.

177. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій: Монографія [Текст] [В. М. Белінська, В. Г. Бурлака, І. О. Галиця та ін./ відпов. ред. Ю. В. Кіндзерський]; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2007. 407 с.

178. Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 310. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/310-2014-%D0%BF>.

179. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні: Закон України від 26.04.2015 р. № 1700-18 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5083-17>

180. Про Державну фіскальну службу України: Закон України від 21.05.2014 р. № 236 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>

181. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 28.12.2015 р. № 2939-12 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>

182. Про порядок введення в дію Закону України «Про державну

контрольно-ревізійну службу в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 26.01.1993 р. № 2940–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2940-12>

183. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. № 576–19 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/576-19>

184. Примуш Р. Трансформаційні зміни як доктринальний аспект забезпечення безпеки соціально-економічних систем: міждисциплінарний та управлінський Інвестиції. Практика. Досвід . № 15-16.С. 96-99. Режим доступу:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/issue/view/22серпень>

185. Радзієвський І. А. Феномен глобалізації і державне управління [Електронний ресурс] // Державне управління: теорія і практика. 2006. № 1. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2006-/txts/FILOSOFIYA/06riagdu.pdf>.

186. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. Х.: 4-е изд., перераб. и доп. 2005. 480 с.

187. Реслер М. Методичні підходи до формування інформації, як основи забезпечення діяльності обліково-аналітичної системи . Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. 2014. №29 (ч.1). С. 257–260.

188. Розвиток промислового виробництва: методи, моделі та інструменти: Монографія [Текст] / [І. С. Грозний. Р. М. Лепа та ін.]; за заг. ред. І. С. Грозного. Донецьк: Вид-во СПД Купріянов В. С., 2010. 338 с.

189. Розвиток секторів і товарних ринків України / НАН України. Ін-т екон. прогнозування; за ред. В.О. Точиліна. Ужгород: ІВА, 2001. 400 с.

190. Розпутенко І. Державне управління в економічній сфері: бюджетно-податкова політика. К.: НАДУ, 2008. 100 с.

191. Розпутенко І. Мікро–, макроекономіка в державному управлінні. К.: НАДУ 2008. 104 с.

192. Савелко Т. В. Уточнення економічного змісту й особливості глобалізації . Фінанси України. 2004. № 7. С. 34-41.
193. Савченко В. В. Потенціал національної економіки України: Монографія [Текст] . Чернігів: ЧДІЕУ МОН України, 2009. 274 с.
194. Савчук О. Проблеми реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності на місцевому рівні . Економіст. 2014. №10. С. 16-17.
195. Савчук О. Удосконалення регіонального фіскального інструментарію . Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола. (Серія «Економічні науки»).- № 2. Львів: Вид-во «Ліга -експрес», 2007. - С. 90-101.
196. Савчук О. Фіскальна політика як складова державного регулювання розвитку регіонів . Шостий міжнародний симпозіум «Проблеми інтеграції науково-освітнього, інтелектуального потенціалу в державотворчому процесі» 16-20 жовтня 2007 року - С. 309-317.
197. Савчук А. Конкурентоспособность отраслей промышленного производства: методологические вопросы оценки и анализа. Економіка промисловості. 2001. № 2. С. 61-66.
198. Савчук А. Системный подход к анализу конкурентоспособности промышленного производства . Економіст. 2001. № 12. С. 58-61.
199. Світове господарство в умовах глобалізації: Монографія / за ред. Я. Б. Олійника, Б. П. Яценка, В. К. Бабарицької. К. : Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2004. 145 с.
200. Семенченко А. І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України: [монографія] . К.: Вид-во НАДУ, 2008. 428 с.
201. Семенченко А. Теоретико–методологічні засади визначення, класифікації та оцінки системи загроз національній безпеці і рекомендації щодо їх удосконалення. Вісник НАДУ при Президентах України. 2007. № 3. С.86–108.

202. Семенець А. Розвиток стратегічного фінансового планування в сучасних умовах . Куономічний простір. 2008. № 12/1. С. 194-198.
203. Семенов В. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: монографія. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2012. 150 с.
204. Сенюшкін Є. О. Економіко-правові механізми державного забезпечення сталого розвитку. Статистика України. 2013. № 3. С. 38-68.
205. Симоненко В. Основи єдиної системи державного фінансового контролю: макроекономічний аспект . К.: Знання України, 2006. 26 с.
206. Ситник Г. П. Система державного управління національною безпекою: аналіз чинників. Управління сучасним містом. К.: НАДУ, 2003. №7-9. С. 8 – 14.
207. Ситнік Г. П. Безпека як категорія і функція державного управління . Вісник Національної академії державного управління. 2004. №1. С. 350–357.
208. Смоленюк В. Ф. Трансформація політичних та економічних систем в умовах глобалізації [Текст] . Сучасна українська політика. 2011. Вип. 23. С. 334-344.
209. Смолянюк В. Ф. Десуверенізація та економічна безпека України: динаміка взаємозалежності [Електронний ресурс] // Матеріали круглого столу: державна політика забезпечення національної безпеки України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання, м. Київ, 19.02.2013 р., 2013. К.: НАДУ при Президентові України. – Режим доступу: <http://nationalsecurity.org.ua/2013/04/10/kruglijj-stil-19-02-2013-derzhavna-politika-zabezpechennya-nacionalno%D1%97-bezpeki-ukra%D1%97ni-aktualni-problemi-ta-shlyakhi-%D1%97kh-rozvyazannya/>
210. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / [Хвесик М.А., Бандур С.І., Корецький М.Х. та ін.]; за заг. ред. В.М. Гейця та ін., РВПС України НАНУ. К.: НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
211. Снісаренко О. Оптимізація структури видатків бюджетів регіону

як інструмент підвищення податкового потенціалу . Фінанси України. 2011. № 3. С. 92-99.

212. Соколовська А. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні . Фінанси України. 2011. № 3. С. 42-53.

213. Статистична база даних реалізації промислової політики в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.esco-ecosys.narod.ru>.

214. Статистичний збірник «України в цифрах 2013» [Текст] / за заг. ред. О. Г. Осауленка. К.: Державний служба статистики України, Вид-во ТОВ «Август Трейд», 2014. 351 с.

215. Статистичний збірник Регіони України 2014 [Текст]. / За редакцією О. Г. Осауленка; відповідальний за випуск Н. С. Власенко. У 2-х частинах. Ч. 1. Державна служба статистики України. Київ: Державна служба статистики України, 2014. 303 с.

216. Степаненко С. В. Фактори економічного розвитку України в контексті європейської інтеграції . Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. 2007. № 4 (19). С. 47–53.

217. Сунгуровський М.В. Методологічний підхід до формування системи національної безпеки України . Стратегічна панорама. 2001. № 3-4. С. 43–53.

218. Стратегії національної безпеки України до 2025 року . Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

219. Стратегічні виклики 21 століття суспільству та економіці України: у 3-х т. / О.Ю. Болховітінова, Л.Ю. Волощенко, Т.В. Голікова, Б.Є. Кваснюк та ін.; Ін-т економіки та прогнозування НАНУ; Український форум; за ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. К.: Фенікс. Т. 3: Конкурентоспроможність української економіки, 2007. 556 с.

220. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 - 2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції»: Монографія [Текст] / [Авт. кол. А. С. Гальчинский, В. М. Геєць та ін.]: Нац. ін-т стратег. досліджень, Ін-т економічного прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ.

Інтегр. України. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.

221. Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання: Монографія [Текст] / [за ред. д-ра екон. наук І. В. Крючкової]. К.: «Експрес», 2007. 520 с.

222. Структурні трансформації економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: Монографія [Текст] / наук. ред. В. І. Ляшенко, Є. В. Савельєв; ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНмолодьспорту України. Тернопіль: Економічна думка, 2011. 848 с.

223. Структурні трансформації економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: Монографія [Текст] / О. І. Амоша, М. Г. Білопольський, В. В. Микитенко та ін. Інститут економіки промисловості НАН України, ТНЕУ МОНмолодьспорту України. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ МОНмолодьспорту України. 2011. 848 с.

224. Сукач О. Напрями вдосконалення механізму фінансового вирівнювання бюджету території. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. №23 (606). С. 413-418.

225. Тарасов С.С. Організаційний механізм державного управління кадрової політики/С.С. Тарасов/Публічне управління і адміністрування в Україні» Випуск - 10/2019. URL до журн. <http://pag-journal.iei.od.ua/2018-year>

226. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах: [монографія] / [В. Ю. Богданович, А. І. Семенченко, Ю. В. Єгоров, О. О. Бортник, В. А. Муха]. К.: Кий, 2007. 370 с.

227. Ткач В.О. Економічна безпека України в регіональному вимірі. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2011. № 1 (4). С.398-403.

228. Тоцький С.В. Принципи та специфіка економічної безпеки у державних стратегіях. Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 11 жовтня 2012 р. / за ред. В.М. Огаренка, А.О.

Монаєнка та ін. Запоріжжя : КПУ, 2012. С.262-265.

229. Тоцький С.В. Реальні та потенційні чинники державного регулювання системи економічної безпеки [Електронний ресурс]. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. №5. URL до журналу: <http://www.dy.nayka.com.ua>

230. Тоцький С.В. Розвиток системи державного регулювання у сфері економічної безпеки. Державне управління та місцеве самоврядування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: збірник тез I міжнародної науково-практичної конференції, 11-12 квітня 2013 р. Рівне: НУВГП, 2013. С.242-245.

231. Тоцький С.В. Теоретичні засади державного регулювання економічної безпеки . Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 22. С.130-133.

232. Тоцький С.В. Функції державного регулювання економічної безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 18. С. 157-160.

233. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 р. № 615 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=615%2F98>.

234. Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» № 341/2001 від 25.05.2001 р. // Офіційний вісник України. 2001. № 27. С. 86–90.

235. Указ Президента України «Про Стратегією сталого розвитку "Україна - 2020"» № 5 від 12 січня 2015 року Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U005_15.html

236. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: Колективна наукова монографія [Текст] / [за наук. ред. С. А. Єрохіна]. Київ: Національна академія управління, 2008. 116 с.

237. Федорчак О.В. Класифікація механізмів державного управління . Демократичне врядування. 2008. .№ 1. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/0_Fedorchak.pdf

238. Федунь Ю. Б. Політика сталого еколого-економічного розвитку

України в умовах інтеграції до ЄС: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2011. 20 с.

239. Федоренко Г. Загальнотеоретичні проблеми функціонування держави в умовах регіоналізації. Право України. 2004. № 11. С. 130.

240. Федулова Л. Технологическое развитие экономики. Экономика Украины. 2006. № 5. С. 4-10.

241. Федулова Л. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи . Стратегічні пріоритети. 2009. №4(13). С. 157-165.

242. Федулова Л. Прогнозування інноваційно-технологічного розвитку економіки як складова вибору стратегії виходу з кризи. Економіка і прогнозування: науково-аналітичний журнал. 2009. № 3. С. 5-17.

243. Федулова С. Проблеми регулювання процесів формування та використання людського капіталу регіону. Галицький економічний вісник. 2014. № 1. С. 60-77.

244. Фінансово-економічний розвиток України в умовах глобалізації: колективна монографія [Текст] / [Ю. Б. Голляк, Я. В. Белінська, В. С. Будкин та ін.]. Київ, Національний авіаційний університет МОН України, 2008. 212 с.

245. Філоненко М. Теоретичні аспекти функцій менеджменту податків. Науковий вісник: Зб. наук. праць Академії ДПС України, 2000. № 2 (8). С. 120–124.

246. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.

247. Філософія: Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів / кол. авторів; кер. автор. кол. А.О. Приятельчук. Київ: Вадекс, 2021. 560 с. ISBN 978-966-9725-75-2

248. Фомина О. Налоговый контроль в США. Финансовый бизнес. № 7. 1995. С. 24–28.

249. Фролов О. Роль державних органів у забезпеченні ефективного

функціонування місцевого самоврядування в Україні: реалії та перспективи розвитку. Право України. 2013. №6. С. 226–232.

250. Халецький А. В. Государственное управление национальной безопасностью: вопросы теории и практики. Фінансовий механізм державного управління економікою України: зб. наук. праць / ДонДУУ. Донецьк : Норд–прес; ДонДУУ, 2004. Т.V. С. 332 – 334. (Державне управління; вип. 32).

251. Хачатурян, Х. Державне управління в контексті соціальної модернізації українського суспільства . Вісник НАДУ. 2005. № 2. С. 73–79.

252. Хачатурян, Х. Структурні компоненти інноваційного потенціалу державного управління . Вісник НАДУ. 2006. № 1. С. 104–110.

253. Хмельков А. В. Механізми формування системи державного фінансового контролю в Україні : автореф. дис. канд. держ. упр. : 25.00.02; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Х. : [б. в.], 2011. 20 с.

254. Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х. : ХНУ, 2013. 547 с.

255. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х.: ХНУ, 2012. 292 с.

256. Царенко О. В. Конкурентні переваги легкої промисловості регіонів України: методологія формування, теорія та практика: Монографія [Текст] / Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2009. 504 с.

257. Центр Разумкова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua>

258. Цветков, В. Державне управління: теорія, методологія, практика. Вісник Академії правових наук України. 2003. № 2–3. С. 254–272.

259. Цегольник, П. А. Актуальні напрями використання науково-практичних здобутків менеджменту в інституціях державного управління .

Вісник УАДУ. 2000. № 3. С. 86.

260. Цихан Т.В. О концепции технологических укладов и приоритетах инновационного развития Украины. Теория и практика управления. 2005. № 1. С. 33-46.

261. Ціноутворення на продукцію металургійних підприємств: проблеми теорії і практики: моногр. / С.С. Аптекар, Є.С. Жданко, О.В. Кленін, В.В.Краснова; під заг. ред. С.С. Аптекаря. Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. 254 с.

262. Цугунян А. Розвиток системи засобів регулювання макроекономічними процесами . Наукові праці НДФІ. 2008. № 2 (43). С. 74-81.

263. Цюпа О. Аналіз надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів Івано-Франківської області . Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - Івано-Франківськ, 2011. С. 440-445.

264. Чаусовский А. Формальное и неформальное в экономике: монограф. Донецк, 2001. 206 с.

265. Чабан Я. Світовий досвід фінансування соціально-економічного розвитку області за рахунок податкових надходжень . Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип. 18.10. С. 135-141.

266. Чемерис А. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади: монографія . Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2004. 152 с.

267. Чербякова О. Концептуальні основи та існуючі підходи до проблеми регулювання інноваційної діяльності на державному. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 17. С. 79-81.

268. Черевко О. Методичні основи системного дослідження соціально-економічних процесів в регіоні . Зб. наук. пр. Черкаського держ. технол. унту. Серія: Економічні науки. Черкаси : ЧДТУ, 2005. Вип. 13. С. 59-62.

269. Череп А. В. Економічний механізм регулювання розвитку промислового виробництва: Монографія [Текст] / А. В Череп, О. В. Лепьохін, Л. Г. Олейнікова. Запоріжжя: ЗПУ МОНмолодьспорту України, 2011. 352 с.

270. Чернега О.Б. Управление конкурентоспособностью в условиях

трансформации экономических отношений . Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. 448 с.

271. Чередніченко А. Податковий контроль в умовах трансформаційної економіки України: монографія. К.: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2015. 204 с.

272. Чередніченко А. Роль податків у державному регулюванні економікою країни . Економіка: проблеми теорії та практики. ДНУ. Збірник наукових праць. Випуск 202. Т.4. С. 880–887.

273. Чумакова І. Аудит державних фінансів: напрями розвитку в Україні // Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції : тези доп. (20–22 квітня 2005 р.) К. : Київ. нац. торг.-екон. ун.-т, 2005. Ч. 1. С. 255–258.

274. Чухно А. Науково-технологічний розвиток як об'єкт дослідження еволюційної економічної теорії . Экономика Украины. 2008. № 1. С. 12-22.

275. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С.М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко. К. : КНЕУ, 2000. 316 с.

276. Чухно А. А. Модернізація економіки та економічна теорія. Економіка України. 2012. № 9. С. 4-12.

277. Шапоренко О. І. Стратегія сталого розвитку як основа процесів управління [Електронний ресурс]. — URL: <http://ruscience.newmail.ru/medicine/mbooks/qol.htm> №149.

278. Шарко М. В. Управління розвитком інновації в промисловому виробництві: Монографія [Текст] . Херсон: Олді-плюс, 2010. 448 с.

279. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти. К.: КНЕУ, 2007. 312 с.

280. Шевченко Н. В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Н. В. Шевченко ; Держ. вищ. навч. закл. “Укр. акад. банк. справи Нац. банку України”. Суми : [б. в.], 2011. 20 с.

281. Шевченко Н. Экспортно-импортная политика Китая

[Электронный ресурс]. Бизнес. 2008. № 16. Режим доступа к статье: <http://www.knukim-edu.kiev.ua/index.php?id=633&view=article>.

282. Шквіра В. Інформаційні технології і системи в Україні. Інтелектуальна власність. 2010. № 9. С. 169–173.

283. Шнирков О. О. Наслідки розширення ЄС для України у торговельно-економічній сфері . Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. Вип. 32: У 2 ч. К.: Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка. 2002. Ч. II. С. 271–273.

284. Шнирков О. О. Інтеграційні фактори структурних зрушень в економіках країн – нових членів Європейського Союзу : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.02; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2007. 20 с.

285. Шнипко О.С. Держава та підприємництво: партнерство в інноваційній діяльності . Актуальні проблеми економіки. 2006. № 6. С. 130–138.

286. Шнипко О.С. Інноваційний дефолт України: економіко-технологічний контекст: монограф. К. : Генеза, 2009. 248 с.

287. Шумпетер Й. А. Історія економічного аналізу: Монографія [Текст] У 3-х т. / [Перекл. з англ. мови під ред. В. С. Автономова]. Вид-во Економічна школа, 2004. 1664 с.

288. Юрченко Ю.І. Стан аналізу регуляторного впливу в Україні з урахуванням світових тенденцій: [Електронний ресурс]: URL: <http://www.commerciallaw.com.ua/attachments/article82.pdf>

289. Янків М. Методичні аспекти аналізу рівня економічної безпеки регіону [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://mev.lac.lviv.ua/downloads/ied/stati/konkurentospromozhnist_LKA.pdf

290. Яковенко А.І. Промислова політика та проблеми економічної безпеки України . Праці Всеукр. конф. «Економічна безпека: проблеми і стратегія забезпечення в Україні». Х. : ХІМБ, 1998. С. 31 - 40.

291. Яременко О. Ф. Проблеми використання сучасних методик діагностики стану економічної безпеки підприємства. Вісник Хмельницького

національного університету. 2008. №5 т.2. С. 13-17.

292. Ярмакі Х. Адміністративний нагляд як функція державного управління // Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 2. С. 124–126.

293. Ярошевич Н. Шляхи збільшення доходної бази місцевих бюджетів в Україні. Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. 2010. Вип. 20.10. С. 278-282.

294. Ярошенко Ф. Реформування бюджетної системи України на інноваційних засадах: монографія . К.: Міністерство фінансів України, 2010. 544 с.

295. Яценко Ю. Удосконалення підходів до визначення міжбюджетних трансфертів вирівнювання в Україні . Фінанси України. 2012. № 11. С. 72-83.

296. Яцків М. Соціально-економічний розвиток регіону та рівень життя населення . Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.8. С. 139-145.

297. Beer A. Multinational Lessons from Local and Regional Economic Development Agencies : Presented to the Annual Meeting of the European Regional Science Association / A. Beer, T. Clower, A. Maude, G. Haughton. Porto, Portugal. 2004, August.

298. Bergsten C. Globalizing Free Trade: A Vision for the Early 21st Century. Foreign Affairs. 1996. Vol. 71. № 3 (May/June). P. 105–120.

299. Boyer R. The Convergence Hypothesis Revisited: Globalization But Still the Century of Nations? Сепемар, 1993. № 9403.

300. Bruce Stokes. Deep Cuts: What the Age of Austerity Means for Global Public Goods. Brussels Forum, March, 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://blogs.cgdev.org>.

301. Bruno S. Frey, Stutzer A. Happiness and Economics: How the Economy and Institutions Affect Well-being. Princeton University Press, 2002.

302. Goncharskyi I. Development of the mechanism of public management of social and economic processes of society. Public administration and state security aspects. Vol.1/2023. 2023. p. 216-224 URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/9->

[eng/author-page/210-goncharskyi-i-development-of-the-mechanism-of-public-management-of-social-and-economic-processes-of-society](#)

303. Drucker P., Management: Collen, B. et al. Living Planet Index. 2010 and beyond: rising to the biodiversity challenge / Ed.: Loh J. Gland: WWF, 2008.

304. Draft European Charter of Regional Democracy : Recommendation 240 : 15th Plenary Session. Strasbourg, 27–29 May 2008. URL: <http://www.regioner.dk/upload/publikationer/regionerne/draft%20charter%20on%20regional%20democracy.pdf>.

305. Horbenko O. M. Mechanism for ensuring economic security. [Електрон.видання] С.65-74. Public administration and state security aspects. №1. 2023. Режим доступу:

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17749/1/Horbenko.pdf>

306. Horbenko O. Property protection mechanisms as the basis of an organization's economic security. Public administration and state security aspects. 2023. Vol.2/2023. p. 86-93 Режим доступу: URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/129-horbenko-o-property-protection-mechanisms-as-the-basis-of-an-organization-s-economic-security>

307. Comparative Analysis of Indicator Systems for Sustainable Development. Quebec, 2007.

308. Crawford J.-A. The Changing Landscape of Regional Trade Agreements : Discussion paper № 8, R. Fiorentino. Geneva : World Trade Organization, 2005. 38 p.

309. Tasks, Responsibilities and Practices (1973). 200 с.

310. Police Package ti Address Economic crisis, 10.04.2009. – http://www.cao.go.jp/keizai/2009http://www.g20civil.com/upload/iblock/f65/GEO-5_SPM_Russian.pdf

311. Jaumotte1 F. Foreign Direct Investment and Regional Trade Agreements: The Market Size Effect Revisited : IMF Working Paper/04/206. / F. Jaumotte1. International Monetary Fund; Middle East and Central Asia Department, 2004. 32 p.

312. Summers Lawrence The Atlantic monthly . 2001, № 1 . P. 35
313. World development report, 2012: Development and the next generation. - World Bank, 2013.
314. Ortina A. The formation of integrated structures as a task of anti-crisis strategy of the real economy . Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum. 2015. № 7 (20). Praha: Publishing house Education and Science, 2015. P. 20-26.
315. Ortina A. Scientific and research approaches of organizational support of the anti-crisis development strategy of the real economy sector . Nauka i Stadia. 2015. № 11 (142). Przemysl: Nauka i studia, 2015. P. 18-24.
316. Merchan F. Risk Management at the European Commission [Electronic resource] . 2012. URL: <http://forum.europa.eu.int/Members/irc/budg>
317. Simmony M. Le Controle Financier Public dans le cadre de l'Union Europeenne de son elargissement Revue Francaise de Finances Publiques. 2002. № 77. P. 312–315.
318. Wos B. Miedzynarodowe stosunki gospodarcze regionow w polityce integracyjnej Unii Europejskiej . Stosunki gospodar unii evropejskiej. Praga zbiorowa pod redakcja naukowa. Zielona gora. 2014. P. 439–448.

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Гончарський І. Л. Державного регулювання соціально-економічних процесів в українському суспільстві. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2023. Вип. 2(19)2023. 2023. С. 477-484 URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/470-goncharskij-i-l-derzhavnogo-regulyuvannya-sotsialno-ekonomichnih-protsesiv-v-ukrajinskomu-suspilstvi>
2. Honcharskyi I. Development of the mechanism of public management of social and economic processes of society. *Public administration and state security aspects*. Vol.1/2023. 2023. p. 216-224 URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/9-eng/author-page/210-goncharskyi-i-development-of-the-mechanism-of-public-management-of-social-and-economic-processes-of-society>
3. Гончарський І. Л. Підходи до формування системи публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку держави та регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. №6, 2025. С. 232-236. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5957>
4. Гончарський І. Л. Стратегування як інструмент публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку України та її регіонів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/5970/6033>
5. Гончарський І. Л. Механізм трансформації публічного управління соціально-економічними системами. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2025. Вип. 1(22)2025. URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/arhivukr>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Гончарський І. Публічне управління соціально-економічними

макросистемами. Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 20 лютого 2025 року / за заг. ред. С. М. Домбровської. Черкаси: НУЦЗ України, 2025. С. 21-22.

7. Гончарський І. Ефективність механізму публічного управління соціально-економічних процесами. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Черкаси, 2025 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків: НУЦЗУ, 2025.

8. Гончарський І. Забезпечення соціально-економічної безпеки держави. Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 7 лютого 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С.116-118.

9. Гончарський І. Механізми функціонування соціально-економічних систем. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток компетентності в публічному секторі: європейські стандарти та перспективи». Івано-Франківськ. 2025.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА РАДА

пл. Свободи, 1, м. Херсон, 73003, тел. (0552) 42 54 08, тел./факс 32 13 27, 45 51 89

e-mail: oblrada_ks@hotmail.com

Код ЄДРПОУ 24121079

05.05.2025 № 01-36/700/378/3/11

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача Національного університету цивільного захисту України Гончарського Івана Львовича «Публічне управління соціально-економічними процесами» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Початок ХХІ століття став періодом активної інформатизації і цифровізації у світі, періодом становлення інформаційного суспільства. Незважаючи на певний прорив в цій області, в окремих сферах розвитку України останніми роками спостерігається недостатнє забезпечення за цими напрямками. В першу чергу це стосується інноваційного розвитку економіки, як в масштабі усієї країни, так і в окремих макрорегіонах. Цей факт актуалізує проблему публічного управління соціально-економічними макросистемами в умовах становлення інформаційного суспільства в державі.

Глобалізація і загальні макроекономічні умови трансформують систему публічного управління, яка в Україні до кінця не сформована, тобто існує необхідність детального вивчення процесів її розвитку, національних особливостей організації.

В дисертаційному дослідженні Гончарського І.Л. на особливу увагу заслуговують пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності механізму публічного управління соціально-економічними процесами. Тому, з огляду на своєчасність та змістовність відповідних обґрунтувань дисертаційного дослідження, їх використання є перспективним в роботі Херсонської обласної ради.

Перший заступник голови
керівник виконавчого апарату
обласної ради

Юрій СОБОЛЕВСЬКИЙ

**СКАДОВСЬКА РАЙОННА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

вул. Олександрівська, 34, м. Скадовськ, Херсонська обл., 75700
факс (05537) 5-23-00, тел. (05537) 5-23-00
e-mail: rda-skad@skadovsk-rda.gov.ua, web: <http://skadovsk-rda.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 04060134

29.04.2025 № 01-34/1239

На № _____ від _____

Херсонський державний
аграрно-економічний університет

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача
Національного університету цивільного захисту України Гончарського Івана Львовича
«Публічне управління соціально-економічними процесами» на здобуття
наукового ступеня кандидата наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Світовий досвід показує, що однією з ключових умов ефективності соціально-економічних процесів є результативне публічне управління, яке можливе за наявності добре розробленої системи партнерської взаємодії і взаємної відповідальності інститутів влади і суспільства, що функціонує на основі дотримання законодавчо регламентованих основ партисипації. В умовах інформаційного суспільства, що диктують потребу в забезпеченні відкритості і доступності діяльності інститутів влади для інститутів суспільства, публічне управління потребує серйозної реконструкції, а механізм цього управління набуває якостей партисипативного. Вищесказаним обумовлена актуальність дисертаційного дослідження.

Заслужовують на увагу пропозиції автора щодо застосування методичних особливостей управління збалансованістю функціонування механізмів соціально-економічних макросистем.

З огляду на своєчасні та змістовні пропозиції автора дисертаційного дослідження Гончарського Івана Львовича, їх використання є перспективним у роботі Скадовської районної державної адміністрації.

Начальник районної
військової адміністрації

Михайло ПАПВЛІШ